

förhållanden. Vid prövning av fråga om skyldighet att lösa mark, som enligt äldre lag ej må tagas i anspråk för enskilt bebyggande, bör följaktligen skälig hänsyn tagas till det värde marken vid tiden för den nya lagens ikraftträdande ansågs ha enligt då tillämpade grunder.

163 §.

Denna paragraf motsvarar punkt 5 i de av utredningen föreslagna övergångsbestämmelserna (motiv, se s. 465—466 i betänkandet).

Departementschefen.

Den av utredningen föreslagna särskilda regeln om skyldighet för tomtägare att i vissa fall betala bidrag till gatukostnad eller ställa säkerhet för sådan betalning, innan byggnadslov medgives, betingas av utredningens förslag om att stads fordran å sådant bidrag skulle äga förmånsrätt i tomt. Då sistnämnda förslag såsom förut nämnts icke kunna godtagas, bör nämnda regel utgå.

Utredningens förslag innehåller i övrigt, att om gata eller gatudel framför tomt upplåtits eller skolat upplåtas före nya lagens ikraftträdande, skall angående tomtägarens skyldighet att gälda ersättning för gatumark samt angående ersättningens bestämmande förut gällande lag äga tillämpning. Anledning att i angivna fall tillämpa de äldre föreskrifterna angående ersättningens bestämmande torde — såsom föreskrifterna härom utformats i departementsförslaget — icke föreligga. I övrigt synes däremot förslaget, vilket överensstämmer med ett motsvarande övergångsstadgande i 87 § stadsplanelagen, vara lämpligt. Det har införts i första stycket av förevarande paragraf.

Skyldighet att betala ersättning för gatumark inträder enligt 63 § departementsförslaget i mån av gatas eller gatuvindnings upplåtande till allmänt begagnande. Motsvarande regel i 47 § stadsplanelagen uppställer såsom villkor för betalningsskyldighetens inträde, utom att gatan eller gatuvindningen upplåtits till allmänt begagnande, att på tomten finnes bebyggelse i huvudsaklig överensstämmelse med stadsplanen. Har viss gata upplåtits före den nya lagstiftningens ikraftträdande och upplåtes efter ikraftträdandet vidgning av samma gata, skulle det därför kunna inträffa, att betalningsskyldighet ej föreläge beträffande den ursprungliga gatan men däremot i fråga om gatuvindningen. Detta synes ej lämpligt. Skyldighet att betala ersättning för gatuvindningen synes i dylikt fall skäligen ej böra inträda, förrän betalning skall erläggas för den ursprungliga gatan. Stadgande härom har upptagits i paragrafens andra stycke.

164—166 §§.

Dessa paragrafer överensstämmer, fränsett vissa ändringar av huvudsakligen redaktionell natur, med punkterna 6, 8 och 3 i utredningens förslag till övergångsbestämmelser (motiv, se s. 465—468 i betänkandet).

167 §.

Stadgandet motsvarar punkt 9 i utredningens övergångsbestämmelser (motiv, se s. 468—469 i betänkandet).

Yttrandena.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framhåller, att avstyckningsplanerna ofta utgjort ett besvärande hinder för vägväsendets rationalisering genom den avsaknad av byggnadsreglerande bestämmelser som kännetecknade dessa planer. För att begränsa de äldre avstyckningsplanernas verkningar vore det önskvärt att en övergångstid angäves, under vilken de finge gälla, förslagsvis tre år, samt att en allmän översyn omedelbart skedde av dylika planer så att de som befunnas medföra påtagliga olägenheter för vägnätets planmässiga utbyggnad kunde undanröjas. *Överlantmätaren i Stockholms län* befarar, att delade meningar kunde uppkomma om de anvisningar rörande byggnadsverksamhetens ordnande, som framginge av åtskilliga gällande avstyckningsplaner. Behov syntes föreligga av närmare föreskrifter om den bebyggelsereglerande verkan, som genom de föreslagna bestämmelserna skulle förlänas avstyckningsplanerna, helst som den erforderliga kontrollen över att bebyggelsen ej skedde i strid mot planen närmast vore avsedd att överlåtas åt sakägarna själva inom planområdet. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* anser det vara en brist att kontroll av efterlevnaden av avstyckningsplanernas byggnadsreglerande bestämmelser ej föreslagits inom sådana områden på landet, där ej tillika utomplansbestämmelser gällde.

Byggnadsnämnden i Borås anför, att det förefölle naturligt, att förbud mot tätbebyggelse icke finge avse område, för vilket byggnadsplan faststälts. Senast i samband med fråga om fastställelse av byggnadsplan skulle givetvis prövas, om området i fråga av sanitära eller allmänna ekonomiska och sociala skäl icke alls eller icke tills vidare borde utnyttjas för tätbebyggelse. Emellertid hade först genom utredningens förslag utväg tillskapats att avstyra olämplig detaljplanering. Då fråga varit om godkännande av avstyckningsplan hade sådan utväg icke funnits. Avstyckningsplaner hade utan tvivel i avsevärd utsträckning tillkommit för områden, som nu måste bedömas såsom olämpliga i de avseenden som angäves i 144 och 146 §§ i utredningens förslag. Föreskriften om att förbud mot tätbebyggelse icke finge avse område, för vilket avstyckningsplan godkänts, borde därför utgå. Liknande mening uttalas av *drätselkammaren i Malmö* samt *länsarkitekterna i Hallands och Örebro län*.

Departementschefen.

Det torde kunna förväntas att befintliga avstyckningsplaner efter den nya lagstiftningens ikraftträdande, i den mån de befinnas olämpliga, komma att efter hand bli föremål för översyn och att de därvid, därest planerna icke upphävas, ersättas med byggnadsplan. I avbidan på verkställandet av en dylik översyn synes det lämpligt att, såsom utredningen föreslår, avstyckningsplan erhåller den verkan, att bebyggelse i strid mot planen ej med-

gives samt att länsstyrelsen erhåller rätt att förordna om nybyggnadsförbud inom planområdet, intill dess vägar, vattenförsörjning och avlopp för området anordnats. Sistnämnda befogenhet äger för övrigt länsstyrelsen, såvitt angår avlopp, redan nu enligt 13 § andra stycket och 63 § fjärde stycket stadsplanelagen. Avstyckningsplan torde därjämte, på samma sätt som byggnadsplan, böra medföra befogenhet för länsstyrelsen att, i den utsträckning som föranledes av omständigheterna, stadga förbud mot schaktning, fyllning, trädfällning eller annan därmed jämförlig åtgärd inom det planlagda området. Stadgandet har kompletterats i enlighet härmed.

Avstyckningsplanens nuvarande uppgift är att till grund för jorddelningen skilja mellan å ena sidan den mark, som avses för bebyggelse, och å andra sidan gator och öppna platser. Det angivna förbudet mot bebyggelse i strid mot planen medför, att byggnad icke får uppföras å mark, som i planen avsetts för väg eller allmän plats. För efterlevnaden av detta förbud synes icke fordras, att skyldighet stadgas att söka byggnadslov inom avstyckningsplaneområdet. I allmänhet torde, såsom utredningen anför, kunna förutsättas att kontroll över att bebyggelsen icke sker i strid mot planen utövas av markägarna själva inom planområdet. Skulle denna kontroll icke anses tillräcklig, kan länsstyrelsen fastställa utomplansbestämmelser, vilket medför skyldighet för vederbörande att söka byggnadslov.

I åtskilliga nu gällande avstyckningsplaner angivas emellertid, utom gränser för byggnadskvarter, vägar och allmänna platser, även områden, å vilka enligt planförfattarnas avsikter byggnad icke får uppföras. Hit hör särskilt de s. k. förgårdarna. Dylika anvisningar torde emellertid icke innefattas i godkännandet av avstyckningsplan, och det förutnämnda förbudet mot bebyggelse i strid mot sådan plan lärer sålunda icke medföra att byggnad icke kan uppföras å mark som i planen betecknats som exempelvis förgårdsmark. Anses det erforderligt att närmare reglera rätten till bebyggelse inom den i avstyckningsplanen angivna kvartersmarken, synes planen böra utbytas mot byggnadsplan. I vissa fall kan dock erforderlig reglering också ernås genom utomplansbestämmelser.

Stadsplaneutredningen har vidare föreslagit, att förbud mot tätbebyggelse icke skall få meddelas beträffande område, för vilket godkänts avstyckningsplan. Såsom förut nämnts anser jag denna bestämmelse vara olämplig. Den bör därför utgå.

168 och 169 §§.

Dessa paragrafer överensstämman, fränsett vissa jämkningar av huvudsakligen redaktionell natur, med punkterna 7 och 4 i utredningens förslag till övergångsbestämmelser (motiv, se s. 465 och 467 i betänkandet).

Övriga lagförslag.

Förslaget till lag angående ändring i lagen om allmänna vägar.

Stadsplaneutredningen framhåller i sin allmänna motivering till nu ifrågasvarande förslag bl. a., att det låge i sakens natur att de myndigheter, som omhändertog det allmänna vägväsendet, beaktade angelägenheten av att vägar icke utlades så, att de motverkade eller försvårade en ändamålsenlig planläggning av de områden som vägföretagen berörde. Särskild föreskrift härom utöver de bestämmelser, som funnes i 1943 års väglag och vägstadga, syntes ej erforderliga. En ändamålsenlig planlösning kunde emellertid jämväl hindras eller motverkas dels genom att bebyggelse utmed vägarna skedde utan erforderligt beaktande av trafikens krav, dels ock genom olämpligt placerade enskilda utfartsvägar. Bestämmelserna i 33 § lagen om allmänna vägar angående de minsta avstånd från väg, på vilka byggnad m. m. finge vara belägen, vore ej tillfyllest för att hindra en olämplig bebyggelse. Huvudregeln vore, att byggnad ej finge uppföras på mindre avstånd än 12 meter från vägbanans mitt utan länsstyrelsens tillstånd. Föreläge särskilda skäl att för tillgodoseende av trafiksäkerheten öka detta avstånd, kunde länsstyrelsen föreskriva sådan ökning, dock högst till 20 meter. Sistnämnda måttbestämmelse möjliggjorde emellertid icke tillräckligt skydd ur trafiksäkerhetssynpunkt vid en vägbanas av den bredd som numera kunde erfordras för en huvudtrafikled med dubbla körbanor. Vidare kunde det, i samband exempelvis med att en regionplan uppgjordes, vara önskvärt att säkerställa en förutsatt framtida breddning av en bestående väg genom förbud mot bebyggelse på visst större avstånd från vägbanan. För att tillgodose dessa synpunkter syntes länsstyrelsen böra få befogenhet att förbjuda bebyggelse dels inom ett bredare markbälte än det som enligt gällande bestämmelser högst kunde föreskrivas, dels ock oavsett om trafiksäkerheten å vägen i dennas nuvarande skick påkallade det. Maximibredden av det område som skulle kunna omfattas av förbudet ville utredningen föreslå till 30 meter å ömse sidor om vägbanans mitt. För det intrång som härigenom åsamkades markägaren syntes viss ersättning böra utgå.

Utredningen anför vidare, att frågan om utfartsvägar till allmän väg nu syntes böra lösas. Något generellt förbud mot tagande av utfart utan länsstyrelsens tillstånd borde dock ej meddelas. Utfartsförbud vore behöfligt framför allt i fråga om huvudvägarna. I vissa fall kunde det dock finnas fog för att förbudet utsträcktes att gälla jämväl andra vägar. Med hänsyn härtill syntes frågan, huruvida allmän väg skulle skyddas mot att utfart till densamma toges utan tillstånd, böra avgöras från fall till fall. Meddelandet av förbud mot anslutning av utfartsväg till allmän väg syntes böra ankomma på länsstyrelsen. Möjlighet att meddela förbud mot utfart till allmän väg utan länsstyrelsens tillstånd borde finnas, oavsett om fråga vore om en helt ny

utfart eller om det gällde en redan befintlig utfartsväg, vars anslutning till den allmänna vägen prövades icke vidare böra medgivas. I det senare fallet syntes emellertid böra övervägas att bereda fastighetsägaren viss gottgörelse för den kostnad och skada som genom förbudet tillskyndades honom. Fråga om sådan gottgörelse syntes jämväl kunna uppstå, därest genom förbudet den fastighet, som tillkommit innan den nya lagstiftningen trätt i kraft och som vid fastighetens tillkomst uppenbarligen förutsatts skola erhålla viss utfart till allmän väg, hindrades att taga denna, där så för fastigheten lämpligast kunde ske. — Utredningen föreslår att bestämmelser om enskild vägs anslutning till allmän väg införes i tre nya paragrafer, 26 a—26 c §§.

I en reservation till betänkandet av ledamoten av riksdagens andra kammar *herr Mattsson* yttrar denne, att frågan om att förhindra användandet av enskild tillfartsväg, som anslöte till allmän väg på för trafiksäkerheten olämplig plats, eller att ny enskild väg anslötes till allmän väg på dylikt ställe, borde kunna lösas på ett mera enkelt, praktiskt och billigt sätt än enligt stadsplaneutredningens förslag. Flera olika möjligheter till förenkling syntes erbjuda sig. Det syntes emellertid vara tillfyllest att peka på följande utväg. Där redan befintlig enskild väg borde ändras, skulle väghållaren ha att genom vägförvaltningens försorg, gärna med anlitande av någon av vägsynenämndens ledamöter som biträde och medlare, söka träffa frivillig uppgörelse med jordägaren. Lyckades ej denna frivilliga uppgörelse, borde väghållaren få rätt att påkalla förrättning för frågans lösande av vägsynenämnden, vilken då skulle ha att efter hörande av vägförvaltningen, jordägarna och övriga berörda parter fastställa den enskilda utfartsvägens nya läge och sträckning ävensom utgående ersättningsbelopp. När fråga uppstode om att ny utfartsväg skulle anläggas med anslutning till allmän väg å en för trafiksäkerheten olämplig plats, komme detta till vägförvaltningens kännedom genom vägmästarnas försorg så tidigt att uppgörelse kunde sökas innan något väsentligt arbete utförts på den nya utfartsvägen. Kunde då icke uppgörelse träffas med jordägaren, borde förbud av vägförvaltningen kunna påkallas, varjämte väghållaren borde kunna begära förrättning av vägsynenämnd enligt vad förut sagts. — I reservationen erinras även om utredningens förslag beträffande 33 §, att länsstyrelsen skulle kunna få föreskriva att det byggnadsfria avståndet från den allmänna vägens mitt skulle kunna utökas till högst 30 meter. Enär de föreslagna ändringarna i planinstitutet, jämte den nya väglagens bestämmelser om uppgörande av vägbyggnadsplaner för riks- och huvudvägarna, komme att medföra bättre möjlighet för vägbyggnadsändamål inom tätorter och där större bebyggelse kunde påräknas, yrkades avslag på förslaget i denna del.

Yttrandena.

Styrelsen för landskommunernas förbund ansluter sig till de i *herr Mattssons* reservation framförda synpunkterna. Tre reserveranter i styrelsen anse dock, att utredningens förslag i förevarande hänseende bort lämnas utan erinran. *Länsstyrelsen i Kopparbergs län* biträder också *herr Mattssons* re-

servation. Särskilt vore det enligt länsstyrelsens mening stötande att förbjuda användningen av enskild tillfartsväg till allmän väg, då vägen redan funnes, och en sådan åtgärd komme att alltför hårt ingripa i hävdvunna förhållanden. Det vore vidare föga påkallat att utöka det byggnadsfria utrymmet utmed allmän väg, när denna fråga varit föremål för behandling vid antagandet av 1943 års väglag. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* finner förslaget principer vara på det hela taget väl avvägda. Måhända förtjänade det dock att tagas i övervägande, om icke en något förenklad tillämpning av reglerna kunde vinnas. I sådant hänseende syntes det länsstyrelsen som om de av herr Mattsson anförda synpunkterna vore värda beaktande. *Kommunalnämnden i Stora Kopparbergs socken* anser, att bestämmelserna om enskild vägs anslutning till allmän borde uppmjukas, så att tillämpningen komme att ske med största urskillning och endast i undantagsfall.

Å andra sidan uttalas i flera yttranden tillfredsställelse med förslaget. Så anför t. ex. *tekniska högskolan i Stockholm*, att nu rådande förhållanden, där bebyggelse tillätes uppstå längs huvudvägarna nära intill dessa och med utfart till dem, medförde ett ohållbart tillstånd. Därigenom måste antalet trafikolyckor öka oavbrutet och det allmänna oavlåtligt tvingas att anlägga nya vägar som undveke bebyggelsen.

Departementschefen.

Stadsplaneutredningens förslag innebär till en början, att länsstyrelsen erhåller möjlighet att utöka det avstånd invid allmän väg, inom vilket byggnad m. m. ej får förekomma, från nu gällande högst 20 meter till högst 30 meter från vägbanans mitt. Samtidigt öppnas emellertid möjlighet för markägarna att i viss utsträckning erhålla ersättning för skada. En sådan utökning av det byggnadsfria avståndet synes påkallad av utvecklingen. Förslaget har också i huvudsak tillstyrkts eller lämnats utan erinran i de flesta yttrandena.

Vidare föreslår utredningen, att länsstyrelsen skall få befogenhet att förbjuda anslutning av enskild väg till allmän väg, om det erfordras för tillgodoseende av trafiksäkerheten eller av andra skäl. Även i detta fall erhåller markägare, som lider skada, under vissa förutsättningar ersättning därför av väghållaren. För det allmänna vägväsendet är det av mycket stor vikt att denna fråga nu får sin lösning, och för den enskilde markägaren torde förslaget icke medföra orättvisa eller större olägenhet. Även i denna del har förslaget, fränsett vissa detaljmärkningar, lämnats utan erinran i flertalet yttranden. De i herr Mattssons reservation framförda erinringarna synas främst avse själva förfarandet för regleringen av mellanhavandena mellan väghållaren och markägarna. Att såsom i reservationen föreslås låta vägsynenämnden i stor utsträckning avgöra hithörande frågor synes icke lämpligt med hänsyn till avgörandets natur och ekonomiska räckvidd. Ej heller i övrigt torde de i reservationen framförda förslagen innefatta någon framkomlig utväg.

Jag förordar fördenskull, att utredningens hithörande förslag lägges till grund för lagstiftning i ämnet. De nya reglerna böra tillämpas varsamt och under iakttagande av att enskild rätt ej åsidosättes. I utredningens förslag torde vidare, såsom framgår av det följande, böra vidtagas ändringar i fråga om vissa detaljer. I redaktionellt hänseende synes bl. a. böra göras den jämkningen, att reglerna om enskild vägs anslutning till allmän upptagas efter 31 § i stället för att införas efter 26 § som utredningen föreslagit.

Enligt 11 § lagen om allmänna vägar äger Kungl. Maj:t på därom gjord framställning förordna, att köping eller stadsliknande samhälle skall vara väghållare. Upprättas enligt det av mig förordade förslaget till byggnadslag stadsplan inom landskommun, blir kommunen skyldig att svara för gatuhållningen inom det planlagda området. Det kunde då ifrågasättas om icke kommunen borde kunna få rätt att även ombesörja den allmänna väghållningen inom sitt område. Behov av stadgande i sådant syfte torde dock icke föreligga. Någon ändring i angivet hänseende har därför ej föreslagits.

4 §.

Stadsplaneutredningen har förordat vissa jämkningar i denna paragraf, betingade av införandet av de nya instituten regionplan och generalplan (motiv, se s. 598 i betänkandet).

I yttrandena har icke framställts någon anmärkning mot förslaget i denna del.

Departementschefen.

I andra punkten av paragrafens tredje stycke stadgas för närvarande, att inom område, för vilket gäller stadsplan, stomplan, byggnadsplan eller utomplansbestämmelser, väg ej må läggas så, att planen eller bestämmelserna motverkas. Stadgandet torde i huvudsaklig överensstämmelse med utredningens förslag böra utvidgas att avse även område med fastställd generalplan. Beträffande stompanelagd mark skall enligt övergångsbestämmelserna till byggnadslagen tillämpas vad om område med fastställd generalplan i stad är stadgat. Stomplan torde med hänsyn härtill ej behöva särskilt nämnas i förevarande paragraf.

Enligt utredningens förslag skall vidare vid byggande av allmän väg inom område, för vilket fastställts regionplan, tillses att regionplanen ej motverkas, dock att, för den händelse området ingår i stadsplan eller annan detaljplan, hänsyn till regionplanen ej behöver tagas. Sistnämnda begränsning torde vara överflödig. Även om detaljplan finnes, bör allmän väg inom planområdet byggas så, att regionplanen ej motverkas. I första hand torde den allmänna vägen böra anpassa sig till detaljplanen, men kan vägen ej framdragas i huvudsaklig överensstämmelse med denna plan utan att regionplanen motverkas, torde den förra böra ändras. Förslaget har därför omarbetats på denna punkt.

11 och 26 §§.

Det nuvarande stadgandet i 11 § första stycket om befogenhet för Kungl. Maj:t att förordna, att samhälle, för vilket stadsplanlagens bestämmelser angående stad äga tillämpning, skall vara väghållare torde böra jämkas att avse samhälle, för vilket byggnadslagens bestämmelser angående stad äga tillämpning.

I 26 § torde böra vidtagas den jämkning, som betingas av att stomplan enligt förslaget till byggnadslag ersättes av fastställd generalplan, varjämte stadgandet torde böra bringas i överensstämmelse med de föreslagna bestämmelserna i 19 och 42 §§ byggnadslagen.

31 a §.

Stadgandet motsvarar 26 a § i utredningens förslag (motiv, se s. 599—601 i betänkandet).

Yttrandena.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framhåller, att då det gällde anläggning av ny väg syntes det naturliga tillvägagångssättet för regleringen av enskild vägs anslutning till den allmänna vägen komma att bli, att fordringarna i detta hänseende angåves redan vid den utredning som länsstyrelsen författningenslign skulle företaga, innan arbetsplan för vägföretaget fastställdes. Styrelsen hade intet att erinra mot de föreslagna bestämmelserna. *Länsarkitekten i Kronobergs län* anser, att anslutandet av enskild väg till huvudväg borde vara generellt förbjudet utan särskilt tillstånd. Vidare borde klart uttalas, att förbud mot utfart avsåge även tomplats, som vore belägen omedelbart intill den allmänna vägen i fråga. Sistnämnda mening biträdes av *överlantmätaren i Blekinge län*. *Överlantmätaren i Malmöhus län* ifrågasätter, om icke förslaget kunde medföra behov av att vid avstyckning lägga servitut å fastighet, som icke inginge i förrättningen. *Överlantmätaren i Västerbottens län* anser, att i samband med vägomläggningar m. m. borde ordnas med fastighetsbildande åtgärder, såsom ägoutbyten och laga skiften å outnyttjad vägmärk. *Överlantmätaren i Hallands län* anför, att om en fastighet ägde servitutsrätt till väg, kunde frågan om servitutets förflyttning, avlösning eller upphörande ej lösas på annat sätt än genom domstols prövning. Åtminstone gällde detta beträffande ett vid jorddelning tillkommet servitut. Av lagförslaget ville synas som om länsstyrelsen skulle äga rätt att i administrativ ordning besluta i frågor av detta slag. Detta syntes olämpligt. De föreslagna bestämmelserna borde därför ej gälla för väg, vars användande för viss fastighet säkerställts genom jorddelningsservitut. Länsstyrelsen borde emellertid få befogenhet att vid domstol föra talan om förflyttning, avlösning och upphörande av vägservitut. En liknande anmärkning göres av *länsarkitekten i Hallands län*. *Länsstyrelsen i samma län* anser ytterligare utredning erforderlig i det av överlantmätaren och länsarkitekten i länet sålunda anmärkta hänseendet. *Länsstyrelsen i Blekinge län* finner önskvärt, att redan vid avstyckning utmed allmän väg hänsyn tages till utfartsfrågans ordnande. Slutligen framhåller *vägförvaltningen i Örebro län*, att förrättning

för uppgörande av arbetsplan för väg samtidigt borde avse regleringen av de enskilda tillfarterna till vägen.

Departementschefen.

Förevarande stadgande innebär i huvudsak, att länsstyrelsen skall äga förordna att ny enskild väg icke får anslutas till allmän väg utan länsstyrelsens tillstånd eller att befintlig enskild utfartsväg icke vidare får användas för ändamålet. Förbud mot utfart läser komma att erfordras främst i fråga om huvudvägarna. Att förbudsbestämmelserna generellt skola gälla för alla huvudvägar synes dock icke nödvändigt eller lämpligt.

Frågan om meddelande av utfartsförbud torde oftast uppkomma i samband med att väg bygges eller omlägges. Det är då naturligt att förbudsfrågan utredes jämsides med att arbetsplan utarbetas för vägföretaget.

Meddelas förbud mot utfart, gäller detta givetvis även fastigheter som äro belägna omedelbart intill vägen. Dessa fastigheters vägfråga får alltså då ordnas på annat sätt, t. ex. genom utläggandet av en »servisgata» i närheten av den allmänna vägen och med anslutning till denna på en ur trafik-säkerhets- och planläggningssynpunkt lämplig plats.

Såsom anföres i vissa yttranden kan utfartsförbud medföra, att vägservitut, som tillskapats för viss fastighet, blir onyttigt. Ny utfart för fastigheten läser dock kunna ordnas på annat sätt, och fastighetsägaren skall enligt förslaget kunna erhålla ersättning för uppkommen skada. Den i yttrandena antydda frågan om förflyttning, avlösning eller upphävande av vägservitut i samband med att vägen ej vidare användes eller får ändrad sträckning har en vidare innebörd. Den torde därför ej böra lösas nu utan först i samband med en framtida allmän översyn av hithörande frågor. Detsamma gäller om de i vissa yttranden berörda frågorna om beredande av möjlighet att vid avstyckningsförrättning lägga vägservitut på fastighet som ej ingår i förrättningen och om behovet av fastighetsreglerande åtgärder i samband med vägomläggningar.

Enligt utredningens förslag får anslutningsförbud icke meddelas beträffande enskild väg, som överensstämmer med stadsplan, stomplan, generalplan med rättsverkningar, byggnadsplan eller avstyckningsplan. Utredningen anför, att om sådan väg anses olämplig, bör frågan rättas till genom ändring av planen. Detta synes i stort sett vara riktigt. Stomplan torde emellertid på grund av de skäl som anförts under 4 § icke behöva särskilt nämnas. Beträffande avstyckningsplan torde vidare gälla särskilda förhållanden. Det torde såsom i annat sammanhang nämnts kunna förutsättas, att vid den nya lagstiftningens ikraftträdande kommer att finnas områden, för vilka avstyckningsplan godkänts men som ännu ej tagits i anspråk för bebyggelse. Vidare har det förekommit, att sådana planer godkänts för alltför stora områden. Om anslutningsförbud ej skulle kunna meddelas för nu ifrågakomna områden, skulle detta kunna försvåra skyddet av huvudvägarna mot olämpliga utfarter. På grund härav synes anslutningsförbud böra kunna meddelas även beträffande enskild väg som överensstämmer med avstyckningsplan.

Givetvis bör dock länsstyrelsen iakttaga särskild försiktighet i dylikt fall så att icke markägarnas berättigade intressen åsidosättas.

I övrigt torde förslaget vara lämpligt.

31 b och 31 c §§.

Dessa paragrafer motsvara 26 b och 26 c §§ i stadsplaneutredningens förslag (motiv, se s. 601—605 i betänkandet).

Yttrandena.

Statskontoret framhåller, att gottgörelse för vägrad anslutning av enskild väg till allmän i de i 26 b § angivna fallen tydligen skulle utgå oberoende av skadornas storlek. Redan på grund härav måste det anses synnerligen tveksamt, huruvida de föreslagna bestämmelserna borde genomföras. Emellertid skulle vidare enligt utredningens mening — vilken härutinnan anslöte sig till gällande rättspraxis — ersättning icke alls utgå i sådana fall, då vid omläggning av allmän väg i 26 a § avsett förordnande icke meddelades. Även i dessa fall kunde uppenbarligen skada tillskyndas markägare. De föreslagna bestämmelserna innebure alltså, att om förordnande utfärdades enligt 26 a §, ersättning utginge, hur ringa den enskildes skada än kunde vara, men att i övrigt av kronan vidtagen omläggning av en allmän väg icke grundade skadeståndsrätt, även om avsevärd skada skulle uppstå. Den sålunda föreslagna skillnaden i markägarens rättsställning finge anses helt godtycklig. Enär några skäl icke anförts för att frångå hittillsvarande rättspraxis och då det uppenbarligen icke kunde ifrågakomma, att varje statlig reglering av enskildas förhållanden skulle föranleda ersättningsrätt för den enskilde, funnè sig statskontoret böra avstyrka att sådan rätt infördes i här berörda fall. De anförda skälen gjorde sig i viss mån gällande även i fråga om den föreslagna bestämmelsen i 26 c § angående skyldighet för kronan (väghållaren) att under viss förutsättning inlösa den fastighet, till vilken den enskilda vägen hörde. Statskontoret ville därför föreslå, att även denna bestämmelse skulle utgå. *Överlantmätaren i Malmöhus län* föreslår, att ordet »kostnad» i 26 b § andra stycket första satsen i förtydligande syfte utbytes mot »anläggningskostnad».

Departementschefen.

Enligt gällande rättspraxis torde, såsom stadsplaneutredningen påpekar, ersättning icke utgå till markägare som lider skada genom att en allmän väg indrages eller ändras till sin sträckning. Om sålunda t. ex. en omläggning av en allmän väg medför, att de fastigheter, som tidigare haft utfart till denna, nödgas bygga ut sina enskilda vägar, så att dessa erhålla anslutning till den allmänna vägen, torde för närvarande fastighetsägarna själva få vidkännas kostnaden härför. Någon ändring i denna del föreslår ej utredningen. Saken torde emellertid ligga väsentligt annorlunda till, därest i samband med vägomläggningen markägarna på grund av förbud enligt 31 a § förhindras att taga utfart till den allmänna vägen, där detta för dem finnes vara bäst och billigast. Skadan vållas i dylikt fall icke genom vägomläggningen i och för sig utan genom anslutningsförbudet. Starka billighetsskäl tala då för att er-

sättning för den uppkomna skadan i viss utsträckning tillerkännes markägarna. Än tydligare framstår befogenheten av markägarens skadeståndsanspråk i det fall att anslutningsförbud beträffande befintlig enskild väg meddelas utan samband med omläggning av den allmänna vägen. Förbudet kan i dylikt fall medföra att markägaren på grund av den nya lagstiftningen förbjödes att tillgodonjuta förmånen av en väg, som han anlagt i god tro och dittills använt utan invändning från vägväsendet. Det skulle vara obilligt, om markägaren icke erhöle någon ersättning i detta fall. Därest åter en fastighet förhindras att efter fritt val taga ny utfart till allmän väg, bör, såsom utredningen anför, fastighetsägaren icke kunna grunda skadeståndsanspråk härå annat än i vissa fall beträffande fastighet som tillkommit före den nya lagstiftningens ikraftträdande.

Ersättning till markägare för skada genom att anslutning vägras skall enligt utredningens förslag omfatta dels den ökade kostnad, som föranledes av att tillfartsväg måste byggas på annan plats och med längre sträckning än som eljest varit nödvändig, och dels de skador som till följd av förbudet uppkomma för fastigheten genom försämrat läge, längre körslor och dylikt. Mången gång torde det vara vanskligt att avgöra, om och i vad mån skador av sistnämnda slag uppstått. Skadan är därjämte regelmässigt ringa. Ersättning för sådana skador torde därför icke böra lämnas. Ej heller torde det vara erforderligt att skadestånd utgår för ökad underhållskostnad beträffande ny utfartsväg. Vaghållarens ersättningsskyldighet synes sålunda böra avse endast den genom anslutningsförbudet uppkommande ökningen i anläggningskostnad för den nya utfartsvägen. Såsom förutsättning för skadeståndsskyldighet torde vidare böra gälla, att skadan är av någon betydenhet.

I enlighet härmed torde böra stadgas, att om till följd av förordnande enligt 31a § fastighet, som haft utfartsväg till allmän väg, icke kan erhålla lämplig utfart till den allmänna vägen utan avsevärd kostnad för anläggning av ny eller ändrad väg, skall fastighetsägaren vara berättigad till ersättning av vaghållaren för nämnda kostnad. Av det föreslagna stadgandet framgår att ersättning skall utgå endast för sådan anläggningskostnad, som är en direkt följd av anslutningsförbud. Om sålunda en markägare genom vägomläggning föranledes att bygga ny utfartsväg men hinder ej möter att ansluta utfartsvägen till den allmänna vägen i dess nya sträckning, där det är lämpligast för markägaren och kan ske med minsta kostnad för honom, utgår ingen ersättning. Ej heller äger markägaren rätt till någon ersättning, om vid vägomläggning anslutning tillåtes där den allmänna vägens nya sträckning möter den förutvarande allmänna vägen. I detta fall uppkommer nämligen ingen kostnad för anläggning av ny eller ändrad utfartsväg.

I fråga om sådan ersättning som nu är i fråga torde i övrigt bestämmelserna i 20—23 §§ böra äga motsvarande tillämpning. Hänvisning till 19 § synes däremot icke erforderlig.

Nu angivna stadganden ha upptagits i 31 b § första stycket. Såsom andra stycke i paragrafen torde böra införas bestämmelser i enlighet med vad utredningen föreslagit under 26 b § andra stycket. Tredje stycket i utredning-

ens förslag torde efter den ändring, jag förordat i fråga om första stycket, kunna utgå.

Medför förordnande, som avses i 31 a §, synnerligt men vid nyttjandet av fastighet eller del därav, som haft utfart till den allmänna vägen, bör ägaren kunna fordra att fastigheten eller fastighetsdelen skall lösas. Föreskrift härom har, i huvudsaklig överensstämmelse med utredningens förslag, införts i 31 c §.

33 §.

Detta stadgande motsvarar 33 § i utredningens förslag (motiv, se s. 605—607 i betänkandet).

Yttrandena.

Tekniska högskolan i Stockholm anför, att vid korsningar utmed större huvudvägar erfordrades ofta med tanke på trafiksäkerheten, att särskilda trafikplatser ordnades, och kravet på fri sikt kunde ofta ställa stora anspråk på öppen mark invid korsningen. Ett byggnadsfritt bälte av tillsammans 60 meters bredd kunde därför vara otillräckligt vid korsningarna. Länsstyrelsen borde av denna anledning äga rätt föreskriva, att på begränsade sträckor byggnad m. m. icke finge uppföras på mindre avstånd än 50 meter från vägs mittlinje. *Vägförvaltningen i Uppsala län* påyrkar, att alla slag av upplag skulle — i likhet med byggnader — falla under ifrågavarande förbud, ej blott sådant upplag, som »hindrar vägens avvattning, skymmer utsikten över vägbanan eller eljest innebär fara för trafiksäkerheten». Vidare borde enligt vägförvaltningens mening uttrycket »vid korsning i samma plan mellan allmänna vägar, mellan allmän väg och enskild allmänneligen befaren väg» kompletteras att avse alla slag av vägskäl, således jämväl sådana vägskäl, där en allmän eller enskild allmänneligen befaren väg från ett enda håll anslöte till en annan allmän väg. Å andra sidan ifrågasätter *byggnadsnämnden i byggnadsplaneområdet Rutbo—Skogsbo—Högbo*, om ej vad i 33 § stadgades om avstånd till byggnad vid vägkorsning vore alltför strängt, då där föreskreves 50 meter åt varje håll, medan *länsstyrelsen i Hallands län* uttalar, att den länsstyrelserna tillagda rätten att föreskriva ett minsta avstånd mellan byggnad och väg av ända upp till 30 meter borde tillämpas med största varsamhet. *Länsarkitekten i Kopparbergs län* anför slutligen, att människans obetvingliga och i viss mån förståeliga önskan att bygga utmed kommunikationsviktiga vägar icke syntes kunna helt oskadliggöras enbart genom att det byggnadsfria bältet ökades. Det borde vara möjligt att kunna helt förhindra direkta utfarter från bebyggelseomter, om utfarterna kunde förväntas få betänkliga följder för trafiksäkerheten. Med ett dylikt allmänt förbud kunde måhända det nuvarande bebyggelsefria avståndet 20 meter vara tillfyllest, varigenom den ersättningsskyldighet, som ansetts följa med 30-metersavståndet, kunde undvikas.

Departementschefen.

Det förut omförmälda anslutningsförbudet och det i förevarande paragraf avhandlade förbudet mot uppförande av byggnad inom visst avstånd från

allmän väg tjäna delvis olika syften. Att möjlighet till anslutningsförbud öppnas, utesluter icke behovet av att i vissa fall kunna förbjuda uppförande av byggnad m. m. inom ett bredare markbälte än för närvarande är möjligt. Byggnadsförbudet kan t. ex. behöva tillgripas för att möjliggöra en framtida utbyggnad av vägen med dubbla körbanor.

Förslaget synes lämpligt. Det har också tillstyrkts eller lämnats utan erinran i de flesta yttrandena, bl. a. i det som avgivits av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Att den utsträckta förbudsmöjligheten bör handhavas med varsamhet har förut framhållits.

Med anledning av ett yrkande av vägförvaltningen i Uppsala län om viss omformulering av stadgandet i första stycket sista punkten må framhållas, att ordet »vägkors» torde få anses liktydigt med »vägskäl». Ett vägkors uppkommer alltså t. ex. i det fall, då en väg ansluter till en annan utan att fortsätta på den senare vägens motsatta sida (tre instrålande vägar).

33 a §.

Paragrafen mosvarar 33 a § i utredningens förslag (motiv, se s. 607—610 i betänkandet).

I den förut omförmälda reservationen av *herr Mattsson* framhålles, att den i förevarande paragraf föreslagna ersättningsregeln icke vore tillfredsställande. Den åtgärd, varom här vore fråga, d. v. s. förbudet mot bebyggelse inom visst avstånd, innebure ingen fördel för markägaren eller angränsande fastigheter. Expropriationslagens grunder borde därför tillämpas.

Yttrandena.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen fäster uppmärksamheten på att de nya bestämmelserna i fråga om ersättningskraven ginge längre än de nu gällande bestämmelserna, i det att även inom 20-metersavståndet ersättning förutsattes kunna utgå. Det vore svårt att i förväg beräkna i vilken utsträckning sådana ersättningskrav komme att framställas och godtagas. Med den innebörd styrelsen lade i det i motiveringen gjorda uttalandet, att en förutsättning för ersättning borde vara »att till följd av förbudsbestämmelserna marken kan nyttjas allenast på sätt som står i uppenbart missförhållande till dess värde», hade styrelsen i sak intet att invända mot bestämmelsen. Styrelsen ville emellertid ifrågasätta, huruvida det icke vore anledning att inskränka rätten till ersättning till de fall, då länsstyrelsen föreskrev ökning av skyddsbeltets bredd utöver 12 meter från vägens mitt. Någon rätt till ersättning till följd av minskad möjlighet att utnyttja marken inom detta område syntes även med de av utredningen föreslagna bestämmelserna endast mycket sällan kunna uppkomma. Emellertid syntes anspråk på sådan ersättning kunna väntas bli framförda i stor omfattning. Med hänsyn till den ringa betydelse, som dylika intrång kunde beräknas få inom nu angivet område, syntes det styrelsen till förhindrande av onödiga tvister föreligga skäl bestämma, att ersättning icke skulle utgå till följd av intrång genom det i lagen generellt stadgade byggnadsförbudet. *Kammarkollegiet* anser det tvivelaktigt, om ersättning borde utgå i alla de fall som avsåges i 33 a §. Man borde enligt kollegiets

mening skilja mellan de fall då ingripandet riktade sig mot någon redan bestående enskild rätt och de fall, då så icke vore förhållandet. I det förra fallet syntes allmänna rättsgrundsatser bjuda, att ersättning bereddades den som sålunda avhäfts eller lede intrång i sin rätt eller sina intressen. I det senare fallet tedde sig förhållandena väsentligt annorlunda. *Länsstyrelsen i Kristianstads län* anför, att det vore antagligt att krav på ersättning av staten-väghållaren komme att framställas så snart den ringaste utsikt föreläge för ersättnings utgående. Detsamma syntes gälla talan om inlösen. Länsstyrelsen ansåge för sin del, att ersättningsfrågan borde göras till föremål för ytterligare utredning, varvid borde undersökas i vad mån fastighetsägarens rätt till ersättning kunde inskränkas att avse endast viss del av skyddsområdet. Därjämte borde bestämmelser upptagas om jämkning av ersättningsbeloppet, därest fastighetens värde kunde väntas komma att i mera påtaglig mån öka till följd av den omläggning och förbättring av vägar, som framkallat byggnadsförbudet. *Vägförvaltningen i Örebro län* påpekar, att bestämmelserna om skyddsområde kring allmän väg även vore till fördel för den enskilde fastighetsägaren. Det borde nämligen vara ett stort intresse för honom att icke byggnad låge för nära vägen. En förutsättning för den nya 30-metersregeln borde vara att den tillämpades sparsamt och endast vid vägar med mycket stor bredd. I så fall syntes den icke behöva medföra att ersättningsbestämmelser infördes. Vid nyanläggning eller ombyggnad av väg reglerades lämpligen alla förekommande ersättningskrav som förut i samband med lösen av vägmarken. Om ersättningsrätt skulle införas, ifrågasattes om den ej borde omfatta liknande skada orsakad genom bestämmelserna i 34 §, att länsstyrelsen ägde utfärda byggnadsförbud, då fråga om byggande av väg väckts. Slutligen uttalar *länsarkitekten i Jämtlands län*, att ersättningsmöjligheterna syntes bli för stora genom den föreslagna bestämmelsen.

Departementschefen.

Enligt utredningens förslag är markägare, som lider skada genom ett förbud jämlikt 33 §, berättigad till ersättning av väghållaren för skadan. Ersättning utgår under förutsättning, att marken kan nyttjas allenast på sätt som står i uppenbart missförhållande till värdet. Rätten till ersättning är sålunda starkt begränsad. Skadeståndsskyldighet för väghållaren torde huvudsakligen kunna komma i fråga, om den fastighet eller fastighetsdel, som beröres av byggnadsförbudet, är liten. Är fastigheten större, torde i regel ingen svårighet uppkomma att förlägga byggnader m. m. utanför det byggnadsfria området. Fastigheten kan då nyttjas på tillfredsställande sätt utan hinder av förbudet i fråga och ersättningsrätt uppstår ej.

I vissa yttranden ha uttalats farhågor för att väghållarens skadeståndsskyldighet kunde bli alltför betungande, därvid särskilt pekats på det förhållandet, att skadestånd skulle utgå även på grund av intrång genom det i lagen generellt stadgade förbudet mot byggande inom 12 meter från vägens mitt. Dessa farhågor synas emellertid, med hänsyn till vad förut anförts, knappast vara berättigade. Det i lagen stadgade generella byggnadsförbudet torde i praktiken ytterst sällan kunna medföra skadeståndsskyldighet för

väghållaren. Men skulle genom dylikt förbud en fastighetsägare förhindras att använda fastigheten på ett med hänsyn till markvärdet rimligt sätt, synes icke finnas anledning att förmena honom ersättning härför. Att ersättning tidigare icke kunnat utgå i dylikt fall synes, på sätt närmare framgår av stadsplaneutredningens motivering till lagförslaget, få anses ha varit en brist. Med hänsyn till vad nu sagts synes det ej heller finnas anledning att såsom utredningen föreslår i övergångsbestämmelserna begränsa skadeståndsrätten så, att ersättning icke utgår för skada till följd av förbud som gäller vid lagens ikraftträdande. En dylik begränsning kan förutom orättvisa, markägarna emellan, även medföra praktiska olägenheter. Avsaknaden av möjlighet att lämna ersättning åt markägare, som lider skada genom gällande byggnadsförbud, skulle nämligen kunna föranleda att med hänsyn till markägarens berättigade intressen dispens från förbudet komme att medgivas, oaktat detta vore till betydande skada för vägintrasset.

I herr Mattssons reservation förordades en utvidgning av den föreslagna skadeståndsrätten till att avse genom förbudet eventuellt uppkommande skador, av vad storlek eller beskaffenhet de vara må. En sådan utvidgning synes dock ej påkallad, i synnerhet som det i regel är till nytta även för markägaren att byggnad ej förläggas alltför nära vägen. Friläggandet av området närmast vägen medför sålunda fördelar bl. a. ur hygienisk synpunkt och med hänsyn till trafiksäkerheten vid in- och utfart. Det av stadsplaneutredningen framlagda förslaget synes sålunda i huvudsak böra godtagas.

Ersättningsskyldighet enligt utredningens förslag föreligger såsom förut nämnts, om marken kan nyttjas allenast på sätt som står i uppenbart missförhållande till värdet. Det värde som härvid skall tagas i betraktande torde — liksom i motsvarande fall då det gäller ersättnings- eller lösningsskyldighet enligt byggnadslagen — böra vara realvärdet då byggnadsförbudet blev gällande. Detta påkallar en jämkning av paragrafens första stycke. Enligt det av utredningen föreslagna andra stycket skola bestämmelserna i 19—23 §§ äga motsvarande tillämpning på ersättning, varom i paragrafen är fråga. Hänvisning torde emellertid här, liksom i motsvarande fall enligt 31 b §, enbart böra ske till 20—23 §§.

Ersättningsskyldigheten avser enligt departementsförslaget det fall, då skadan uppkommer genom förbud enligt 33 § mot byggande intill befintlig allmän väg. Däremot inträder icke skadeståndsskyldighet för väghållaren, om markägare lider skada genom sådant byggnadsförbud som enligt 34 § första stycket råder då arbetsplan för väg blivit fastställd. Att väghållaren ej är ersättningsskyldig i detta fall torde framgå av att sistnämnda lagrum hänvisar till 33 § men ej till 33 a §. Ej heller är väghållare ersättningsskyldig för eventuellt uppkommande skada genom byggnadsförbud som länsstyrelse meddelat jämlikt 34 § andra stycket sedan fråga väckts om byggande av väg. Förslaget överensstämmer i denna del med gällande lag. Det synes icke erforderligt att, då byggnadsförbudet endast är av övergående slag, stadga ersättningsskyldighet för väghållaren.

35, 51 och 52 §§.

35 § torde, i huvudsaklig överensstämmelse med utredningens förslag, böra kompletteras med anledning av det nya generalplaneinstitutet (motiv, se s. 610—611 i betänkandet).

De i 51 och 52 §§ intagna hänvisningarna till vissa bestämmelser i stadsplanelagen torde böra ersättas med hänvisningar till motsvarande bestämmelser i byggnadslagen.

53 §.

Utredningen har icke föreslagit någon ändring i denna paragraf. Enligt departementsförslaget skall stadsplan och tomtindelning kunna upprättas inom landskommun. Den skyldighet att kostnadsfritt upplåta mark för allmän väg, som i stad där kronan är väghållare åvilar staden enligt 50 §, torde för stadsplanlagt område inom landskommun böra åvila kommunen. Även stadgandena i 51 och 52 §§ om iordningställande och underhåll av väg i stad, där kronan är väghållare, torde böra äga motsvarande tillämpning inom stadsplanlagt område i landskommun. 53 § torde därför böra kompletteras med bestämmelser i dessa hänseenden.

Stad eller stadsliknande samhälle, där kronan är väghållare, erhåller för närvarande enligt en särskild förordning av den 30 juni 1943 (nr 439) statsbidrag till sina utgifter för tillhandahållande av mark för allmän väg. Denna förordning läser böra kompletteras så att statsbidrag i motsvarande fall kan beviljas även landskommun. Frågan om vidtagande av dylik ändring torde få upptagas i annat sammanhang.

65 § och övergångsbestämmelserna.

I fråga om 65 § har utredningen allenast föreslagit en följdändring. Övergångsbestämmelserna innehålla bl. a. vissa ersättningsregler med avseende å bestående förhållanden. (Motiv, se s. 611 i betänkandet.)

Utredningens förslag i dessa hänseenden har icke mött annan erinran i yttrandena än att en byggnadsnämnd anser, att i 65 § omförmålt beslut om fastställande av arbetsplan för väg m. m. borde delgivas markägarna genom rekommenderade brev med mottagningsbevis. Enär ändring i detta hänseende icke synes påkallad och då förslaget även i övrigt synes lämpligt, torde det böra genomföras. Övergångsbestämmelsernas första stycke torde emellertid böra ändras på motsvarande sätt som förordats i fråga om 31 b §. Den av utredningen föreslagna särskilda bestämmelsen för det fall att fastighet ingår i sammanläggning läser kunna utgå såsom obehövlig. Andra stycket i övergångsbestämmelserna torde av skäl som anförts under 33 a § böra helt utgå.

Förslaget till lag angående ändring i lagen om enskilda vägar.

Stadsplaneutredningen har i 1939 års lag om enskilda vägar föreslagit vissa ändringar, som påkallas av den nya byggnadslagstiftningen. Ändringarna avse 4, 25, 71, 73, 76, 81, 86, 87 och 88 §§ nämnda lag (motiv, se s. 611—615 i betänkandet).

Departementschefen.

Stadgandet i 1 § tredje stycket om att lagen med visst undantag icke äger tillämpning beträffande samhälle på landet, för vilket stadsplanelagens bestämmelser angående stad skola lända till efterrättelse, torde böra jämkas att avse samhälle, för vilket byggnadslagens bestämmelser angående stad skola lända till efterrättelse. En liknande jämkning torde böra vidtagas i 39 § första stycket.

I 4 § har stadsplaneutredningen föreslagit vissa jämkningar, som betingas av införandet av de nya instituten regionplan och generalplan. Förslaget innebär bl. a., att vid byggande av enskild väg inom område, för vilket regionplan finnes fastställd, skall regionplanen tjäna till ledning vid utförande av vägföretaget. Undantag stadgas dock för det fall, att området ingår i stadsplan eller annan detaljplan. Sistnämnda undantagsbestämmelse synes emellertid överflödig. Även om detaljplan finnes, bör alltså väg inom planområdet byggas så att regionplanen ej motverkas. Genom denna jämkning vinnes överensstämmelse med de likartade föreskrifterna i 135 § departementsförslaget till byggnadslag och 4 § förslaget till lag angående ändring i vissa delar av lagen om allmänna vägar.

Nuvarande 25 § femte stycket, 71 § tredje stycket och 86 § innehålla föreskrifter om byggnadsnämndens kallande till vägförrättning samt nämndens hörande i vissa fall. Utredningen föreslår, att dessa stadganden skola omformuleras så att de komma att avse områden, där skyldighet föreligger att söka byggnadslov, d. v. s. inom städer och stadslänkande samhällen samt byggnadsplane- och utomplansområden. Häremot synes icke vara något att erinra.

Förut har nämnts att det torde böra ankomma på vägförening att ansvara för iordningställande och underhåll av allmän plats inom område med byggnadsplan. Vägföreningens skyldigheter härutinnan samt föreningens rätt att taga marken i anspråk torde böra regleras på motsvarande sätt som enligt 3 kap. i förevarande lag gäller beträffande vägförenings vägar. I 71 § synes därför såsom ett sista stycke böra införas föreskrift, att därest inom vägförenings område finnes mark, som i byggnadsplan avsetts till annan allmän plats än väg, föreningens väghållning skall omfatta iordningställande och underhåll av dylik plats samt att vad i 3 kap. sägs om väg i tillämpliga delar skall gälla beträffande sådan allmän plats. De av utredningen förordade ändringarna i 73, 76, 81, 87 och 88 §§ bli härigenom överflödiga.

Av det föreslagna stadgandet framgår, att bestämmelserna i 76 § om uttagande av bidrag till vägförenings utgifter skola tillämpas även då det är fråga om utgifter för iordningställande och underhåll av allmän plats. Såsom stadsplaneutredningen framhåller, torde den angående vägförenings vägar stadgade huvudregeln, att fastigheternas taxeringsvärden skola tagas till utgångspunkt vid utgiftsfördelningen, vara principiellt riktig även då utgifterna avse sådana allmänna platser, varom här är fråga. Är en parkanläggning eller annan allmän plats till större eller mindre nytta för vissa fastigheter inom vägföreningens område än för de andra, erbjuder paragrafen möjlighet

att verkställa skäligen jämkning. Vidare kan enligt paragrafen markexploatör åläggas att lämna det större bidrag till iordningställandet av parker m. m. som skäligen svarar mot hans nytta av byggnadsplanens genomförande.

Det i 71 § sista stycket sålunda föreslagna stadgandet medför vidare bl. a., att det ankommer på länsstyrelsen att i den ordning, som stadgas i 82—85 §§ avgöra, vilka allmänna platser inom vägföreningens område som skola iordningställas och underhållas av föreningen. Länsstyrelsen har också att meddela erforderliga föreskrifter angående arbetets utförande. Då det slutligt blivit avgjort, att allmän plats skall iordningställas eller underhållas av vägförening, äger föreningen jämlikt 87 § att mot ersättning lösa till sig rätt att begagna marken i fråga. Av bestämmelserna i 112 och 113 §§ departementsförslaget till byggnadslag framgår däremot, att i de fall som där avses någon skyldighet för vägföreningen att betala ersättning för rätt att begagna marken icke ifrågakommer.

Det må anmärkas, att i 116 § första stycket departementsförslaget till byggnadslag även intagits en särskild regel om skyldighet för vägförening att i förekommande fall gälda ersättning till markägare för *intrång* till följd av förbudet att bebygga i byggnadsplan till väg eller annan plats avsatt mark i strid mot planen. Angående fördelningen av vägförenings utgifter för dylikt ändamål gälla de allmänna bestämmelserna i 76 § förevarande lag. Vägförening skall däremot icke vara skyldig att svara för vattenförsörjning och avlopp inom föreningens område. En frivillig samordning av olika åtgärder för byggnadsplans genomförande synes emellertid kunna genomföras, om förening för ordnande av avlopp och vattenförsörjning avser i huvudsak samma område som vägförening. Till styrelseledamöter i de olika föreningarna kunna då också lämpligen utses samma personer.

Till vägförenings utgifter för genomförande av byggnadsplan torde lämpligen statsbidrag böra utgå.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 33 § civilförsvarslagen och förslaget till lag angående ändrad lydelse av 8 § lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.

Den av utredningen föreslagna ändringen i 33 § civilförsvarslagen är av huvudsakligen redaktionell natur.

Förslaget till ändring av 8 § lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar betingas av att i byggnadslagstiftningen införts det nya institutet generalplan (motiv, se s. 616—617 i betänkandet).

Dessa förslag, som icke föranlett någon anmärkning i yttrandena, torde efter vissa redaktionella jämkningar böra godtagas.

I enlighet med vad sålunda anförts ha inom justitiedepartementet upprättats förslag till

- 1) *byggnadslag;*
- 2) *lag angående ändring i lagen den 30 juni 1943 (nr 431) om allmänna vägar;*
- 3) *lag angående ändring i lagen den 3 september 1939 (nr 608) om enskilda vägar;*
- 4) *lag om ändrad lydelse av 33 § civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536); samt*
- 5) *lag angående ändrad lydelse av 8 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.*

Förslagen torde få fogas vid statsrådsprotokollet såsom bilaga.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över de under 1)–4) anmärkta lagförslagen måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Bertil Crona.

F ö r s l a g
till
Byggnadslag.

Häri genom förordnas som följer.

FÖRSTA AVDELNINGEN.

Inledande bestämmelser.

1 §.

Markens användning för bebyggelse skall i den omfattning som stadgas i denna lag föregås av planläggning.

2 §.

Grunddragen för marks användning inom kommun eller samhälle angivas i *generalplan*.

Närmare reglering av bebyggelsen sker genom *stadsplan* eller *byggnadsplan*.

Byggnadsverksamheten inom område som ej ingår i stadsplan eller byggnadsplan regleras genom *utomplansbestämmelser*.

3 §.

För samordning av flera kommuners eller samhällets planläggning upprättas *regionplan*.

4 §.

Vid planläggning skola såväl allmänna som enskilda intressen tillbörligen beaktas.

5 §.

Markens ägare är med avseende å dess användning för olika slag av bebyggelse underkastad de inskränkningar som stadgas i denna lag eller med stöd av lagen.

För att mark skall få användas till tätbebyggelse förutsättes, att den vid planläggning enligt denna lag prövats från allmän synpunkt lämpad för ändamålet.

6 §.

Med tätbebyggelse förstås i denna lag sådan samlad bebyggelse som nödvändiggör särskilda anordningar för tillgodoseende av gemensamma behov. Annan bebyggelse benämnes glesbebyggelse.

7 §.

Det närmaste inseendet över byggnadsverksamheten utövas av byggnadsnämnd.

Länsstyrelsen har att öva tillsyn över planläggningen och byggnadsväsendet inom länet.

Den allmänna uppsikten över planläggningen och byggnadsväsendet inom riket tillkommer byggnadsstyrelsen.

8 §.

Närmare föreskrifter om byggnadsnämnd, om byggande och lov därtill samt rörande tillämpningen i övrigt av denna lag meddelas av Konungen.

ANDRA AVDELNINGEN.

Bestämmelser för stad.

Om generalplan.

9 §.

Generalplan skall genom stadens försorg upprättas i den mån så erfordras till ledning för närmare planläggning beträffande stadens ordnande och bebyggande.

Planen skall angiva grunddragen för markens användning till olika ändamål, såsom till tätbebyggelse, viktigare trafikleder och andra allmänna platser.

Finnes till främjande av stadens ändamålsenliga utbyggande erforderligt, att visst område tills vidare undantages från tätbebyggelse eller från viss annan bebyggelse, oaktat det i och för sig är lämpat därför, skall det ock angivas i generalplanen. Sådant undantag må icke avse bebyggelse för jordbrukets, fiskets, skogsskötselns eller därmed jämförligt behov.

Erfordras eljest särskilda bestämmelser angående markens bebyggande eller användning i övrigt, skall generalplanen innehålla sådana bestämmelser.

10 §.

Generalplan så ock ändring därav antages av stadsfullmäktige.

Planen må på framställning av staden helt eller delvis fastställas av Konungen och skall, i vad den blivit fastställd, lända till efterrättelse enligt vad nedan sägs.

Generalplan som blivit föremål för fastställelse benämnes fastställd generalplan. Därmed avses, om planen är fastställd allenast i vissa hänseenden, endast de bestämmelser som sålunda skola gälla.

Ändring av fastställd generalplan må, om ändringen ej innefattar väsentlig avvikelse från vad förut gällt, på framställning av staden fastställas av länsstyrelsen.

11 §.

Underlåter stad att vidtaga erforderliga åtgärder för upprättande av generalplan, där sådan erfordras, må Konungen förelägga stadsfullmäktige viss tid inom vilken sådan plan skall vara upprättad. Ställa stadsfullmäktige sig ej föreläggandet till efterrättelse, äger Konungen efter hörande av stadsfullmäktige, låta på stadens bekostnad upprätta generalplan.

Finnes generalplan men prövas den uppenbarligen icke fylla de krav som med hänsyn till stadens utveckling skäligen böra ställas på densamma, skall i fråga om ändring av planen vad i första stycket stadgas äga motsvarande tillämpning.

12 §.

Beslut om fastställelse av generalplan gäller ej med avseende å område som ingår i stadsplan eller byggnadsplan.

Beträffande sådant undantag från bebyggelse som omförmäles i 9 § tredje stycket må fastställelse ej meddelas att gälla för längre tid än fem år. Konungen äger dock på framställning av staden förlänga tiden för beslutets giltighet, varje gång med högst nämnda tid.

13 §.

Nybyggnad må icke företagas i strid mot fastställd generalplan; dock må Konungen och, enligt av Konungen meddelade föreskrifter, myndighet som Konungen bestämmer medgiva undantag, när särskilda skäl äro därtill och generalplanens syfte icke motverkas. Kan fastighet, vilken bildats före planens fastställande, därefter icke tagas i anspråk för byggnadsändamål, må ock undantag enligt vad nu sagts medgivas, om generalplanens syfte icke väsentligt motverkas.

14 §.

Hava stadsfullmäktige beslutat göra framställning om fastställelse av generalplan beträffande visst område eller ändring av fastställd generalplan, må nybyggnad, innan framställningen prövats, ej företagas inom område som avses med denna; dock må länsstyrelsen medgiva undantag, såvitt generalplanens genomförande icke försvåras.

15 §.

Är fråga väckt om framställning angående fastställelse av generalplan beträffande visst område eller ändring av fastställd generalplan, äger länsstyrelsen på framställning av staden förordna, att nybyggnad inom området icke må företagas utan länsstyrelsens tillstånd. Sådant förordnande gäller intill dess stadsfullmäktige beslutat i frågan, dock ej längre än ett år. Behöver denna tid förlängas, äger länsstyrelsen på framställning av staden förordna härom; dock skall beslutet underställas Konungens prövning.

16 §.

Finner Konungen framställning om fastställelse av generalplan icke kunna bifallas, äger Konungen för viss tid meddela det förbud mot nybyggnad som föranledes av omständigheterna.

17 §.

Inom område som ingår i fastställd generalplan må schaktning, fyllning, trädfällning eller annan därmed jämförlig åtgärd icke vidtagas, såvitt åtgärden kan väsentligt försvåra områdets användning för avsett ändamål.

Har med avseende å visst område beslut fattats eller fråga väckts angående framställning om fastställelse av generalplan eller ändring av fastställd generalplan eller har förbud mot nybyggnad meddelats enligt 16 §, äger länsstyrelsen, i den utsträckning som föranledes av omständigheterna, stadga förbud mot åtgärd varom sägs i första stycket.

18 §.

Mark som enligt fastställd generalplan är avsedd till trafikled eller annan allmän plats må lösas av staden, när staden begär det.

Annan mark för vilken generalplan fastställts må, till den del marken ej är avsedd för enskilt bebyggande, lösas av staden, såvitt markens användning för avsett ändamål ej ändock kan anses säkerställd.

19 §.

Ingår allmän väg i mark som enligt fastställd generalplan är avsedd till trafikled eller annan allmän plats eller till särskilt trafikområde som skall tillhöra staden, skall vägmarken utan ersättning tillfalla staden i den mån den tages i anspråk för avsett ändamål.

20 §.

Ingår enskild väg för två eller flera fastigheter i mark som enligt fastställd generalplan är avsedd till trafikled eller annan allmän plats, äger staden nyttja vägmarken för avsett ändamål utan hinder av den rätt annan kan äga till marken. Har vägen upplåtits allenast på viss tid, gälle stadens nyttjanderätt för samma tid.

Besväras vägmarken av fordran eller annan rättighet med bättre rätt än vägupplåtelsen, njute innehavaren mot avskrivning å handling, varå rättigheten grundas, ersättning av staden för förlust som uppstått genom stadens nyttjanderätt. Den som vill framställa ersättningsanspråk skall väcka talan, om han är innehavare av fordran, inom tio år och eljest inom två år från det planen fastställdes. Sedan marken tagits i anspråk av staden, vare staden ansvarig för avgäld eller annan förmån som utgår för vägens begagnande.

Är vägen använd för ledning som hindrar eller väsentligt försvårar för staden att nyttja vägmarken, äger staden få ledningen på sin bekostnad flyttad till lämplig av staden anvisad plats.

21 §.

Skall mark enligt fastställd generalplan användas för annat ändamål än enskilt bebyggande och kan markens ägare till följd härav nyttja marken allenast på sätt som står i uppenbart missförhållande till det värde marken hade när planen fastställdes, vare staden skyldig att lösa marken.

Frågan huruvida lösningsplikt föreligger skall bedömas efter den fastighetsindelning som gällde vid tiden för generalplanens fastställande, med de ändringar av indelningen som skett för planens genomförande.

22 §.

Får mark enligt fastställd generalplan icke användas för annan glesbebyggelse än för jordbrukets, fiskets, skogsskötselns och därmed jämförligt behov, och kan markens ägare till följd härav nyttja marken allenast på sätt som står i uppenbart missförhållande till markens värde vid tiden för planens fastställande, vare markens ägare berättigad till ersättning av staden för den skada som han härigenom lider. Samma lag vare om innehavare av sådan nyttjanderätt eller annan särskild rätt till marken som upplåtits innan planen fastställdes.

Ersättningen skall, om förbudet är tidsbegränsat, bestämmas att utgå med visst årligt belopp, med rätt för vardera parten att erhålla omprövning vid ändrade förhållanden eller vid förlängning av giltighetstiden för bestämmelsen. Vad i fråga om ersättningen avtalats eller uppenbarligen förutsatts skola gälla mellan staden och markens ägare eller annan sakägare gälla jämväl mot den som efter planens fastställande förvärvat sakägarens rätt till marken.

Vid bedömandet av frågan huruvida ersättningsplikt föreligger skall vad i 21 § andra stycket stadgas äga motsvarande tillämpning.

23 §.

Kan överenskommelse i ersättningsfrågan icke träffas, skall den som vill framställa ersättningsanspråk instämma sin talan till rätten i den ort där marken är. Jämväl staden äger påkalla prövning av ersättningsfrågan enligt vad nu sagts.

Staden skall vidkännas å ömse sidor uppkomna kostnader å målet, såframt ej rätten med hänsyn till omständigheterna finner skäligt annorlunda förordna.

Om stadsplan.**Om stadsplans upprättande och antagande.**

24 §.

Stadsplan skall genom stadens försorg upprättas i den mån det genom stadens utveckling påkallas för den närmare regleringen av bebyggelsen.

25 §.

Stadsplan skall utmärka och till gränserna angiva de för olika ändamål avsedda områden som ingå i planen, nämligen

byggnadskvarter,

gator, torg, parker och andra allmänna platser samt

specialområden, såsom järnvägs- och andra särskilda trafikområden, skydds- eller säkerhetsområden för vissa anläggningar, hamnområden, idrottsområden, begravningsplatser och vattenområden.

Jämväl höjdlägen skola i erforderlig omfattning angivas.

Stadsplan skall ock innehålla de ytterligare bestämmelser angående områdenas bebyggande eller användning i övrigt som finnas erforderliga.

26 §.

Stadsplan antages av stadsfullmäktige men skall för att bli gällande fastställas av Konungen.

Vad nu sagts gälle ock i fråga om ändring av stadsplan; dock må ändring, som ej avser planens grunddrag och ej heller eljest innefattar väsentlig avvikelse från vad som förut gällt, fastställas av länsstyrelsen.

Stadsfullmäktige äge uppdraga åt byggnadsnämnden att, enligt föreskrifter som meddelas av Konungen, i fullmäktiges ställe antaga sådan ändring av stadsplan som må fastställas av länsstyrelsen.

27 §.

Finnes för stads ändamålsenliga utveckling eller till främjande av betydande allmänt intresse nödigt att stadsplan upprättas för visst område, men underlåter staden att vidtaga härför erforderliga åtgärder, må Konungen förelägga stadsfullmäktige viss tid inom vilken sådan plan skall vara underställd Konungens prövning. Ställa stadsfullmäktige sig ej föreläggandet till efter rättelse, äger Konungen på stadens bekostnad låta upprätta och, efter hörande av stadsfullmäktige och dem frågan eljest rör, fastställa stadsplan för området.

Vad nu sagts äger motsvarande tillämpning med avseende å ändring av stadsplan.

Om tomtindelning.

28 §.

Byggnadskvarter skall indelas till tomter så att det kan ändamålsenligt bebyggas i överensstämmelse med stadsplanen.

29 §.

Tomtindelning bör såvitt möjligt ske i ett sammanhang för hela kvarteret. Omfattar tomtindelning endast en del av ett kvarter, skall iakttagas att återstoden kan indelas till lämpliga tomter.

30 §.

Tomtindelning av mark som ej varit föremål för dylik indelning skall ske, när ägare av sådan mark begär det eller när byggnadsnämnden så finner nödigt och markägare ej visar särskilt skäl till anstånd.

31 §.

Förutsätter fastställd ändring av stadsplan att ändring sker av tomtindelning eller har kvarter helt och hållet eller till betydande del avbrunnit, skall fråga om ändring av tomtindelningen företagas, när ägare av mark inom kvarteret begär det eller byggnadsnämnden så finner nödigt.

Ändring av tomtindelning må ock på begäran av markägare eller på byggnadsnämndens eget föranstaltande äga rum, om därigenom bättre överensstämmelse med bestående äganderättsförhållanden kan vinnas utan avsevärd olägenhet.

Ej må tomtindelning ändras i andra fall än nu sagts, med mindre ägarna av de tomter som beröras av ändringen äro ense därom och ändringen finnes lämplig för ett ändamålsenligt utnyttjande av tomterna.

32 §.

Kostnaden för tomtindelning eller ändring därav skall bestridas av staden. Markägare skall dock bekosta ändring som han påkallat och som ej föranledes av ändring av stadsplanen eller annan av staden vidtagen åtgärd.

33 §.

Tomtindelning så ock ändring därav antages av byggnadsnämnden men skall för att bliva gällande fastställas av länsstyrelsen.

Om förbud mot nybyggnad m. m.

34 §.

Nybyggnad må ej företagas i strid mot stadsplan; dock må Konungen och, enligt av Konungen meddelade föreskrifter, myndighet som Konungen bestämmer medgiva undantag, när särskilda skäl äro därtill och nybyggnaden ej avsevärt försvårar markens användning för avsett ändamål.

35 §.

Har beslut fattats eller fråga väckts om antagande eller ändring av stadsplan för visst område, skall angående förbud mot nybyggnad inom området vad i 14 och 15 §§ stadgas äga motsvarande tillämpning. Är nybyggnaden beroende av Konungens medgivande enligt 13 eller 34 §, skall dock jämväl fråga om undantag från förbud som nyss nämnts prövas av Konungen.

36 §.

Finner Konungen att stadsplan icke kan fastställas eller att den bör i viss del undantagas från fastställelse, äger Konungen för viss tid meddela det förbud mot nybyggnad som föranledes av omständigheterna.

Föreligger fråga om tillämpning av 27 §, äger Konungen ock förordna om erforderligt nybyggnadsförbud.

37 §.

Inom byggnadskvarter vare nybyggnad icke tillåten å mark som ej blivit indelad till tomter.

Är fråga väckt om ändring av tomtindelning, må nybyggnad ej företagas å tomt som beröres därav innan frågan slutligt prövats.

Utan hinder av vad i första och andra styckena sägs må dock Konungen och, enligt av Konungen meddelade föreskrifter, myndighet som Konungen bestämmer meddela tillstånd till nybyggnad, när särskilda skäl äro därtill och nybyggnaden prövas ej medföra hinder för lämplig tomtindelning inom kvarteret.

38 §.

Nybyggnad må ej företagas i strid mot tomtindelning eller å tomt som icke är rättsligen bestående.

Ej heller må nybyggnad ske, innan skyldighet att anordna utfartsväg och avlopp från tomten, som enligt denna lag åligger ägaren, eller att utgiva bidrag till gatukostnad, som belöper å tomten, blivit fullgjord eller nöjaktigt säkerhet blivit ställd.

När synnerliga skäl äro därtill, må Konungen medgiva undantag från förbudet i första stycket.

39 §.

Har å tomt byggnad uppförts i sådant läge, att den skjuter in på grannes tomt eller på gata eller annan allmän plats, och skulle byggnadens nedrivande eller förändring medföra märklig kostnad eller olägenhet för ägaren, vare denne ej skyldig att avträda den intagna marken förrän byggnaden rives eller brinner ned, utan så är att den som uppfört byggnaden verkställt inkräktningen med avsikt eller därvid handlat med grov vårdslöshet och, om fastigheten övergått till ny ägare, denne ägde kännedom därom vid förvärvet av fastigheten. Vad nu är sagt gäller ej om trappa som skjuter över gatulinjen; dock äger länsstyrelsen medgiva att trappan må kvarstå under viss tid eller tills vidare. För det intrång granne lider av byggnad som skjuter in på hans tomt njute denne ersättning, om han icke hellre vill avstå tomtdelen mot lösen.

I fråga om byggnad som avses i första stycket skall vad i 34, 38 och 158 §§ är föreskrivet ej medföra hinder mot ändring som efter vad Konungen därom stadgat är att hänföra till nybyggnad. Sådant ändring må dock ej vidtagas, med mindre ägaren av den intagna marken medgiver det.

40 §.

Inom område som ingår i stadsplan må schaktning, fyllning, trädfällning eller annan därmed jämförlig åtgärd icke vidtagas, såvitt åtgärden kan väsentligt försvåra områdets användning för avsett ändamål.

Har med avseende å visst område beslut fattats eller fråga väckts om antagande eller ändring av stadsplan eller har förbud mot nybyggnad meddelats enligt 36 §, äger länsstyrelsen, i den utsträckning som föranledes av omständigheterna, stadga förbud mot åtgärd varom sägs i första stycket.

Om avstående av mark.

41 §.

I stadsplan ingående mark som är avsedd till gata eller annan allmän plats äger staden lösa, när staden begär det.

Annan i stadsplan ingående mark som ej är avsedd för enskilt bebyggande äger staden lösa, såvitt markens användning för avsett ändamål ej ändock kan anses säkerställd.

42 §.

Ingår allmän väg i mark som enligt stadsplan är avsedd till gata eller annan allmän plats eller till särskilt trafikområde som skall tillhöra staden, skall vägmarken utan ersättning tillfalla staden i den mån den tages i anspråk för avsett ändamål.

43 §.

Ingår enskild väg för två eller flera fastigheter i mark som enligt stadsplan är avsedd till gata eller annan allmän plats, skall angående stadens rättigheter och skyldigheter med avseende å vägmarken vad i 20 § stadgas äga motsvarande tillämpning.

44 §.

Är mark som ingår i byggnadskvarter icke bebyggd i huvudsaklig överensstämmelse med stadsplanen och kan stadsplanens genomförande ej förväntas äga rum inom skälig tid utan stadens ingripande, må Konungen medgiva staden att lösa marken i den mån så erfordras. Kan syftet vinnas genom att staden allenast löser å marken uppförd byggnad för nedrivning, må Konungen lämna tillstånd därtill.

Kan kostnaden för genomförande av stadsplan beträffande viss mark antagas väsentligt överstiga det bidrag till gatukostnad som staden äger uttaga av tomtägare och medför planens genomförande väsentligt ökat värde för kringliggande kvartersmark, må ock Konungen medgiva staden att lösa sådan mark; dock skall ansökan härom göras före planens fastställande. Vill ägaren hellre till staden utgiva särskilt bidrag till förstnämnda kostnad, vare han berättigad därtill; och bestämme i sådant fall Konungen ett i förhållande till kostnaden och värdestegringen skäligt belopp som markägaren skall erlägga i den ordning Konungen föreskriver, vid äventyr att staden eljest må lösa marken.

Kunna staden och markägaren icke enas om det belopp till vilket värdestegringen skall beräknas, skall det bestämmas av nämnd som på endera partens ansökan tillsättes i den ordning lagen om expropriation föreskriver.

Kostnaden för förfarandet skall gäldas av staden, såvitt ej med hänsyn till omständigheterna annat finnes skäligt.

45 §.

Finnes i samband med prövning av förslag till stadsplan inlösen av viss i planen ingående mark böra ske enligt 44 § första stycket, må Konungen meddela fastställelse å planen eller del därav under villkor att sådan inlösen kommer till stånd inom viss tid, högst ett år; dock må, när synnerliga skäl äro därtill, tiden förlängas med högst ett år i sänder.

Intill dess inlösen skett eller tiden därför gått till ända, må nybyggnad ej utan Konungens tillstånd företagas å den mark som omfattas av den villkorliga fastställelsen.

46 §.

Äro enligt tomtindelning särskilda delar av tomt i olika ägares hand, vare ägare av sådan tomt del berättigad att lösa återstoden av tomten. Vilja flera lösa, äge den företråde, vars tomt del vid uppskattning åsättes största värdet. Åsättas tomt delar lika värden, skall företråde att lösa tillkomma den som först väckt talan därom.

Erlägger den som berättigats lösa ej löseskillingen, vare ägare av annan tomt del berättigad lösa efter det åsatta värdet, såframt han gör anmälan därom hos rätten inom tre månader efter det löseskillingen skolat erläggas och styrker att han nedsatt den på återstoden av tomten belöpande löseskillingen hos länsstyrelsen. Äro i sådant fall flera som vilja lösa, bestämes företrädet mellan dem efter nyss stadgade grunder.

47 §.

Har ej inom ett år efter tomtindelningens fastställande ägare av tomt del väckt talan om inlösen av återstoden av tomten eller har dylik talan ej lett till tomtens förenande i en ägares hand, vare staden berättigad lösa tomten; dock må, om ägare av tomt del före staden väckt talan om inlösen, stadens anspråk bifallas allenast såframt ägarens talan ej leder till tomtens förenande i en ägares hand.

48 §.

Skall mark enligt stadsplanen användas för annat ändamål än enskilt bebyggande och kan markens ägare till följd härav nyttja marken allenast på sätt som står i uppenbart missförhållande till det värde marken hade när planen antogs, vare staden skyldig att lösa marken.

När ett år förflutit från tomtindelningens fastställande, åligge lösningsplikt staden jämväl beträffande tomt del som ägaren kan nyttja allenast på sätt som står i uppenbart missförhållande till markens värde.

Frågan huruvida lösningsplikt föreligger skall bedömas efter den fastighetsindelning som gällde vid tiden för stadsplanens antagande, med de ändringar av indelningen som skett för planens eller för tomtindelningens genomförande.

Om upplåtande av gata eller annan allmän plats.

49 §

Iordningsställande och upplåtande till allmänt begagnande av gata eller annan allmän plats inom område som ingår i stadsplan ankomma på staden.

50 §.

Ny gata skall upplåtas till allmänt begagnande i den mån bebyggandet av tomter, som enligt stadsplanen hava utgång till gatan, kvarter efter kvarter fortskrider från förut upplåten gata eller från allmän väg inom område som i väsentlig utsträckning är bebyggt för bostads- eller industriändamål. Härvid skall iakttagas, att varje gatudel som begränsas av två på varandra följande tvärgators utdragna mittlinjer skall upplåtas, när tomter med en sammanlagd längd utmed gatudelen av minst en tredjedel av de därvid befintliga tomtlinjerna bebygts i enlighet med stadsplanen, dock att, om dessförinnan bebyggelse föreligger tomt efter tomt i följd från förut upplåten gata eller från allmän väg inom område som nyss sagts, gatan skall upplåtas framför sålunda bebyggda tomter.

Skall redan befintlig gata vidgas, åligger det staden att till allmänt begagnande upplåta gatans nya del i den mån tomter som enligt stadsplanen hava utgång till gatan bebygts i enlighet med planen.

51 §.

Torg, park eller annan sådan allmän plats skall till den del den icke är att anse som gata upplåtas till allmänt begagnande, när tomter eller specialområden med en sammanlagd längd utmed platsen av minst två tredjedelar av de därvid befintliga gränslinjerna för byggnadskvarter och specialområden bebygts i enlighet med stadsplanen eller eljest väsentligen tagits i anspråk för där angivet ändamål.

52 §.

När gata upplåtes till allmänt begagnande, skall den till bredd och höjd-läge överensstämma med stadsplanen; dock äger länsstyrelsen på framställning av staden medgiva avvikelser härifrån tills vidare eller under viss tid, om den allmänna samfärdseln och hälsovården ändock kunna behörigen tillgodoses.

Vid upplåtandet skall gatan vara försedd med beläggning efter behovet och ortens sed samt med erforderliga gångbanor och nödig anordning för vattnets avrinnande. Plantering eller annan särskild anordning, varmed gatan skall vara försedd enligt stadsplanen, skall såvitt möjligt utföras i samband med gatans iordningsställande men eljest så snart ske kan efter dess upplåtande. Skall i gatan finnas underjordisk avloppsledning, skall sådan vara anordnad vid gatans upplåtande; dock äger länsstyrelsen medgiva anstånd därmed, om det är förenligt med den allmänna hälsovårdens krav.

Vad nu sagts om gata äger motsvarande tillämpning med avseende å annan allmän plats.

53 §.

Skall enligt stadsplan trafikled anordnas till eller genom specialområde och kunna staden och den som förfogar över området ej enas om de åtgärder som böra vidtagas, äger Konungen förordna härom.

Den som förfogar över området är pliktig att deltaga i kostnaden för trafikledens anordnande i den mån han kan anses hava nytta av denna. I kostnaden inräknas ersättning för intrång som genom trafikleden tillskyndas honom. Uppstår tvist om skyldighet att deltaga i kostnaden, skall tvisten avgöras av nämnd som på endera partens ansökan tillsättes i den ordning lagen om expropriation föreskriver. Kostnaden för förfarandet skall gäldas av staden, såvitt ej med hänsyn till omständigheterna annat finnes skäligt.

54 §.

Vill ägare av tomt verkställa nybyggnad därå innan gata, till vilken tomten enligt stadsplanen har utgång, blivit upplåten till allmänt begagnande, skall han anordna utfartsväg och nödigt avlopp från tomten. I den mån staden förfogar över erforderlig obebyggd mark som enligt stadsplanen är avsedd till gata eller annan allmän plats, vare staden pliktig att utan ersättning låta marken nyttjas för ändamålet.

55 §.

Är kronan efter vad i lagen om allmänna vägar sägs väghållare i stad, skall vad ovan i 49, 50, 52 och 53 §§ stadgas om ansvarighet för staden att såsom gata iordningställa och upplåta allmän väg avse kronan, med iakttagande att framställning varom i 52 § första stycket sägs må göras såväl av kronan som av staden. Kostnad, som föranledes av att gatan enligt stadsplanen bygges till större bredd eller med dyrbarare utförande i övrigt än som betingas av trafiken eller förses med underjordisk avloppsledning, skall dock gäldas av staden, om ej Konungen annorlunda förordnar.

Om bidrag till gatukostnad.

56 §.

Ägare av tomt vid gata är skyldig att ersätta staden värdet av gatumarken utmed tomten intill gatans mitt, dock ej till större bredd än fem åttondelar av den enligt stadsplanen vid gatans upplåtande till allmänt begagnande tillåtna högsta hushöjden å tomten.

Är tomt belägen vid gatukors, omfattar ersättningsskyldigheten tillika den del av gatukorset som inneslutes av den i första stycket angivna gatumarkens utdragna gränslinjer och är belägen inom ett avstånd från tomts sida eller hörn, motsvarande fem åttondelar av den i första stycket angivna hushöjden.

57 §.

Ingår i gata allmän väg eller ock väg som staden jämlikt 43 § nyttjar, skall tomtägarens ersättningsskyldighet begränsas till värdet av marken utmed tomten intill en bredd, motsvarande hälften av skillnaden mellan gatans hela bredd och bredden av den däri ingående vägen, dock högst fem åttondelar av den i 56 § första stycket angivna hushöjden.

Ingår väg som i första stycket sägs i gatukors och finnes den areal gatumark som återstår i korset efter avdrag av vägens areal vara mindre än den areal som ägarna av tomterna vid korset jämlikt 56 § andra stycket skola sammanlagt ersätta, jämkas ersättningsskyldigheten för tomterna så att den sammanlagt ej överstiger värdet av nämnda återstående areal.

Vad i första och andra styckena sägs avser icke allmän väg som efter det att denna lag trätt i kraft eller, om väghållningen i staden dessförinnan övertagits av kronan, sedan så skett byggts inom område som ingår i stadsplanen.

58 §.

Ersättning varom i 56 och 57 §§ sägs skall beräknas efter medelvärdet å all gatumarken framför tomten eller, i fråga om gatukors, å den mark som ingår i gatukorset; dock skall vägmärk, för vilken enligt 57 § ersättning ej skall utgå, icke tagas i beräkning.

59 §.

Därest så finnes lämpligt, må Konungen på framställning av staden besluta, att gatumärkersättning som enligt 56—58 §§ sammanlagt belöper på tomtägarna inom visst område skall fördelas mellan dem efter omfattningen av den enligt stadsplanen å tomterna medgivna bebyggelsen eller efter tomternas storlek eller annan skälig grund.

Äro synnerliga skäl därtill, äger Konungen förordna om ändring i beslutet efter vad som prövas skäligt.

Beslut enligt första eller andra stycket må ej avse gata eller del därav som vid beslutets meddelande är eller lagligen skolat vara upplåten till allmänt begagnande.

60 §.

Svarar den fördel som genom gata beredes tomt icke mot den ersättningsskyldighet som enligt 56—58 §§ eller 59 § åligger tomtens ägare, jämkas ersättningen med hänsyn därtill.

61 §.

Har markägare utan lösen till staden överlåtit gatumark framför tomt eller i gatukors, eller har staden samtidigt varit ägare av både tomten och gatumarken efter det gatumarken blivit i stadsplan upptagen såsom sådan, vare tomtens ägare fri från skyldighet att utgiva ersättning intill värdet av samma mark.

62 §.

Skall gata vidgas, vare den som äger tomt vid någondera sidan av gatan skyldig att ersätta staden skillnaden mellan de ersättningsbelopp som med tillämpning av 56—58 §§ åvila tomtägare före och efter vidgningen; dock skall medelvärdet å all mark framför tomten eller i gatukorset beräknas allenast efter medelvärdet å den mark som erfordras för vidgningen, och må den tomtägarna å ömse sidor åvilande ersättningsskyldigheten sammanlagt icke avse högre belopp än som motsvarar värdet av sistnämnda mark. Vid bestämmandet av ersättningsskyldigheten skola i övrigt 60 och 61 §§ äga motsvarande tillämpning.

Har enligt 59 § särskild grund fastställts för fördelning av ersättning för gatumark, skall utan hinder därav den ökning av gatumarkersättning som föranledes av gatans vidgning gäldas enligt bestämmelserna i första stycket, såvitt ej Konungen på framställning av staden annorlunda förordnar.

63 §.

Skyldighet att erlægga ersättning för gatumark inträder i mån av gatas upplåtande till allmänt begagnande. Vad sålunda stadgats skall äga motsvarande tillämpning i fråga om skyldighet att erlægga ersättning för gatumark efter gatas vidgning.

Ersättningsskyldigheten skall fullgöras vid anfordran. Vill tomtägare erlægga ersättning för gatumark genom avbetalningar, vare han dock berättigad därtill, om nöjaktig säkerhet ställes. Avbetalning skall ske med minst en tiondel årligen. Å oguldet belopp skall enligt stadens bestämmande ränta gäldas efter högst fem procent om året från den dag då krav på ersättning framställts. Prövas nu stadgade villkor alltför betungande för tomtägaren, äger länsstyrelsen medgiva den lättnad som påkallas av omständigheterna.

64 §.

Sedan stadsplan eller ändring därav blivit fastställd, äger staden fordra att den ersättning som tomtägare skall gälda för gatumark bestämmes, oavsett om ersättningsskyldighet enligt 63 § ännu inträtt.

Kunna parterna ej enas om det markvärde som skall ligga till grund för ersättningens beräkning, skall detta bestämmas av nämnd som på endera partens ansökan tillsättes i den ordning lagen om expropriation föreskriver. Nämnden har att efter de grunder vilka gälla för uppskattning av gatumark som avstås till staden uppskatta värdet av själva marken utan hänsyn till kostnad som staden vidkänts för markens iordningställande. Råder tvist om vidden av den gatumark som tomtägaren har att ersätta, skall särskilt värde sättas å den mark tvisten gäller.

Staden skall vidkännas å ömse sidor uppkomna kostnader för markvärdets bestämmande, såvitt ej med hänsyn till omständigheterna annat finnes skäligt.

65 §.

Vad i 64 § stadgas skall äga motsvarande tillämpning i fråga om ersättning för gatumark invid kvarter som ej undergått tomtindelning. Sedan tomtindelning skett, skall ersättningsbeloppet fördelas å tomtägarna efter de i 56—62 §§ stadgade grunderna.

66 §.

Då ersättning för gatumark bestämts eller markvärdering skett, vare ny ägare av tomt eller kvartersmark, som beröres av åtgärden, bunden i samma omfattning som förre ägaren.

67 §.

Stadsfullmäktige må för staden i dess helhet eller för viss del därav meddela bestämmelser om skyldighet för ägare av tomt att bidra till kostnaden för iordningställande av gata (*gatukostnadsbestämmelser*).

Bestämmelserna skola underställas Konungens prövning, såframt på tomtägare lägges skyldighet som tidigare icke ålagt honom.

68 §.

Gatukostnadsbestämmelser skola angiva grunderna för beräkning av den kostnad som skall påföras tomtägarna och för kostnadens fördelning mellan dem samt tid och ordning för ersättningens erläggande. Vid grundernas bestämmande skall iakttagas:

1. Ersättningsskyldighet må ej åläggas tomtägare beträffande gata eller del därav eller avloppsledning vars anläggning påbörjats framför tomten då fråga om gatukostnadsbestämmelser väcktes hos stadsfullmäktige.

2. Ersättningsskyldighet må ej avse gata eller del därav som lagligen skolat vara upplåten till allmänt begagnande vid tid som under 1 sägs eller avloppsledning som staden varit skyldig att hava utfört före samma tid.

3. Å tomtägare må ej läggas kostnad som utan motsvarande fördel för tomts bebyggande föranledes av att gatas höjdläge skall i väsentlig mån avvika från markens naturliga höjdläge eller att gatas anläggning eljest på grund av särskilda omständigheter ställer sig mer än vanligt kostsam.

4. Tomtagare må icke belastas med kostnad för gatas anläggning i större omfattning än som gäller i fråga om honom åliggande skyldighet att ersätta gatumark; dock må kostnad uttagas för iordningställande av vägmark såsom gata eller av gatumark som avses i 61 §, oaktat ersättningsskyldighet som nyss nämnts icke föreligger beträffande marken.

5. Utan hinder av vad under 4 sägs må vad å tomtägarna inom visst område skulle sammanlagt belöpa av kostnaden för gatanläggning inom området fördelas mellan dem efter omfattningen av den enligt stadsplanen å tomterna medgivna bebyggelsen eller efter tomternas storlek eller annan skälig grund.

6. Är inom gatudel, som begränsas av två på varandra följande tvärgators utdragna mittlinjer, anläggningskostnaden icke överallt densamma, skall ersättningen beräknas efter kostnadens medelvärde.

7. Tomtägare må icke belastas med större andel av kostnaden för avloppsledning än som med hänsyn till avloppsvattnets mängd och beskaffenhet samt övriga på kostnaden inverkan omständigheter kan anses belöpa på avloppet från tomt, jämfört med annat avlopp för vilket ledningen är avsedd.

8. Till grund för bestämmande av gatukostnad må, i stället för vad under 5—7 sägs, läggas den med stöd av tidigare erfarenhet beräknade anläggningskostnaden under likartade förhållanden.

9. Därest nuvarande eller föregående ägare av tomt mot vederlag helt eller delvis vunnit befrielse från deltagande i kostnad för anläggning av gata eller avloppsledning, skall hänsyn tagas härtill.

10. Tomtägarnas åligganden enligt gatukostnadsbestämmelserna skola städse motsvara skäligen anspråk på rättvisa och billighet.

69 §.

Svarar den fördel som genom gatas iordningställande beredes tomt icke mot den skyldighet som enligt gatukostnadsbestämmelser åvilar tomtens ägare, jämkas ersättningen med hänsyn därtill.

Särskilda bestämmelser om marks avstående och iordningställande i vissa fall.

70 §.

Lägges stadsplan över område i en ägares hand, må Konungen på ansökan av staden besluta, att ägaren skall till staden utan ersättning avstå mark som för områdets ändamålsenliga användning erfordras till gata eller annan allmän plats eller till allmän byggnad, i den mån det med hänsyn till den nytta ägaren kan förväntas få av planens genomförande och övriga omständigheter prövas skäligen. Samma lag vare med avseende å område i en ägares hand som redan ingår i stadsplan och som utgör minst ett helt byggnadskvarter. Den mark som förordnandet avser skall angivas till läge och gränser. Marken skall avträdas, när staden behöver taga den i anspråk för avsett ändamål.

När fråga väckts om tillämpning av vad i första stycket sägs, skall byggnadsnämnden göra anmälan därom hos inskrivningsdomaren, som har att så snart ske kan å inskrivningsdag göra anteckning i fastighets- eller inteckningsboken om vad sålunda förekommit; och vare överlåtelse av mark som äger rum efter det sådan anmälan inkommit ej hinder för förordnande om markens avstående till staden.

Äro synnerliga skäl därtill, äger Konungen förordna om ändring i beslut som avses i första stycket efter vad som prövas skäligen.

71 §.

Den som har att avstå mark enligt 70 § skall frigöra den från inteckning och annan särskild rätt, varav den är besvärad. Kan detta icke ske, vare han pliktig att hålla staden skadeslös.

Finnes å marken byggnad, stängsel, växande skog, plantering eller annat som hör till marken, vare staden skyldig att lösa detta, då marken toges i besittning.

72 §.

Ägare av tomt inom område, beträffande vilket beslut enligt 70 § meddelats, vare ej skyldig att utgiva ersättning för gatumark.

73 §.

I beslut som avses i 70 § må Konungen, i den mån så prövas skäligt, på stadens begäran föreskriva, att områdets ägare skall vara pliktig att i den ordning Konungen bestämmer bekosta anläggning av gator och avloppsledningar inom området.

Om underhåll av gata m. m.

74 §.

Underhåll av gata eller annan allmän plats så ock av allmän avloppsledning åvilar staden.

Är kronan väghållare i stad, skall underhållet av allmän väg som upplåtits till gata åvila kronan, dock med den begränsning som avses i 55 §. Samma lag vare i fråga om gata som förklarats tillika vara allmän väg.

Om ersättning för skada vid stadsplans genomförande.

75 §.

Varder vid genomförandet av stadsplan område, som varit avsett till allmän samfärdsel, helt eller delvis använt för annat ändamål eller ändrat till sitt höjdläge, och uppstår därigenom skada för ägare av invid liggande mark eller byggnad därå eller för den som har nyttjanderätt till marken eller byggnaden eller för innehavare av servitut som vilar å marken, är staden pliktig att ersätta skadan.

Om tillämpning i vissa fall av byggnadsplan.

76 §.

Konungen äger förordna, att vad i denna lag med avseende å landet är stadgat om byggnadsplan skall tills vidare äga tillämpning inom visst område som hör till stad.

Om utomplansbestämmelser.

77 §.

Utomplansbestämmelser antagas av stadsfullmäktige, när så erfordras, men skola för att bliva gällande fastställas av länsstyrelsen.

Vad nu sagts gäller ock om ändring av utomplansbestämmelser.

78 §.

Utomplansbestämmelser för område som ingår i fastställd generalplan må ej fastställas i strid mot planen.

79 §.

Nybyggnad må ej företagas i strid mot utomplansbestämmelser, dock må länsstyrelsen och, enligt av Konungen meddelade föreskrifter, annan myndighet som Konungen bestämmer medgiva undantag, när särskilda skäl äro därtill och nybyggnaden ej avsevärt motverkar syftet med bestämmelserna.

80 §.

Har beslut fattats eller fråga väckts om antagande eller ändring av utomplansbestämmelser för visst område, skall angående förbud mot nybyggnad inom området vad i 14 och 15 §§ stadgas äga motsvarande tillämpning.

Finner länsstyrelsen utomplansbestämmelser icke kunna fastställas eller ock böra i viss del undantagas från fastställelse, äger länsstyrelsen för viss tid meddela det förbud mot nybyggnad som föranledes av omständigheterna.

Om förbud mot bebyggelse till hinder för försvaret eller luftfarten.

81 §.

I närheten av befästning eller av staten tillhörig eller eljest till allmänt bruk godkänd flygplats må ej nybyggnad företagas eller virkes- eller annat varuupplag, materialgård, strålkastarbelysning eller jämförlig ljuskälla anordnas, om genom företaget eller anordningen befästningens eller flygplatsens användning för avsett ändamål försvåras eller eljest avsevärt men åsamkas försvaret eller luftfarten; dock må länsstyrelsen medgiva undantag när synnerliga skäl äro därtill.

82 §.

Har beslut meddelats om anläggande eller utvidgning av befästning eller av statlig eller eljest för allmänt bruk avsedd flygplats, eller kan avsevärt men åsamkas försvaret genom bebyggelse eller anordnande av upplag, materialgård, strålkastarbelysning eller jämförlig ljuskälla i närheten av militär anläggning av annat slag, äger länsstyrelsen förordna, att vad i 81 § sägs skall äga motsvarande tillämpning.

83 §.

Kan med hänsyn till befintlig eller beslutad anläggning, som avses i 81 eller i förordnande enligt 82 §, nybyggnad eller anordnande av upplag, materialgård, strålkastarbelysning eller jämförlig ljuskälla ej tillåtas i den omfattning eller på det sätt som eljest kunnat medgivas, och kan markens ägare till följd härav nyttja marken allenast på sätt som står i uppenbart missförhållande till markens värde när nämnda inskränkning i möjligheterna att nyttja marken inträdde, vare han berättigad till ersättning för den skada han häri genom lider; kan marken av nämnda orsak överhuvud ej användas för enskilt bebyggande och kan ägaren till följd härav nyttja marken allenast på sätt nyss sagts, vare anläggningens ägare skyldig att lösa marken, om markens ägare fordrar det.

Enahanda rätt till ersättning för skada tillkomme innehavare av sådan nyttjanderätt eller annan särskild rätt till marken som upplåtits innan inskränkningen i möjligheterna att nyttja marken inträdde.

Vad i fråga om ersättning avtalats eller uppenbarligen förutsatts skola gälla mellan anläggningens ägare och markens ägare eller annan sakägare gälla jämväl mot den som förvärvat sakägarens rätt till fastigheten efter det inskränkningen i möjligheterna att nyttja marken inträdde.

84 §.

Har i fastställd generalplan eller stadsplan med hänsyn till anläggning, som avses i 81 § eller i förordnande enligt 82 §, blivit bestämt, att mark skall användas för annat ändamål än enskilt bebyggande, och har staden på grund av bestämmelserna i 21 eller 48 § löst marken, vare staden, såvitt den kan använda marken allenast på sätt som står i uppenbart missförhållande till den erlagda löseskillingen, berättigad till ersättning av anläggningens ägare för sin förlust.

85 §.

Kan i fall som avses i 83 eller 84 § överenskommelse i ersättningsfrågan ej träffas, skola bestämmelserna i 23 § i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

Om särskilda åtgärder i vissa fall för reglering av bebyggelsen.

86 §.

Finnes område som icke ingår i stadsplan eller byggnadsplan böra särskilt skyddas på grund av naturskönhet, växtlighet eller andra särskilda naturförhållanden eller med hänsyn till förefintlig från historisk eller konstnärlig synpunkt värdefull bebyggelse, fornminnen eller andra minnesmärken, äger Konungen förordna, att nybyggnad inom området icke må företagas utan länsstyrelsens tillstånd. Ej må tillstånd vägras, om avsevärt men därigenom tillskyndas markens ägare, utan att skäligen ersättning därför gives.

87 §.

Till förekommande av tätbebyggelse inom område som från sundhetssynpunkt, med hänsyn till samfärdseln, vattenförsörjning eller avlopp eller eljest från allmän synpunkt ej är lämpat för sådan bebyggelse, äger Konungen meddela de föreskrifter som för ändamålet må finnas erforderliga. Sådana föreskrifter må dock ej avse område som ingår i stadsplan eller byggnadsplan.

88 §.

Prövas föreliggande behov av mark för tätbebyggelse tills vidare kunna tillgodoses inom område som ingår i stadsplan eller byggnadsplan, äger Konungen beträffande mark utanför sådant område förordna, att den skall tills vidare undantagas från tätbebyggelse. Sådant förordnande må meddelas allenast för viss tid, högst fem år varje gång.

89 §.

Utan hinder av föreskrift enligt 87 § eller förordnande enligt 88 § må nybyggnad ske för tillgodoseende av jordbrukets, fiskets, skogsskötselns eller därmed jämförligt behov.

Konungen och, enligt av Konungen meddelade föreskrifter, myndighet som Konungen bestämmer må ock medgiva undantag från föreskrift enligt 87 § eller förordnande enligt 88 §, när särskilda skäl äro därtill och syftet med föreskriften eller förordnandet icke motverkas. Kan fastighet, vilken bildats innan föreskriften eller förordnandet meddelades, på grund därav icke tagas i anspråk för byggnadsändamål, må ock undantag enligt vad nu sagts medgivas, om syftet med föreskriften eller förordnandet icke väsentligt motverkas.

TREDJE AVDELNINGEN.

Bestämmelser för vissa stadsliknande samhällen.

90 §.

Vad i denna lag är stadgat för stad skall äga motsvarande tillämpning för köping.

Detsamma gälla i fråga om annat samhälle, där vid denna lags ikraftträdande bestämmelserna för stad i stadsplanlagen den 29 maj 1931 (nr 142) skola tillämpas.

Den inskränkning i tomtägares skyldighet att ersätta gatemark som enligt 57 och 62 §§ eller motsvarande äldre bestämmelser äger rum, därest i gatemarken ingår allmän väg, skall ej gälla i det fall att vägen efter den 1 januari 1928 byggts inom område som ingår i stadsplanen.

91 §.

Konungen äger förordna, att vad i denna lag är stadgat för stad skall äga motsvarande tillämpning för tätare befolkad ort på landet. Närmare bestäm-

melser rörande behandlingen av fråga om sådant förordnande meddelas av Konungen.

92 §.

I samband med förordnande som avses i 91 § äger Konungen meddela det förbud mot nybyggnad inom området som föranledes av omständigheterna.

Har fråga väckts om sådant förordnande, må länsstyrelsen i avbidan på frågans slutliga avgörande utfärda förbud mot nybyggnad inom området utan länsstyrelsens tillstånd.

Har byggnadsförbud enligt första stycket meddelats eller är fall för handen som avses i andra stycket, äger länsstyrelsen, i den utsträckning som föranledes av omständigheterna, stadga förbud mot schaktning, fyllning, trädfällning eller annan därmed jämförlig åtgärd.

93 §.

Finnes vad i denna lag är stadgat för stad om iordningställande och upplåtande till allmänt begagnande av gata eller annan allmän plats vara oskäligt betungande för samhälle som avses i 90 eller 91 §, må Konungen medgiva den lindring som prövas nödig.

94 §.

Finnes till följd av ändrade förhållanden tillämpning av vad i denna lag är stadgat för stad icke vidare böra upprätthållas för samhälle som avses i 90 § andra stycket eller 91 §, må Konungen förordna, att sådan tillämpning skall upphöra.

95 §.

I samhälle som avses i 90 eller 91 § skall den myndighet som eljest utövar samhällets beslutanderätt äga den befogenhet som enligt denna lag tillkommer stadsfullmäktige.

FJÄRDE AVDELNINGEN.

Bestämmelser för landet.

Om generalplan på landet.

96 §.

Till ledning för närmare planläggning av bebyggelsen på landet skall generalplan upprättas i den mån så erfordras.

Vad i 9 § andra, tredje och fjärde styckena stadgas angående generalplan i stad skall äga motsvarande tillämpning beträffande generalplan på landet.

97 §.

Generalplan på landet så ock ändring därav antages av kommunalfullmäktige och skall, i den mån den blivit fastställd av länsstyrelsen, lända till efterrättelse enligt vad nedan sägs.

Vad i 10 § tredje stycket stadgas om generalplan i stad skall ock gälla sådan plan på landet.

98 §.

Underlåter kommun att vidtaga erforderliga åtgärder för upprättande av generalplan, där sådan erfordras, må dylik plan efter kommunalfullmäktiges hörande upprättas genom länsstyrelsens försorg. Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning beträffande ändring av generalplan.

Kostnaden för upprättande eller ändring av generalplan enligt första stycket skall gäldas av kommunen, i den mån ej bidrag enligt vad särskilt må vara stadgat utgår av statsmedel.

99 §.

Länsstyrelsen må fastställa generalplan beträffande område som ej ingår i stadsplan eller byggnadsplan. Fastställelse må dock meddelas allenast på framställning av kommunen, såvitt fråga är om område som enligt planen skall användas för annat ändamål än enskilt bebyggande.

Beträffande område, som är avsett att tills vidare undantagas från tätbebyggelse eller från viss annan bebyggelse, må fastställelse ej meddelas att gälla för längre tid än fem år. Länsstyrelsen äger dock förlänga tiden för beslutets giltighet, varje gång med högst fem år.

Vad i första och andra styckena stadgas skall äga motsvarande tillämpning med avseende å ändring av fastställd generalplan.

100 §.

Nybyggnad må icke företagas i strid mot fastställd generalplan; dock må länsstyrelsen och, enligt av Konungen meddelade föreskrifter, annan myndighet som Konungen bestämmer medgiva undantag, när särskilda skäl äro därtill och generalplanens syfte icke motverkas. Kan fastighet, vilken bildats före planens fastställande, därefter icke tagas i anspråk för byggnadsändamål, må ock undantag enligt vad nu sagts medgivas, om generalplanens syfte icke väsentligt motverkas.

101 §.

Är fråga väckt om fastställelse av generalplan beträffande visst område eller ändring av fastställd generalplan, äger länsstyrelsen för viss tid, högst fem år, förordna, att nybyggnad icke må företagas inom området utan länsstyrelsens tillstånd. Behöver nämnda tid förlängas, äger länsstyrelsen förordna härom; dock skall beslutet, därest tiden förlänges med mer än tre år, underställas Konungens prövning.

102 §.

Har med avseende å visst område generalplan fastställts eller förbud enligt 101 § meddelats, äger länsstyrelsen, i den utsträckning som föranledes av omständigheterna, stadga förbud mot schaktning, fyllning, trädfällning eller annan därmed jämförlig åtgärd.

103 §.

Mark som enligt fastställd generalplan är avsedd för annat ändamål än enskilt bebyggande må lösas av kommunen, såvitt ej markens användning för avsett ändamål ändock kan anses säkerställd.

104 §.

Vad i 21—23 §§ stadgas om lösnings- och ersättningsskyldighet med anledning av generalplan i stad skall äga motsvarande tillämpning beträffande generalplan på landet.

Om stadsplan på landet.

105 §.

Erfordras med avseende å tätare befolkad ort inom kommun på landet att stadsplan upprättas för närmare reglering av bebyggelsen men finnes med hänsyn till ortens förhållanden förordnande enligt 91 § ej lämpligen böra meddelas, skall kommunen upprätta stadsplan för orten.

106 §.

Vad i 25—75 §§ är stadgat för stad skall äga motsvarande tillämpning i fråga om ort som avses i 105 §; och skall därvid vad för stad stadgas om stadsfullmäktige i stället gälla kommunalfullmäktige.

Har fråga väckts om antagande eller ändring av stadsplan för visst område, må länsstyrelsen, om synnerliga skäl äro därtill, förordna att nybyggnad inom området icke må företagas utan länsstyrelsens tillstånd, även om kommunen ej gjort framställning om sådant förordnande.

Finnes vad i denna lag är stadgat för stad om iordningställande och upplåtande till allmänt begagnande av gata eller annan allmän plats vara oskäligt betungande för kommunen, må Konungen medgiva den lindring som provas nödig.

Om byggnadsplan.

107 §.

Har tätbebyggelse uppkommit eller kan sådan bebyggelse väntas inom nära förestående tid uppkomma å ort på landet, och föranleda ej omständigheterna till upprättande av stadsplan, skall länsstyrelsen för reglering av bebyggelsen upprätta och fastställa byggnadsplan för orten.

Byggnadsplan skall utmärka och till gränserna angiva de för olika ändamål avsedda områden som ingå i planen, såsom byggnadsmark samt vägar och andra allmänna platser. I den mån så erfordras skola jämväl höjdlägen angivas.

Erfordras särskilda bestämmelser angående områdenas bebyggande eller användning i övrigt, skola sådana bestämmelser intagas i planen.

108 §.

Har fråga väckts om upprättande av byggnadsplan för visst område eller om ändring av sådan plan, äger länsstyrelsen för viss tid, högst fem år, förordna, att nybyggnad inom området icke må företagas utan länsstyrelsens tillstånd. Behöver nämnda tid förlängas, äger länsstyrelsen förordna härom; dock skall beslutet, därest tiden förlänges med mer än tre år, underställas Konungens prövning.

109 §.

Nybyggnad må ej företagas i strid mot byggnadsplan; dock må länsstyrelsen och, enligt av Konungen meddelade föreskrifter, annan myndighet som Konungen bestämmer medgiva undantag, när särskilda skäl äro därtill och nybyggnaden ej avsevärt försvårar markens användning för avsett ändamål.

Därest så finnes påkallat, äger länsstyrelsen förordna, att nybyggnad inom område som ingår i byggnadsplan ej må företagas utan tillstånd av länsstyrelsen, innan vägar, vattenförsörjning och avlopp för området anordnats i erforderlig mån.

110 §.

Beträffande område som ingår i byggnadsplan eller med avseende å vilket förbud mot nybyggnad meddelats enligt 108 §, äger länsstyrelsen, i den utsträckning som föranledes av omständigheterna, stadga förbud mot schaktning, fyllning, trädfällning eller annan därmed jämförlig åtgärd.

111 §.

Kostnaden för upprättande av byggnadsplan skall, till den del bidrag ej lämnas av allmänna medel, gäldas av kommunen i den mån det med hänsyn till dess intresse av planen och övriga omständigheter finnes skäligt. Återstoden skall fördelas mellan markägarna efter den areal byggnadsmark som enligt planen tillkommer envar av dem och med hänsyn jämväl till den byggelse som planen medgiver dem. Föränleda särskilda omständigheter att vad som enligt denna fördelningsgrund belöper å viss markägare icke står i skäligt förhållande till den nytta han har av planen, skall beloppet jämkas med hänsyn därtill.

Vad i första stycket stadgas skall äga motsvarande tillämpning beträffande ändring av byggnadsplan; dock att, om ändringen vidtages på grund av omständighet som inträffat efter planens fastställande, kostnaden skall bestridas av den som föränlett behovet av ändringen. Äro flera ansvariga för kostnaden, skall den fördelas mellan dem efter vad som prövas skäligt.

Det ankommer på länsstyrelsen att meddela beslut i de hänseenden som avses i första och andra styckena.

112 §.

Mark som enligt fastställd byggnadsplan är avsedd till väg eller annan allmän plats må, i den mån den till följd av nybyggnad erfordras för samfärd-

seln inom området, utan ersättning tagas i anspråk och nyttjas för det avsedda ändamålet, såvitt marken är obebyggd och vid planens fastställande tillhörde antingen den fastighet, å vilken nybyggnaden företagits eller från vilken efter fastställandet mark för byggnaden upplåtits, eller ock annan fastighet som hade samma ägare.

113 §.

Med avseende å område, som ingår eller skall ingå i byggnadsplan och är i en ägares hand, må länsstyrelsen besluta, att ägaren skall, ändå att 112 § ej är tillämplig, utan ersättning upplåta obebyggd mark, som för områdets ändamålsenliga användning erfordras till väg eller annan allmän plats, i den mån det med hänsyn till den nytta ägaren kan förväntas få av planens genomförande och övriga omständigheter prövas skäligt. Den mark som förordnandet avser skall angivas till läge och gränser. Marken skall upplåtas, när den behöver tagas i anspråk för avsett ändamål.

När fråga väckts om tillämpning av vad i första stycket sägs, skall länsstyrelsen göra anmälan därom hos inskrivningsdomaren, som har att så snart ske kan å inskrivningsdag göra anteckning i fastighets- eller inteckningsboken om vad sålunda förekommit; och vare överlåtelse av mark som äger rum efter det sådan anmälan inkommit ej hinder för förordnande om markens upplåtande.

Äro synnerliga skäl därtill, äger länsstyrelsen förordna om ändring i beslut som avses i första stycket efter vad som prövas skäligt.

114 §.

Om rätt att i vissa andra fall än som avses i 112 och 113 §§ taga i anspråk mark, som enligt fastställd byggnadsplan undantagits till väg eller annan allmän plats, stadgas i lagen om allmänna vägar och lagen om enskilda vägar.

115 §.

Nyttjanderätt till mark enligt 112 eller 113 § gälle framför annan rätt till marken som uppkommit efter byggnadsplanens fastställande.

116 §.

Har i byggnadsplan bestämts att mark skall användas till väg eller annan allmän plats utan att skyldighet att upplåta marken föreligger enligt 112 eller 113 §, och kan markens ägare till följd av vad sålunda bestämts nyttja marken allenast på sätt som står i uppenbart missförhållande till det värde marken hade då byggnadsplanen fastställdes, vare han berättigad till ersättning för den skada som han härigenom lider. Samma lag vare om innehavare av sådan nyttjanderätt eller annan särskild rätt till marken som upplåtits innan byggnadsplanen fastställdes. Skyldighet att svara för ersättningen åligger i fråga om mark, som är avsedd till allmän väg, kronan samt beträffande annan mark vägförening, inom vars område marken är belägen. Fin-

nes ej vägförening när fråga uppkommer om ersättning i fall som sist nämnts, skall länsstyrelsen förordna om sådan förenings bildande.

Ersättningen skall bestämmas att utgå med visst årligt belopp, med rätt för vardera parten att i händelse av ändrade förhållanden eller sedan tio år förflutit från det ersättningen senast bestämts erhålla ny prövning av beloppet. Vad i fråga om ersättning avtalats eller uppenbarligen förutsatts skola gälla mellan den ersättningsskyldige och markens ägare eller annan sakägare gälle jämväl mot den som efter byggnadsplanens fastställande förvärvat sakägarens rätt till marken.

Frågan huruvida ersättningsplikt föreligger skall bedömas med hänsyn till den fastighetsindelning som gällde vid tiden för byggnadsplanens fastställande, med de ändringar av indelningen som skett för planens genomförande.

117 §.

Kan i fall som avses i 116 § överenskommelse i ersättningsfrågan ej träffas, skall vad i 23 § är stadgat äga motsvarande tillämpning.

118 §.

Ej må mot ägarens bestridande i byggnadsplan bestämmas att mark skall användas för annat ändamål än till enskilt bebyggande, väg eller annan allmän plats, med mindre ägaren tillförsäkras ersättning för skada som han lider genom att han till följd av planen kan nyttja marken allenast på sätt som står i uppenbart missförhållande till markens värde. Om markägaren så fordrar, skall, innan byggnadsplan fastställs, för gäldande av ersättningen ställas säkerhet som länsstyrelsen prövar betryggande. Från ställande av säkerhet vare kronan fri.

Utan hinder av vad nu sagts må, med iakttagande att behovet av vägar och andra allmänna platser främst tillgodoses, bestämmas att mark inom område som är i en ägares hand skall användas för allmän byggnad som erfordras för området, i den mån det med hänsyn till den nytta ägaren kan förväntas få av planens genomförande och övriga omständigheter prövas skäligt.

Mark som i byggnadsplan avsetts för annat ändamål än väg eller annan allmän plats må ej fördenskull tagas i anspråk för ändamålet utan medgivande av markens ägare.

Om utomplansbestämmelser på landet.

119 §.

Utomplansbestämmelser på landet fastställas av länsstyrelsen, när så erfordras.

120 §.

Beträffande utomplansbestämmelser på landet skall vad i 78 och 79 §§ är stadgat om utomplansbestämmelser i stad äga motsvarande tillämpning.

Om förbud mot bebyggelse på landet till hinder för försvaret eller luftfarten.

121 §.

Med avseende å område på landet, för vilket stadsplan, byggnadsplan eller utomplansbestämmelser fastställts, skall vad i 81—85 §§ är stadgat om förbud mot bebyggelse och vissa andra åtgärder till hinder för försvaret eller luftfarten äga motsvarande tillämpning.

Beträffande annat område på landet äger länsstyrelsen föreskriva, att vad i 81 § är stadgat skall lända till efterrättelse, ävensom meddela sådant förordnande som avses i 82 §; och skall i sådant fall vad i 83—85 §§ är stadgat äga motsvarande tillämpning inom området.

Om särskilda åtgärder i vissa fall för reglering av bebyggelsen på landet.

122 §.

Finnes område på landet, som icke ingår i stadsplan eller byggnadsplan, böra särskilt skyddas på grund av naturskönhet, växtlighet eller andra särskilda naturförhållanden eller med hänsyn till förefintlig, från historisk eller konstnärlig synpunkt värdefull bebyggelse, fornminnen eller andra minnesmärken, må länsstyrelsen förordna, att nybyggnad inom området icke må företagas utan länsstyrelsens tillstånd. Ej må tillstånd vägras, om avsevärt men därigenom tillskyndas markens ägare, utan att skäligen ersättning därför gives.

123 §.

Till förekommande av tätbebyggelse inom område på landet, som från sundhetssynpunkt, med hänsyn till samfärdseln, vattenförsörjning eller avlopp eller eljest från allmän synpunkt ej är lämpat för sådan bebyggelse, äger länsstyrelsen meddela det förbud mot nybyggnad och de föreskrifter i övrigt som för ändamålet må finnas erforderliga. Förbud eller föreskrifter som nu sagts må ej avse område som ingår i stadsplan eller byggnadsplan.

124 §.

Prövas föreliggande behov av mark för tätbebyggelse tills vidare kunna tillgodoses inom område på landet som ingår i stadsplan eller byggnadsplan, må länsstyrelsen beträffande mark utanför sådant område förordna, att den skall tills vidare undantagas från tätbebyggelse. Sådant förordnande må meddelas allenast för viss tid, högst fem år varje gång.

125 §.

Utan hinder av beslut, som av länsstyrelse meddelats enligt 123 eller 124 § må bebyggelse ske för tillgodoseende av jordbrukets, fiskets, skogsskötselns eller därmed jämförligt behov.

Länsstyrelsen må ock medgiva undantag från beslutet, när särskilda skäl äro därtill och syftet med beslutet icke motverkas. Kan fastighet, vilken bildats innan beslutet meddelades, på grund härav icke tagas i anspråk för byggnadsändamål, må ock undantag enligt vad nu sagts medgivas, om syftet med beslutet icke väsentligt motverkas.

FEMTE AVDELNINGEN.

Gemensamma bestämmelser för stad och landet.**Om regionplan.**

126 §.

Finnes för två eller flera städer, köpingar, municipalsamhällen eller landskommuner gemensam planläggning böra i ett eller flera hänseenden äga rum beträffande grunddragen för markens användning, såsom i fråga om viktigare trafikleder, flygplats, områden för tätbebyggelse och områden för friluftsliv samt anläggningar för vattenförsörjning och avlopp, skall regionplan upprättas.

Erfordras närmare bestämmelser angående användningen av det område som omfattas av regionplanen, skall planen innehålla sådana bestämmelser.

Konungen bestämmer, i vilka hänseenden gemensam planläggning skall äga rum.

127 §.

De städer, köpingar, municipalsamhällen och landskommuner som beröras av planen skola bilda regionplaneförbund. Beträffande sådant förbund skall, med de avvikelser som följa av vad nedan stadgas, lagen om kommunalförbund äga tillämpning.

128 §.

Har fråga väckts om bildande av regionplaneförbund, skall länsstyrelsen efter erforderlig utredning överlämna handlingarna i ärendet jämte eget yttrande till Konungen som, därest sådant förbund finnes böra komma till stånd, förordnar härom.

Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning med avseende å upplösning av regionplaneförbund och ändring beträffande förbundsmedlemmarna.

129 §.

En ledamot av förbundsdirektionen, tillika ordförande, skall jämte ersättare för honom utses av Konungen. Övriga ledamöter i förbundsdirektionen

jämte ersättare för dem skola utses av förbundets medlemmar till det antal för varje medlem som bestämmes i förbundsordningen.

Kan enighet icke uppnås angående förbundsordningen, skall länsstyrelsen besluta därom. På ansökan av förbundsmedlem må länsstyrelsen förordna om ändring av förbundsordningen, när skäl äro därtill.

130 §.

Kan regionplan komma att beröra kommuner eller samhällen inom två eller flera län, må Konungen bestämma, att länsstyrelsen i ett av länen skall taga den befattning med bildande av regionplaneförbund och övriga med regionplanen sammanhängande frågor som ankommer på länsstyrelse.

131 §.

Regionplan fastställs av Konungen efter förslag av förbundsdirektionen. Har avvikande mening uttalats inom direktionen eller av kommun eller samhälle som yttrat sig över förslaget, äger Konungen efter erforderlig utredning göra den avvikelse från förslaget som med hänsyn till sålunda yppad skiljaktig mening må anses befogad.

Vad nu sagts gäller ock i fråga om ändring av regionplan.

132 §.

Kostnaderna för uppgörande eller ändring av regionplan samt för regionplaneförbunds verksamhet i övrigt skola, intill dess planen fastställts, förskjutas av förbundsmedlemmarna eller av allmänna medel enligt vad Konungen på förslag av förbundsdirektionen bestämmer.

Kostnaderna skola, i den mån bidrag ej lämnas av allmänna medel, slutligen fördelas mellan förbundsmedlemmarna efter vad som med hänsyn till varje medlems nytta av planen finnes skäligt. Därest ej omständigheterna för-
anleda till annat, sker fördelningen efter skatteunderlag.

Grunderna för fördelningen skola på förslag av förbundsdirektionen bestämmas av Konungen, sedan planen eller ändring därav fastställts.

133 §.

Underlåter förbundsdirektionen att vidtaga erforderliga åtgärder för upprättande av regionplan, må Konungen förelägga direktionen viss tid, inom vilken sådan plan skall vara underställd Konungens prövning. Ställer ej direktionen sig föreläggandet till efterrättelse, äger Konungen på förbundets bekostnad låta upprätta samt, efter hörande av direktionen och dem frågan eljest rör, fastställa regionplan.

Vad nu sagts äger motsvarande tillämpning, om ändring av regionplan finnes påkallad för regionplaneområdets ändamålsenliga utveckling eller till främjande av betydande allmänt intresse.

134 §.

Regionplan skall tjäna till ledning vid uppgörande av generalplan, stadsplan, byggnadsplan och utomplansbestämmelser eller ändring därav så ock eljest vid reglering av bebyggelsen eller användningen i övrigt av mark inom planområdet.

Förutsätter genomförandet av fastställd regionplan, att ändring sker av generalplan, stadsplan, byggnadsplan eller utomplansbestämmelser, äger Koningen för viss tid meddela det förbud mot nybyggnad som föranledes av omständigheterna.

Om befogenhet för länsstyrelse att meddela förbud mot nybyggnad, när fråga väckts om ändring av generalplan, stadsplan eller byggnadsplan eller av utomplansbestämmelser i stad, stadgas i 15, 35, 80, 101, 106 och 108 §§.

135 §.

Är nybyggnad eller schaktning, fyllning, trädfällning eller annan därmed jämförlig åtgärd inom regionplaneområde beroende på prövning av myndighet, skall iakttagas, att markens användning för i regionplanen avsett ändamål icke försvåras. Ej må dock härigenom avsevärt men tillskyndas markens ägare utan att skälig ersättning därför gives.

SJÄTTE AVDELNINGEN.

Slutbestämmelser.**Om bestämmande och erläggande av lösen.**

136 §.

Med avseende å inlösen av mark enligt denna lag skola de allmänna bestämmelserna i lagen om expropriation i tillämpliga delar lända till efterrättelse med iakttagande av vad nedan i 137—145 §§ stadgas.

137 §.

I fall, då markens ägare är berättigad fordra att inlösen sker, ankommer det på honom att göra ansökan om stämning.

138 §.

Uppkommer i mål angående inlösen av mark tvist om rätt eller plikt att lösa och erfordras ej för prövning av tvisten att uppskattning sker av markens värde, give rätten särskild dom i tvisten, innan nämnd sättes, och äge rätten förordna, att målet i övrigt skall vila till dess domen vunnit laga kraft. Ogillas yrkandet om inlösen, gälle i fråga om rättegångskostnad vad därom i allmänhet är stadgat.

139 §.

Har ägare av tomtedel väckt talan om inlösen av återstoden av tomten, vare ägare av annan tomtedel berättigad att utan ny stämning föra talan om inlösen.

I sådant mål skola de ledamöter av expropriationsnämnden som parterna äga välja utses gemensamt av de ägare till tomten som föra talan i målet eller, om de ej kunna enas om valet, av rätten. Nämnden skall för varje ägare åsätta hans tomtedel särskilt värde.

140 §.

Är fråga om marks avstående till gata eller annan allmän plats eller till särskilt trafikområde, skola de särskilda bestämmelserna i 78 och 79 §§ lagen om expropriation äga tillämpning.

141 §.

Bestämmelserna i 12 § första stycket lagen om expropriation skola ej äga tillämpning med avseende å inlösen av mark som ingår i stadsplan.

Är fråga om inlösen enligt 46, 47 eller 106 § av mark som ingår i tomt, skall i stället för bestämmelserna i 16 § andra stycket lagen om expropriation gälla, att till rätten skall ingivas karta med protokoll rörande mätning av tomten enligt bestämmelserna i 2 kap. lagen om fastighetsbildning i stad; och skall vad i 47 a § lagen om expropriation är stadgat om karta och beskrivning i stället gälla karta och protokoll som nu sagts.

142 §.

Prövas vid inlösen av mark som är avsedd till gata eller annan allmän plats marken ej överallt hava samma värde, skola de särskilda värdena ut sättas. Finnes å marken byggnad, stängsel, växande skog, plantering eller annat som hör till marken och skall lösas, bör särskilt värde sättas därå.

143 §.

Vill stad eller annan kommun lösa i enskild väg ingående mark som jämlikt 20, 43 eller 106 § må av staden eller kommunen tagas i anspråk och nyttjas till trafikled eller annan allmän plats, skall vid expropriationsersättningsens bestämmande hänsyn tagas till denna rätt. Ej må kostnad som staden eller kommunen nedlagt för trafikledens eller platsens iordningställande föranleda höjning av ersättningsbeloppet.

144 §.

Försummar stad eller annan kommun att, på sätt i 48 § första stycket lagen om expropriation stadgas, nedsätta fastställd expropriationsersättning och har ej staden eller kommunen enligt medgivande av markens ägare eller jämlikt stadgande i samma lag tagit marken i besittning, skall den väckta

frågan om markens avträädande, om någon till ersättning berättigad yrkar det, vara förfallen, såvitt på hans rätt inverkar.

145 §.

I fråga om mark som inlösts enligt denna lag skola bestämmelserna i 68—70 §§ lagen om expropriation icke äga tillämpning.

146 §.

Vad i 136—145 §§ är stadgat beträffande inlösen av mark skall i tillämpliga delar gälla med avseende å inlösen av byggnad, stängsel, växande skog, plantering eller annat som hör till marken.

Om ansvar, handräckning och fullföljd av talan m. m.

147 §.

Företager någon nybyggnad eller annan åtgärd i strid mot förbud som meddelats i denna lag eller med stöd av lagen, straffes med dagsböter. Äro omständigheterna synnerligen försvårande, må till fängelse i högst sex månader dömas.

Böter tillfalla kronan.

148 §.

I fall som avses i 147 § äger överexekutor meddela handräckning till rättelse i vad olagligen skett.

Ansökan om handräckning må göras av allmän åklagare eller av byggnadsnämnd. Är ansökan gjord av allmän åklagare och begär utmättningsman att kostnad för förrättning skall förskjutas, må det ske av allmänna medel. I övrigt gälle enahanda bestämmelser som äro stadgade för det i 191 § utsokningslagen avsedda fall.

149 §.

Över stadsfullmäktiges, kommunalfullmäktiges eller byggnadsnämnds beslut rörande stadsplan, utomplansbestämmelser eller tomtindelning som enligt denna lag för att bliva gällande skall fastställas av Konungen eller länsstyrelsen, så ock över regionplannedirektions förslag till regionplan må särskild klagan ej föras, vederbörande obetaget att framställa erinringar mot beslutet i ärendet angående fastställelse därå. Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning å beslut av stadsfullmäktige eller kommunalfullmäktige som innefattar framställning om fastställelse av generalplan eller om annan åtgärd av Konungen eller länsstyrelse enligt denna lag.

Om talan mot annat beslut av byggnadsnämnd meddelas bestämmelser av Konungen.

150 §.

Länsstyrelses beslut rörande generalplan, stadsplan, byggnadsplan, utomplansbestämmelser eller tomtindelning skall meddelas efter anslag. Den som

är missnöjd med beslutet har att, vid talans förlust, inom en månad från den dag då beslutet meddelades anföra besvär hos Konungen.

Talan mot annat av länsstyrelsen meddelat beslut föres hos Konungen genom besvär i den ordning som är bestämd för överklagande av förvaltande myndigheters och ämbetsverks beslut.

Har länsstyrelse till alla delar fastställt av stadsfullmäktige, kommunalfullmäktige eller byggnadsnämnd antaget eller eljest i vederbörlig ordning handlagt förslag rörande generalplan, stadsplan, byggnadsplan, utomplansbestämmelser eller tomtindelning, må klagan föras allenast av sakägare som i ärendet framställt yrkande vilket helt eller delvis lämnats utan bifall.

151 §.

Länsstyrelses beslut om fastställelse å utomplansbestämmelser eller ändring därav samt förordnande enligt 82 § eller 121 § andra stycket, så ock länsstyrelses beslut om förbud mot nybyggnad utan särskilt tillstånd eller mot tätbebyggelse eller mot schaktning, fyllning, trädfällning eller annan därmed jämförlig åtgärd skall lända till efterrättelse utan hinder av förd klagan.

Allmänna bestämmelser.

152 §.

Har någon av statlig eller kommunal myndighet erhållit uppdrag att upprätta förslag till regionplan, generalplan, stadsplan, byggnadsplan eller tomtindelning eller att verkställa plan- eller höjdmätning eller kartläggning till ledning vid upprättande av sådant förslag, äge han och hans biträden erhålla tillträde till fastigheter och byggnader samt övergå ägor och anbringa märken eller signaler i vad det finnes erforderligt för uppdragets genomförande, därvid skall iakttagas att skada å egendom såvitt möjligt undvikas.

Vad i första stycket sägs gälla ock den, vilken på grund av föreskrift som meddelats med stöd av denna lag har att företaga utstakning av byggnads läge eller besiktning av pågående eller avslutat byggnadsföretag eller därmed likartat arbete.

153 §.

Vad i denna lag sägs om ägare av mark eller tomt skall ock gälla om den som innehar mark eller tomt under sådan besittningsrätt som enligt lag är att hänföra till fast egendom.

154 §.

Är tomt belägen vid torg, park eller annan sådan allmän plats, skall denna anses som gata till en bredd, motsvarande fem fjärdedelar av den å tomten enligt stadsplanen vid gatans upplåtande till allmänt begagnande tillåtna högsta hushöjden.

155 §.

Vad i 56, 62 och 67 §§ stadgas om tomt avser, förutom rättsligen bestående tomt enligt gällande tomtindelning, allenast sådan administrativt bildad tomt som är i en ägares hand. Sagda lagrum skola dock gälla jämväl annan inom byggnadskvarter belägen fastighet, varå nybyggnad företagits eller skall äga rum efter det att kvarteret intogs i stadsplanen.

156 §.

Går gräns mellan två städer i gatas längdriktning, skall i fråga om tidpunkten för inträdandet av skyldighet att upplåta gatan till allmänt begagnande så anses som om gatan vore belägen inom en och samma stad.

Gatukostnaden skall fördelas mellan städerna efter den nytta de hava av gatan, med rätt för vardera staden att i enlighet med de i denna lag stadgade grunderna av vederbörande tomtägare i den staden uttaga bidrag till dess andel i kostnaden som om gatan helt vore belägen inom staden.

157 §.

Förordnas att område, för vilket generalplan, stadsplan, byggnadsplan eller utomplansbestämmelser fastställts, skall tillhöra stad eller köping eller meddelas beträffande sådant område förordnande att vad i denna lag är stadgat för stad skall äga motsvarande tillämpning för området, lände planen eller bestämmelserna fortfarande till efterrättelse.

Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning beträffande förordnande, förbud eller annan föreskrift som meddelats med stöd av 96—125 §§.

158 §.

Vad i denna lag sägs om nybyggnad skall ock gälla om sådan ändring av befintlig byggnad som, enligt vad Konungen därom stadgar, är att hänföra till nybyggnad.

Övergångsbestämmelser.

159 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1948.

Genom denna lag upphäves stadsplanelagen den 29 maj 1931 (nr 142); dock skola de i stadsplanelagen meddelade övergångsbestämmelserna alltjämt i tillämpliga delar gälla, under iakttagande av att hänvisning till stadgande som ersatts genom bestämmelse i nya lagen skall anses i stället hava avseende å den bestämmelsen.

Förekommer eljest i lag eller särskild författning hänvisning till lagrum som ersatts genom bestämmelse i denna lag, skall den bestämmelsen i stället tillämpas.

160 §.

När särskilda skäl äro därtill, äger länsstyrelsen beträffande område på landet, för vilket stadsplan, byggnadsplan eller utomplansbestämmelser ej

fastställts, förordna att stadgandet i 7 § första stycket ej skall gälla förrän från och med den 1 januari 1950.

161 §.

Har stomplan fastställts före denna lags ikraftträdande, skall beträffande planen tillämpas vad om fastställd generalplan i stad är stadgat.

162 §.

Vid prövning av fråga om lösnings- eller ersättningskyldighet med avseende å mark, vilken enligt denna lag eller föreskrift, som meddelas med stöd av lagen, eller enligt motsvarande äldre bestämmelser ej må tagas i anspråk för enskilt bebyggande eller för viss bebyggelse, skall värdet å marken bestämmas med skälig hänsyn till det värde, marken vid tiden för lagens ikraftträdande ansågs hava enligt dittills tillämpade grunder; och må förty jämväl det värde som då tillmättes marken för tätbebyggelse komma i betraktande.

163 §.

Har gata eller gatudel framför tomt upplåtits eller lagligen skolat upplåtas till allmänt begagnande före denna lags ikraftträdande, skall angående skyldighet för tomtägaren att gälda ersättning för gatumark äldre lag äga tillämpning.

Vidgas gata, som upplåtits till allmänt begagnande före ikraftträdandet av denna lag, och har skyldighet för ägare av tomt att ersätta staden värdet av den gatumark, som tagits i anspråk för gatan, enligt bestämmelserna i äldre lag ännu icke inträtt vid vidgningen, skall skyldighet för tomtägaren att enligt denna lag med anledning av vidgningen gälda ersättning för mark icke inträda förrän ersättningen för mark för gatans upplåtande enligt äldre lag förfaller till betalning.

164 §.

Finnes i stadsplan föreskrift ej meddelad om den hushöjd som är tillåten å tomt, må tomtägars skyldighet att bidra till stads gatukostnad ej beräknas efter större gatubredd än aderton meter.

165 §.

Är då denna lag träder i kraft föreskrift meddelad jämlikt 1 § andra stycket lagen den 24 mars 1942 (nr 128) om förbud mot bebyggelse till hinder för försvaret, skall så anses som om föreskriften meddelats jämlikt motsvarande stadgande i förevarande lag.

166 §.

Har före denna lags ikraftträdande, i avbidan på upprättande av byggnadsplan, förbud meddelats mot nybyggnad utan länsstyrelsens tillstånd, vare beslutet ej gällande längre än fem år från lagens ikraftträdande, med mindre tiden förlänges enligt vad i 108 § stadgas.

167 §.

Med avseende å avstyckningsplan som vid denna lags ikraftträdande är gällande skall vad i 109 och 110 §§ stadgas äga motsvarande tillämpning.

168 §.

Har jämlikt äldre lag tomtindelning fastställts för område inom byggnadsplan, må nybyggnad ej företagas i strid mot tomtindelningen, dock må länsstyrelsen för särskilt fall meddela tillstånd till nybyggnad, när synnerliga skäl äro därtill. Ej må tomtindelningen ändras i andra fall än då fastställd ändring i byggnadsplanen förutsätter ändring av tomtindelningen eller ock ägarna av de tomter som beröras av ändringen äro ense därom och ändringen finnes lämplig för ett ändamålsenligt utnyttjande av tomterna.

169 §.

Beträffande byggnadsplan som fastställts före denna lags ikraftträdande skall vad i 116 § stadgas icke äga tillämpning.

F ö r s l a g
till
L a g
angående ändring i lagen den 30 juni 1943 (nr 431)
om allmänna vägar.

Härigenom förordnas, *dels* att 4, 11, 26, 33, 35, 51, 52, 53 och 65 §§ lagen den 30 juni 1943 om allmänna vägar skola erhålla ändrad lydelse på sätt i det följande angives, *dels ock* att i samma lag skola införas fyra nya paragrafer, betecknade 31 a, 31 b, 31 c och 33 a §§, av den lydelse som följer nedan samt beträffande 31 a, 31 b och 31 c §§ med den överskrift som i det följande angives.

4 §.

Till byggande — — — av väg.

Ny väg — — — allmännas synpunkt.

Väg skall till läge och sträckning samt till bredd och anordning i övrigt byggas så, att ändamålet med vägen utan oskäligen kostnad vinnas med minsta intrång och olägenhet för annan. Inom område, för vilket regionplan, generalplan, stadsplan, byggnadsplan eller utomplansbestämmelser fastställts, må väg ej läggas så, att planen eller bestämmelserna motverkas.

11 §.

Väghållare är på landet kronan och inom stads område staden. Konungen äger på därom gjord framställning förordna, att köping eller annat samhälle, för vilket byggnadslagets bestämmelser för stad äga tillämpning (stadsläkande samhälle), skall vara väghållare.

Finnes stad — — — eller samhället.

Där någon — — — stycket avses.

26 §.

Å mark till väg, som enligt fastställd generalplan eller stadsplan är avsedd till gata eller annan allmän plats eller till särskilt trafikområde, äger vad i 18 — 25 §§ är stadgat icke tillämpning, sedan marken tagits i anspråk för avsett ändamål; dock svare väghållaren för dessförinnan jämlikt 19, 21 eller 24 § uppkommen ersättnings- eller lösningsrätt.

Om enskilda utfartsvägar.

31 a §.

Om så finnes erforderligt för tillgodoseende av trafiksäkerheten eller eljest av särskilda skäl, äger länsstyrelsen förordna, att enskild väg ej må anslutas till allmän väg utan länsstyrelsens tillstånd eller att befintlig enskild utfartsväg ej vidare må användas för ändamålet. Sådant förordnande må dock icke meddelas beträffande enskild väg, som överensstämmer med fastställd generalplan, stadsplan eller byggnadsplan.

I samband med beviljande av tillstånd, som i första stycket sägs, må länsstyrelsen föreskriva de villkor med avseende å den enskilda vägens utförande som prövas erforderliga.

Närmare bestämmelser om förordnande, som avses i första stycket, meddelas av Konungen.

31 b §.

Kan till följd av förordnande enligt 31 a § fastighet, som haft utfartsväg till allmän väg, icke erhålla lämplig utfart till sådan väg utan avsevärd kostnad för anläggning av ny eller ändrad väg för ändamålet, vare fastighetens ägare berättigad till ersättning av väghållaren för sagda kostnad. Med avseende å sådan ersättning skola bestämmelserna i 20—23 §§ äga motsvarande tillämpning.

Vill väghållaren bygga nödig utfartsväg, vare därtill berättigad. Väghållaren äge härvid, i den mån det erfordras för vägföretagets utförande, göra gällande den rätt att påkalla förrättning enligt lagen om enskilda vägar samt vid förrättningen föra talan, som tillkommer ägare av fastighet, för vars räkning vägen bygges.

31 c §.

Föranleder förordnande, som i 31 a § sägs, synnerligt men vid nyttjandet av fastighet eller del därav, som haft utfartsväg till den allmänna vägen, vare ägaren berättigad fordra att fastigheten eller delen skall lösas. I avseende å sådan inlösen skall gälla vad i 24 § stadgas.

33 §.

Utmed väg må ej utan länsstyrelsens tillstånd uppföras byggnad på mindre avstånd än tolv meter från vägbanans mitt. Ej heller må inom nu nämnt avstånd utan sådant tillstånd förekomma upplag, stängsel eller dylik anordning, som hindrar vägens avvattning, skymmer utsikten över vägbanan eller eljest innebär fara för trafiksäkerheten. Föreligga särskilda skäl att öka avståndet, äger länsstyrelsen föreskriva sådan ökning, dock högst till trettio meter. Vid uppförande av byggnad å mark i annat höjdläge än vägbanans skall iakttagas, att till det eljest tillåtna minsta avståndet lägges så mycket, som motsvarar höjdskillnaden en och en halv gång räknad. Vid korsning i

samma plan mellan allmänna vägar, mellan allmän väg och enskild, allmänneligen befaren väg eller mellan allmän väg och järnväg eller spårväg må icke utan länsstyrelsens tillstånd byggnad uppföras eller i denna paragraf avsedd, för trafiksäkerheten vådlig anordning förekomma inom ett område, som begränsas av räta linjer mellan punkter, belägna i vägarnas mittlinjer, femtio meter från korsningen.

I närheten — — — på vägen.

Upplag eller — — — av vägsynerämnden.

33 a §.

Kan till följd av förbud, varom stadgas i 33 § första stycket, fastighet eller del därav nyttjas allenast på sätt som står i uppenbart missförhållande till markens värde när förbudet blev gällande, vare ägaren berättigad till ersättning av väghållaren för den skada, han härigenom lider. Enahanda rätt till ersättning tillkomme innehavare av sådan nyttjanderätt eller annan särskild rätt i avseende å fastigheten, som upplåtits innan förbudet blev gällande. Med avseende å ersättning som nu sagts, skola bestämmelserna i 20—23 §§ äga motsvarande tillämpning.

Vill fastighetens ägare hellre fordra att fastigheten eller viss del därav löses, vare han berättigad därtill. I avseende å sådan inlösen skall gälla vad i 24 § stadgas.

35 §.

Vad i 33 och 34 §§ är stadgat äger icke tillämpning i fråga om bebyggande av område, som ingår i fastställd generalplan, stadsplan eller byggnadsplan.

51 §.

För iordningställande och upplåtande av väg såsom gata är i stad som här avses kronan i stället för staden ansvarig efter vad i 55 § byggnadslagen stadgas.

52 §.

Underhåll av väg i stad varom här är fråga skall, jämväl sedan vägen upplåtits såsom gata, i stället för staden åvila kronan enligt 74 § byggnadslagen. Samma lag vare i fråga om gata, som förklarats tillika vara väg.

53 §.

Vad i 50—52 §§ stadgas om stad skall äga motsvarande tillämpning å stadsliknande samhälle, där kronan är väghållare, samt å landskommun, inom vilken finnes stadsplan

65 §.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens beslut om fastställande av arbetsplan för väg, om förändring av enskild väg till allmän, om inrättande av särskild

vinterväg eller om indragning av väg ävensom länsstyrelsens förordnande enligt 31 a § meddelas efter anslag. Den som är missnöjd med beslutet har att, vid talans förlust, inom en månad från den dag, då beslutet meddelades, däröver anföra besvär hos Konungen, dock att menighet äger tillgodonjuta femton dagar längre besvärstid än nu sagts.

Över väg- och vattenbyggnadsstyrelsens — — — ämbetsverks beslut.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1948.

Kan fastighet, som tillkommit före nämnda dag och som uppenbarligen förutsatts skola erhålla utfartsväg till allmän väg, till följd av förordnande enligt 31 a § icke erhålla lämplig utfart till allmän väg utan avsevärt större anläggningskostnad, skall med avseende å kostnadsökningen vad i 31 b § är stadgat äga motsvarande tillämpning. Åsamkas fastighet, som nu sagts, eller viss del därav genom förordnandet synnerligt men, gälle vad i 31 c § är stadgat.

Förslag

till

Lag**angående ändring i lagen den 3 september 1939 (nr 608)
om enskilda vägar.**

Härigenom förordnas, att 1, 4, 25, 39, 71 och 86 §§ lagen den 3 september 1939 om enskilda vägar skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

1 §.

Denna lag — — — eller eljest.

Vad i — — — till grunden.

Beträffande stad eller samhälle på landet, för vilket byggnadslagens bestämmelser för stad skola lända till efterrättelse, äger denna lag icke tillämpning, såvitt angår område, för vilket stadsplan fastställts; dock skall, där ej med stöd av stadgandena i 65 §, 71 § andra stycket eller 85 § annorledes i laga ordning beslutes, fastställelse av stadsplan för område icke medföra att vad tidigare jämlikt denna lag bestämts rörande fastigheter eller vägar inom området upphör att gälla.

Denna lag — — — annans ägor.

4 §.

Väg skall — — — för annan.

Ej må väg så byggas att plan eller bestämmelser, som enligt vad därom är stadgat innefatta hinder mot bebyggelse i strid mot planen eller bestämmelserna, motverkas eller eljest markens ändamålsenliga bebyggande försvåras. Ej heller må väg byggas i strid mot vad jämlikt 84 eller 85 § föreskrivits. Inom område, för vilket regionplan finnes fastställd, skall denna plan tjäna till ledning vid utförande av vägföretag.

Vägunderhåll och — — — ändamål fordrar.

Vid väghållning — — — särskilt stadgat.

25 §.

Innan förrättning — — — ortens tidningar.

Härjämte åligge — — — är belägen.

Kungörelse och — — — vid förrättningen.

Är uppenbart — — — till förrättningen.

Avser förrättningen väg i ort, varest enligt vad därom är stadgat skyldighet föreligger att söka byggnadslov, har förrättningsmannen att minst fjorton dagar förut underrätta byggnadsnämnden om tid och ställe för första sammanträdet.

Där fråga — — — i förrättningen.

39 §.

Efter det mål, som i 38 § sägs, blivit genom lagakraftägande dom avgjort, skall förrättningsakten översändas, där målet återförvisats till förrättningsmannen, till denne men eljest till länets lantmäterikontor eller, om vägen varom fråga är eller största delen därav är belägen inom stad eller samhälle, för vilket byggnadslagens bestämmelser för stad äga tillämpning, till byggnadsnämnden för att där förvaras. Avskrift av dom i målet skall, evad domen vunnit laga kraft eller ej, översändas till nämnda lantmäterikontor eller byggnadsnämnd ävensom till förrättningsmannen och den, som jämlikt 36 § har att förvara avskrift av förrättningshandlingarna.

Föres ej — — — skall förvaras.

Där förrättningen — — — dem båda.

Huru förrättningsman — — — Konungen förordnar.

71 §.

Beträffande område — — — till efterrättelse.

Jämkning av — — — skall upplösas.

Innan länsstyrelsen meddelar förordnande eller beslut enligt första eller andra stycket, skall länsstyrelsen låta vidtaga den förberedande utredning, som må anses erforderlig, samt i ärendet höra byggnadsnämnden, där fråga är om stad eller annan ort, varest enligt vad därom är stadgat skyldighet föreligger att söka byggnadslov, ävensom bereda ägare och innehavare av fastigheter inom området tillfälle att å sammanträde inför länsstyrelsen eller den länsstyrelsen förordnar yttra sig i ärendet. Sammanträdet skall minst fjorton dagar förut kungöras i kyrkan för vederbörande församling eller församlingar och införas i ortstidning. Kommun, inom vilken området i sin helhet eller till någon del är beläget, varde av länsstyrelsen kallad att genom ombud närvara vid sammanträdet. Därest fastighet, som står under allmän myndighets vård och inseende, ingår eller skall ingå i vägföreningen, tillställe länsstyrelsen den myndighet särskild underrättelse om sammanträdet.

Finnes inom vägförenings område mark, som i byggnadsplan avsetts till annan allmän plats än väg, skall föreningens väghållning omfatta jämväl iordningställande och underhåll av dylik plats. Vad i detta kapitel sägs om väg skall i tillämpliga delar gälla beträffande sådan allmän plats.

86 §.

Där i ärende, som i 84 och 85 §§ avses, fråga är om väg i stad eller annan ort, varest enligt vad därom är stadgat skyldighet föreligger att söka bygg-

nadslov, samt frågan kan äga betydelse för bebyggelsen eller fastighetsbildningen, skall länsstyrelsen inhämta yttrande från byggnadsnämnden samt, i viktigare fall, vederbörande stadsfullmäktige, kommunalnämnd i köping eller municipalnämnd.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1948.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 33 § civilförsvarlagen den 15 juli 1944 (nr 536).

Härigenom förordnas, att 33 § civilförsvarlagen den 15 juli 1944 skall er- hålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

33 §.

I ort, där enligt vad därom är stadgat skyldighet föreligger att söka bygg- nadslov, ankommer det på byggnadsnämnden att vid prövning av ansökan om sådant lov tillse, att byggnadsföretaget överensstämmer med bestämmelserna i detta kapitel och med stöd därav meddelade föreskrifter. I fråga om an- läggning eller byggnad, som avses i 24 § 1 mom. 1—3, skall av byggnadsnämnd meddelat lov till nybyggnad av nämnden underställas länsstyrelsens prövning i de hänseenden nyss sagts.

Vill någon å ort, där skyldighet ej föreligger att söka byggnadslov, utföra nybyggnad beträffande vilken gäller skyldighet att anordna skyddsrum, åligger det honom att i förväg inhämta länsstyrelsens godkännande av byggnadsföre- taget i omförmälda hänseenden, dock ej i fråga om allmän byggnad vartill ritningar prövas av statlig myndighet.

Vad i — — — till nybyggnad.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1948.

F ö r s l a g
till
L a g
angående ändrad lydelse av 8 § lagen den 28 maj 1937
(nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma all-
männa handlingar.

Härigenom förordnas, att 8 § lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

8 §.

Hos myndighet — — — handlingens datum.

Vad i första stycket stadgas skall äga motsvarande tillämpning beträffande generalplan, så ock med avseende å utomplansbestämmelser för städer och stadslänkande samhällen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1948.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 15 februari 1947.

Närvarande:

justitieråden LAWSKI,
GYLLENSWÄRD,
NISSEN,
regeringsrådet KUYLENSTIERNA.

Enligt lagrådet den 16 december 1946 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 8 november 1946, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

- 1) *byggnadslag*;
- 2) *lag angående ändring i lagen den 30 juni 1943 (nr 431) om allmänna vägar*;
- 3) *lag angående ändring i lagen den 3 september 1939 (nr 608) om enskilda vägar*; samt
- 4) *lag om ändrad lydelse av 33 § civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536)*.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av revisionssekreteraren T. A. Bexelius.

Förslagen föranledde följande yttranden.

1. Förslaget till byggnadslag.

Förslaget i allmänhet.

Lagrådet:

Det remitterade förslaget innehåller åtskilliga viktiga nyheter, som sedan länge allmänt ansetts önskvärda. Hit höra framför allt de redan av stadsplanutredningen föreslagna instituten generalplan och regionplan. Vidare bör hit räknas, att det allmänna skall ensamt bestämma i vad mån tätbebyggelse må äga rum och även i övrigt strängare än nu övervaka att bebyggelsen sker med vederbörligt iakttagande av allmänna intressen. Slutligen bör nämnas den i det remitterade förslaget tillkomna möjligheten att utan municipalbildning upprätta stadsplan för ort inom landskommun. Mot dessa nyheter har lagrådet icke någon principiell invändning; tvärtom vill det synas, som om

de nya reglerna äro väl ägnade att underlätta tillkomsten av en från såväl allmän som enskild synpunkt mera tillfredsställande bebyggelse.

Vanskligare är att bedöma lämpligheten av de nya bestämmelser, som i det remitterade förslaget upptagits till förhindrande av att den enskilde till nackdel för det allmänna får draga fördel av rätt till bebyggelse, som väsentligen möjliggjorts genom det allmännas åtgärder. De bestämmelser, som här åsyftas, äro dels 5 §, varigenom indirekt uttryckes regeln, att tätbebyggelsevärde ej skall få uppkomma i avseende å annan mark än sådan, som vid planläggning prövats lämpad för ändamålet, och dels vissa stadganden som gå ut på att hindra, att kommun eller samhälle vid inlösen av eller gottgörande av intrång å mark, som varit föremål för planläggning, skall få erlägga ersättning för värdestegring, som föranletts av planläggningen.

Den i 5 § förutsatta värderegeln synes icke kunna godtagas för såvitt den kommer i strid med ekonomiska normer, som enligt sakens natur måste öva inflytande på fastighetsmarknaden. Om sålunda ett område är beläget intill en tätort och övervägande skäl tala för att tätorten kommer att utvidgas till att omfatta området på sådant sätt, att större eller mindre del därav måste komma att bli föremål för tätbebyggelse, synes det uteslutet att hänsyn därtill icke tages vid frivilliga försäljningar av till området hörande mark redan innan frågan om planering av marken är aktuell. Det förefaller likaså uteslutet att genom lagstiftning fastslå att den värdestegring, som vid en blivande planering med all säkerhet kommer att konstateras, skall vara helt reserverad för den, som är ägare till marken vid tidpunkten för planläggningen. Tvärtom synes uppenbart, att man från det allmännas sida bör godtaga en värdestegring, som på detta sätt, allt efter den större eller mindre sannolikheten av att tätbebyggelse skall medgivas, så småningom inträder i avbidan på planlägningsfrågans avgörande. Just därför att en dylik värdestegring är att betrakta såsom ett legitimt resultat av den diskontering av framtidsvärden, som alltid förekommer vid frivilliga försäljningar, skulle en skyldighet för markägaren att innan planläggningen skett underkasta sig en nedvärdering av marken vid t. ex. en expropriation framstå såsom i hög grad obillig och medföra en betänklig osäkerhet på fastighetsmarknaden. En dylik skyldighet skulle för övrigt vara så mycket olämpligare som det i praktiken skulle vara svårt att göra skillnad mellan, å ena sidan, den värdestegring, som alltid uppkommer i avseende å en fastighet av ifrågavarande art genom förbättrade avsättningsmöjligheter, bättre kommunikationer genom grannskapet till tätorten, ökad fördel av glesbebyggelse, större möjligheter att uthyra bostadslägenheter sommartid och dylikt, samt, å andra sidan, den värdestegring, som föranledes av utsikten att marken skall komma att bli använd till tätbebyggelse. Omfattningen av sistberörda värdestegring får för övrigt icke överdrivas. Med de föreslagna bestämmelserna bör någon sådan värdestegring överhuvud icke kunna uppkomma när det är fråga om mark, som från sundhetssynpunkt eller eljest från allmän synpunkt måste antagas aldrig kunna godtagas för tätbebyggelse, och värdestegringen i övrigt bliva relativt blygsam på grund av risken att marken med hänsyn exem-

pelvis till försvars-, samfärdsels- eller naturskyddsförhållanden ej kommer att få användas för tätbebyggelse eller att marken kommer att för längre eller kortare tid undantagas från sådan bebyggelse. Det måste också antagas, att om vid den första planläggningen marken finnes icke lämpad för tätbebyggelse, kommer en av utsikten till sådan bebyggelse föranledd värdestegring att, såsom grundad på oriktig bedömning, falla bort i och med planläggningen.

Den begränsning av värderingens omfattning, som enligt det anförda måste göras och som innebär, att någon motsättning icke får uppkomma mellan det under hänsynstagande till byggnadslagstiftningen bestämda marknadsvärdet och det värde som skall tillämpas vid tvångsinlösen, läser näppeligen stå i strid med den lydelse 5 § erhållit. Och det torde icke kunna undvikas att i andra liknande sammanhang markvärdering måste ske i överensstämmelse med det sagda. Om sålunda för en tomt en viss relativt låg hushöjd är fastställd, läser den utsikt, som kan föreligga att få en höjning genomförd, även i framtiden — allt efter den större eller mindre sannolikheten för ändringens genomförande — öva inverkan på tomtens värde, varför hänsyn bör tagas därtill vid en eventuell tvångsinlösen, medan den värdestegring, som inträffar om och då ändringen verkligen genomföres, icke kan dessförinnan beaktas. Och vid 5 § kommer att beröras en likartad situation, som har betydelse för paragrafens utformning. Att vid fastighetstaxering nu berörda värdestegring skall beaktas i den mån den påverkat marknadsvärdet synes också uppenbart.

Under förutsättning att ifrågavarande värdering har den innebörd som här antagits, synes någon principiell invändning mot densamma icke kunna göras.

De förut berörda bestämmelser som avse att hindra att kommun eller samhälle vid inlösen av mark skall behöva ersätta värdestegring vilken föranletts av planläggning återfinnas beträffande fastställd generalplan i 21 § och beträffande stadsplan i 48 §. Bestämmelserna innebära, att skyldighet att lösa mark som i följd av planläggningen kan av ägaren nyttjas allenast på sätt som står i uppenbart missförhållande till markens värde skall bedömas med hänsyn till dess värde vid den tidpunkt då generalplan fastställdes eller stadsplan antogs. För närvarande finnas i 28 § stadsplanelagen motsvarande regler beträffande stomplan och stadsplan, men dessa regler innehålla icke något om den tidpunkt med hänsyn vartill markens värde skall bestämmas, och i följd härav blir markens värde vid tidpunkten för expropriationsnämndens värdering avgörande. Därvid läser i praxis marken åsättas samma värde som intilliggande tomtmark. Enligt departementschefens uttalanden vid 21 och 48 §§ avses nu att begränsa lösningsplikten så att kommunen eller samhället ej får skyldighet att lösa mark som icke är behövlig förrän i en framtid och av ägaren alltjämt kan nyttjas på samma sätt som vid planens antagande eller på annat lika lösnings sätt. Om inlösen blir aktuell först avsevärd tid efter planläggningen förutsättes vidare, såsom av remissyttrandet framgår, att man jämväl skall beakta ändring i penning-

värdet, som föreligger vid den tidpunkt då lösensumman fastställs, vilket förklaras innebära att med uttrycket markens värde vid tiden för plans fastställande eller antagande avses det dåvarande realvärdet. Av dessa och andra uttalanden torde den slutsatsen få dragas, att lösenbeloppet skall motsvara markens realvärde vid plans fastställande eller antagande.

Mot denna grundläggande princip för bestämmandet av markägarens ersättningsrätt synes någon erinran icke böra göras. Tvärtom bör understrykas det riktiga i att markägaren icke för framtiden vid här avsedd inlösen får åtnjuta en fördel, som helt föranletts av kommunen eller samhället.

Emellertid måste det ifrågasättas, huruvida berörda princip kan genomföras på det i förslaget tillämpade sättet och om de föreslagna bestämmelserna ge tillräcklig klarhet i vad som skall gälla.

Om vid den tidpunkt, då lösningsfrågan blir aktuell, de faktorer, som inverka på en fastighets värde, icke ändrats i vidare mån än att penningvärdet fallit eller stigit eller att mark som ligger intill den, som skall lösas, i följd av att den får användas till tätbebyggelse gått upp i värde, torde de föreslagna bestämmelserna giva åtminstone i huvudsak det resultat vartill man vill komma.

Därest åter andra på fastighets värde inverkan faktorer ändrats, synas de föreslagna reglerna leda till resultat, som näppeligen kunna vara avsedda. Såsom exempel kan tagas det fall, att jordbruksvärdet — i regel blir det detta som kommer att ligga till grund för värderingen — sänkts av någon anledning, såsom långvarig överproduktion, omläggning av jordbrukspolitik eller det förhållandet att jordbrukspriserna och därmed även jordbruksvärdena voro onormala vid tiden för planläggningen. Om i dylikt fall nedgången i jordbrukets avkastning ej åtföljes av en stegring av det allmänna penningvärdet, synes man väl icke kunna göra gällande att markens ägare i följd av planläggningen kan nyttja marken allenast på ett sätt som står i uppenbart missförhållande till markens värde vid denna. Men då inlösen skall ske, skall ersättning gäldas för realvärdet vid planläggningen, vilket kan komma att innebära, att markägaren då kan få kompensation för en förlust, som hänför sig till ändrade jordbrukskonjunktioner, och intet hindrar att vid denna tidpunkt intilliggande tomtmark alltjämt har ett lägre värde än vid tiden för planläggningen. Om, för att taga ett annat exempel, jordbrukets lönsamhet i följd av tekniska framsteg efter planläggningen kan ökas under förutsättning att ytterligare kapital tillföres jordbruksdriften, kan en dylik ökning i allmänhet ej ske på här avsedd mark därför att ägaren ej har någon garanti för att det nya driftskapitalet hinner amorteras innan lösningsfrågan blir aktuell. Men i trots av att planläggningen sålunda föranleder förlust för markägaren kan han ej fordra inlösen, eftersom markens avkastning i detta fall såsom regel icke — så länge marken användes för jordbruk — kommer att stå i uppenbart missförhållande till markens värde vid planläggningen, och då inlösen slutligen sker kan markägaren icke med säkerhet tillgodogöra sig det värde, som i allmänhet tillkommer mark, som användes för jordbruk.

Vad här anförts har giltighet jämväl i avseende å den skyldighet att ut-

giva ersättning för intrång, varom stadgas beträffande fastställd generalplan i 22 § och i fråga om byggnadsplan i 116 §.

Vidare bör tagas under omprövning, om man på något sätt bör beakta den tankegång som föranlett, att vid stadsplan antagandet men vid general- och byggnadsplan fastställandet tagits till utgångspunkt vid bedömandet av lösningsplikt och bestämmandet av ersättningsens belopp. Denna tankegång har ej blivit fullt konsekvent utförd. Ingen utgångspunkt har angivits för det undantagsfall att stadsplan enligt reglerna i 27 § fastställts utan att den antagits, och skillnaden mellan att stadsplan antagits och att framställning om generalplans fastställande blivit gjord bör näppeligen föranleda till någon olikhet i behandlingen. Frånsett detta är att märka att berörda tankegång, som torde bliva av betydelse endast då genom ny planläggning tidigare rätt till tätbebyggelse inskränkes, torde förutsätta att tätbebyggelsevärde kan ökas även sedan den kommunala representationen för sin del uttalat sig för en framtida inskränkning av tätbebyggelserätten. Detta lär knappast bliva fallet i sådan omfattning att i lagstiftningen hänsyn bör tagas därtill.

Det sagda har tillämpning även på de regler om lösningsplikt, som i 83 och 121 §§ meddelas för det fall, att med hänsyn till försvaret eller luftfarten bebyggelse ej tillåtes i den omfattning eller på det sätt som eljest kunnat medgivas.

De mindre tillfredsställande resultat som enligt vad ovan berörts äro förenade med de föreslagna bestämmelserna synas lättast kunna undvikas genom att i 21, 22, 48 och 116 §§ markens värde icke hänföres till tidpunkten för vederbörande plans antagande eller fastställande men i stället där intages föreskrift att vid bedömandet av markens värde hänsyn ej må tagas till värdeökning, som uppkommit i följd av planläggningen, samt att 83 § undergår jämkning av motsvarande innebörd.

Godtages den ovan förordade värderingsprincipen, lär densamma bliva tillämplig även vid bestämmandet av den ersättning som tomtägare skall erlagga för gatumark.

Beträffande förslaget uppställning synes lämpligt, att femte och sjätte avdelningarna sammanföras till en avdelning med femte avdelningens rubrik. Vidare erinras om att de olika avdelningarna, vilkas rubriker äro angivna med stor fetstil, äro uppdelade i underavdelningar med rubriker i mindre fetstil samt att vissa av dessa underavdelningar ytterligare äro uppdelade genom underrubriker med ännu mindre fetstil. Till vinnande av större överskådlighet synas underavdelningarnas rubriker böra förses med ordningsnummer, lämpligen bestående av romerska siffror.

Regeringsrådet Kuylenstierna:

Såsom en fråga av allmän principiell betydelse betecknas i det remitterade förslaget bland annat även att stadsplanläggning tillåtes i landskommun utan föregående municipalbildning. Syftet har varit att härigenom verka för planläggning på ett tidigare stadium än om municipalbildning måste föregå den-

na. Särskilda anläggningar för de tätbebyggda områdena skulle härigenom komma att bli en hela kommunens angelägenhet. Mot detta förslag har jag, såsom framgår av lagrådets uttalande här ovan, ingen erinran.

Departementschefen uttalar emellertid vissa farhågor att vid denna anordning tätortens speciella förhållanden ej skola bli tillräckligt beaktade, där dess befolkning utgör en kommunal minoritet. Risken förmenas dock icke vara så stor. Åtskilliga landskommuner anges redan ha funnit anledning att åtaga sig betydande kostnader för tillgodoseende av tätortsbehov. Vidare framhålles att huvudsakliga delen av kostnaderna för planernas genomförande bör uttagas av tätorternas fastighetsägare enligt föreskrifterna om gatemarkersättning och gatukostnadsbidrag. Det förefaller emellertid som om trots sistnämnda förhållanden de uttalade farhågorna måste anses befogade. Och det kan jämväl anföras, att möjligheten till en rättvis kostnadsfördelning oftast torde komma att bli sämre beaktad vid stadsplaneläggning utan municipalbildning. Visserligen öppnar vattenlagstiftningen möjligheter att vid sidan av stadsplanelagstiftningen överföra kostnader på fastighetsägare. Men ett förfarande i denna ordning är både tidsödande och dyrbart. Beaktandet av frågan om den rätta kostnadsfördelningen framstår emellertid alltjämt såsom det primärt angelägna, och möjligheten av en finansiering i ökad utsträckning genom speciella bidrag och avgifter erbjuder sig såsom en nära till hands liggande lösning. Om förslaget i berörda avseende godkännes, synes angeläget att utredning snarast igångsättes rörande nämnda frågekomplex.

5 §.

Lagrådet:

I den allmänna motiveringen till remissförslaget framhålles såsom en betydelsefull brist i gällande lagstiftning att den ej förmår att i tillräcklig grad hindra uppkomsten av olämplig tätbebyggelse. För åstadkommande av erforderlig kontroll härvidlag avses att åt det allmänna inrymma befogenhet att bestämma var och när tätbebyggelse må uppkomma. Detta syfte söker man vinna i första hand genom att uti andra stycket av 5 § upptaga ett stadgande enligt vilket det, för att mark skall få användas till tätbebyggelse, förutsättes att den vid planläggning enligt byggnadslagen prövats från allmän synpunkt lämpad för ändamålet. I och för sig skall dock stadgandet ha till uppgift endast att fastslå det angivna förhållandet såsom en allmän princip. I händelse byggnad blir uppförd i strid mot stadgandet, skall nämligen någon särskild påföljd i form av straff eller avlägsnande tvångsvis av byggnaden icke inträda; till förbud varom i 147 § (jfr 148 §) sägs skall således stadgandet ej hänföras. I anslutning till detsamma avses emellertid att i den tillämnade nya byggnadsstadgan giva en kompletterande föreskrift därom att byggnadslov må vägras beträffande företag som finnes stå i strid med stadgandet i 5 § andra stycket. Härigenom erhålles i fråga om städer, vissa stadsliknande samhällen och de områden på landet, varest skyldighet att söka byggnadslov gäller, möjlighet att hindra en icke önskvärd tätbebyggelse. Däremot skall beträffande andra områden på landet det ifrågavarande stadgandet verka alle-

nast indirekt genom att föranleda vederbörande myndigheter att var å sin ort övervaka utvecklingen av bebyggelsen och, när med avseende å något område olämplig tätbebyggelse kan befaras uppkomma, föranstalta om förordnande att nybyggnad inom området ej må äga rum utan speciellt tillstånd.

Då i stadgandet talas om att vid planläggning enligt den föreslagna lagen — varmed lärer åsyftas såväl detaljerad planläggning genom stads- eller byggnadsplan som mera översiktlig planläggning genom general- eller regionplan — mark prövats från allmän synpunkt lämpad för tätbebyggelse, synes, av vissa uttalanden i remissen (s. 75 och 78; jfr s. 156 o. f.) att döma, avsikten ha varit att därunder icke inbegripa mark, som visserligen enligt planläggning avsetts för dylikt ändamål men tillsvidare, d. v. s. för fem år i sänder, undantagits från tätbebyggelse (9, 12, 96 och 99 §§). Att med bibehållande av den föreslagna lydelsen giva stadgandet denna innebörd synes dock svårt; där angiven förutsättning lärer få anses uppfylld redan då marken enligt upprättad plan prövats i och för sig lämpad för tätbebyggelse. För att den mindre vidsträckta tolkningen skall bli möjlig torde alltså erfordras, att såsom förutsättning för rätt till tätbebyggelse uttryckligen anges också att marken icke är tillsvidare undantagen därifrån.

Det kan emellertid ifrågasättas, om ett dylikt tillägg till stadgandet verkligen är sakligt berättigat. Svaret på detta spörsmål beror på vilket syfte den i stadgandet innefattade principförklaringen skall fylla. Avsåge den endast att tjäna till ledning för myndigheter och andra vid avgörande huruvida i ett visst fall tätbebyggelse skall få ske, vore något tillägg uti ifrågavarande hänseende överhuvud icke behöfligt. Men såsom inledningsvis berörts innefattar stadgandet också en normering av det värde som skall läggas till grund för en eventuell tvångsinlösen av marken. Med den innebörd som lagrådet ansett böra givas åt denna regel, eller att det värde som skall tillämpas vid tvångsinlösen ej skall avvika från det under hänsynstagande till byggnadslagstiftningen bestämda marknadsvärdet, synes icke förenligt, att tätbebyggelsevärde fränkännes mark som vid planläggning prövats lämpad för sådan bebyggelse men ändock tillsvidare undantagits från tätbebyggelse. Den omständigheten att i en jämlikt lagen upprättad plan mark blivit avsatt för tätbebyggelse är naturligen ägnad att i den allmänna marknaden medföra en faktisk värdestegring. Och att detta förhållande ej uteslutes enbart av det faktum att marken tillsvidare undantagits från tätbebyggelse synes desto tydligare som — på sätt i remissen erinrats — *bestående* hinder mot tätbebyggelse i stort kommer att föreligga endast i fråga om mark som ej är lämpad för sådan bebyggelse och därför icke bör ha något särskilt byggnadsvärde. Där- est stadgandet i 5 § andra stycket erhåller sådan lydelse att därigenom även omöjliggöres att vid beräkning av expropriationsersättning beakta en värdestegring av nu omförmäld art, torde rättsosäkerhet och risk för förluster uppstå. Det kunde exempelvis inträffa, att en person förvärvat mark inom ett enligt upprättad plan för tätbebyggelse avsett område mot en köpeskilling vars storlek influerats av att meddelat förordnande angående områdets undantagande tillsvidare från sådan bebyggelse inom längre eller kortare tid

utgår och väntas ej bliva förnyat. I händelse därefter expropriation av en eller annan anledning komme att ske, skulle han likväl nödgas finna sig i en gottgörelse understigande den erlagda köpeskillingen. Ett dylikt resultat överensstämmer näppeligen med rättvisa och billighet. Framhållas må i detta sammanhang, att enligt förslaget värdestegring, som inträder efter det att undantagsförordnande av berörda slag upphört att gälla beträffande marken, lärer skola komma ägaren oavkortad till godo. Och någon principiell skillnad mellan denna värdestegring och den som föränledes genom ett områdes angivande såsom tätbebyggelsemark i upprättad plan synes i verkligheten ej föreligga.

Med hänsyn till vad här sagts torde tillägg av omförmäld innebörd till andra stycket i 5 § icke böra göras.

Stadganden om hinder mot tätbebyggelse återfinnas även i andra paragrafer uti departementsförslaget. I samtliga dessa fall föreskrives, att hindret ej gäller företag för jordbrukets, fiskets, skogsskötselns eller därmed jämförligt behov. Enahanda undantag lärer vara avsett att tillämpas också beträffande förevarande stadgande. Uttrycklig föreskrift härom torde böra meddelas.

Vidkommande härefter omförmälda kompletterande föreskrift i byggnadsstadgan torde meningens i själva verket vara att vad angår städer, stadsliknande samhällen och de områden å landet där förprövning av byggnadsföretag skall äga rum byggnadslov eller tillstånd beträffande nybyggnad, som innefattar tätbebyggelse, icke skall meddelas förrän detaljplanläggning kommit till stånd genom stadsplan eller byggnadsplan. Den omständigheten att ett visst område i general- eller regionplan angivits såsom lämpad för tätbebyggelse skall här ej vara tillfyllest. Under 87—89 §§ blir anledning att återkomma till hithörande spörsmål.

I fråga åter om de områden å landet där förprövning av byggnadsföretag ej äger rum är tydligen icke gärna möjligt att utan införande av generell sådan prövning komma längre än remissförslaget vid strävandet att eliminera risken för olämplig samhällsbildning. Och ett inom stadsplaneutredningen framlagt förslag angående generell förprövning har departementschefen på goda grunder avvisat. Därest myndigheternas övervakning göres effektiv och sådana särskilda förordnanden, varom remissen talar, i förutsatt omfattning utfärdas, lärer dock den praktiska följden få antagas bliva att ej heller här tätbebyggelse kan uppstå förrän detaljplanläggning föreligger. Även vissa härmed sammanhängande frågor skola i det följande, under 123—125 §§, beröras.

På grund av det anförda hemställes att det i 5 § andra stycket får heta, att det för att mark skall få användas till tätbebyggelse annat än för jordbrukets, fiskets, skogsskötselns eller därmed jämförligt behov förutsättes, att den vid planläggning varom i denna lag stadgas funnits från allmän synpunkt lämpad för sådan bebyggelse.

Frågan huruvida befogenhet bör finnas att för särskilt fall medgiva avvikelser från den sålunda uppställda allmänna principen om vad som förutsättes för att mark skall få användas till tätbebyggelse skall nedan, likaledes under 87—89 §§, upptagas till särskild behandling.

17 §.

Lagrådet:

Första stycket av denna paragraf äger direkt motsvarighet i 20 § stadsplanelagen, varest med avseende å område som ingår i stadsplan eller stomplan stadgas, att sådan åtgärd varom här är fråga icke må vidtagas, såvida åtgärden uppenbarligen är av beskaffenhet att kunna väsentligt försvåra områdets användande för avsett ändamål. I det till lagrådet remitterade förslaget till stadsplanelag saknades ordet »uppenbarligen», vilket insattes på hemställan av lagrådet. I sitt utlåtande över förslaget anförde lagrådet bl. a. följande. De arbeten å en fastighet, vilka omnämndes i stadgandet, kunde tydligen vara av synnerligen växlande omfattning och därmed även av olika betydelse från den synpunkt, som här bleve den bestämmande, nämligen deras inverkan på stads- eller stomplanens ändamålsenliga genomförande. För markägaren måste det ej sällan ställa sig tveksamt, huruvida en sådan åtgärd vore lovlig eller icke, och för hans bedömande torde stadgandet erbjuda ganska ringa ledning. Då lagrådet emellertid icke funnit nödigt tillstyrka någon mer väsentlig ändring i paragrafen, hade lagrådet utgått från den tolkning, att paragrafen över huvud icke ägde avseende å annat förhållande å markägarens sida än sådant, som innebure ett påtagligt och oursäktligt åsidosättande av de enligt stads- eller stomplan gällande föreskrifterna. Särskilt med hänsyn till den föreslagna straffpåföljden hade stadgandets innebörd i nämnda avseende syntts böra komma till ett något tydligare uttryck i lagtexten.

Vad lagrådet sålunda anförde synes alltjämt äga sitt fulla berättigande. Anmärkas kan, att enligt den nu föreslagna straffbestämmelsen i strafflatituden, som i stadsplanelagen omfattar endast böter, ingår, vid synnerligen försvårande omständigheter, fängelse i högst sex månader. Att ordet »uppenbarligen», som återfanns i stadsplaneutredningens förslag, strukits i det remitterade förslaget synes närmast ha föranletts av ett yttrande av Svenska kommunaltekniska föreningen, att stadgandets användbarhet för att hindra skadegörelse vore mycket ringa på grund av den begränsning som låge i orden »uppenbarligen» och »väsentligt». Vad föreningen enligt remissprotokollet till stöd för sin mening åberopat synes emellertid mera avse åtgärdens beskaffenhet än markägarens förmåga att inse åtgärdens inverkan på möjligheten att använda området för avsett ändamål. Lagrådet hemställer, att paragrafen i förevarande hänseende avfattas i överensstämmelse med gällande lag.

21 §.

Lagrådet:

I enlighet med vad lagrådet inledningsvis anförte hemställes, att i första stycket orden »det värde marken hade när planen fastställdes» utbytas mot uttrycket »markens värde» samt att i slutet av stycket införes ett stadgande att vid bedömande av markens värde hänsyn ej må tagas till värdeökning, som uppkommit i följd av planläggningen.

22 §.

Lagrådet:

Av anledning som berörts vid 21 § hemställes, att i första stycket orden »vid tiden för planens fastställande» få utgå samt att stycket kompletteras på enahanda sätt som föreslagits beträffande 21 § första stycket.

32 §.

Justitieråden Gyllenswärd och Nissen samt regeringsrådet Kuylenstierna:

Utöver de i det remitterade förslaget angivna undantagen från markägares skyldighet att bekosta av honom själv påkallad ändring i tomtindelning torde fall kunna förekomma, då dylik skyldighet ej skäligen bör föreligga. Sålunda torde, då tomtindelning jämlikt 30 § tillkommit på byggnadsnämndens initiativ, omständigheterna kunna vara sådana, att markägare, som måhända bestritt tomtindelningens företagande men vars skäl till anstånd ej vunnit avseende, bör kunna få ändring till stånd på stadens bekostnad. Det synes emellertid svårt att i lagtexten uttömmande angiva de olika förhållanden, som kunna inverka på ifrågavarande skälighetsbedömning. Tydligt synes — även med paragrafens föreslagna lydelse — vara, att markägare ej bör bekosta annan ändring i tomtindelningen än den som direkt föranledes av hans egen begäran. Det hemställes att andra punkten av paragrafen jämkas därhän, att markägare skall efter vad som prövas skäligt bekosta sådan ändring i tomtindelning som där sägs.

Justitierådet Lawski:

Någon erinran synes ej kunna göras mot att i det remitterade förslaget staden befriats från skyldighet att bekosta ändring av tomtindelning i fall, då ändringen påkallats av markägare och den ej föranledes av ändring i stadsplanen eller annan av staden vidtagen åtgärd. Emellertid bör ej därav dragas den slutsatsen, att just den markägare som påkallat ändringen skall vidkännas hela kostnaden därför. Tomtindelning på begäran av *en* tomtägare kan medföra ändring av tomtgränserna för alla tomter inom kvarteret, och denna ändring kan vara till nytta för alla eller åtminstone för vissa av de övriga tomtägarna. Att ändringen påkallats av *en* tomtägare, t. ex. på den grund att han avser att uppföra en nybyggnad, bör därför ej hindra, att även övriga tomtägare, som få nytta av ändringen, få taga del i kostnaden för förrättningen. Lämpligt synes därför vara att efter mönster av 17 kap. 1 § första stycket lagen om delning av jord å landet stadga, att om markägare påkallar ändring, som ej föranledes av ändring av stadsplanen eller annan av staden vidtagen åtgärd, kostnaden därför skall efter vad som prövas skäligt fördelas mellan de tomtägare, som haft nytta av förrättningen. Av en sådan avfattning lär följande, att kostnad, som icke medfört någon nytta, skall läggas å sökanden.

40 §.

Lagrådet:

Under åberopande av vad lagrådet under 17 § anfört hemställes, att förevarande paragraf får undergå motsvarande jämkning.

48 §.

Lagrådet:

Under hänvisning till vad lagrådet inledningsvis anfört hemställes, att i första stycket orden »det värde marken hade när planen antogs» utbytas mot uttrycket »markens värde» samt att stycket kompletteras på enahanda sätt som föreslagits beträffande 21 § första stycket. Härav torde föranledas en redaktionell jämkning i andra stycket.

50 §.

Lagrådet:

Enligt 40 § stadsplanelagen är stad skyldig att upplåta gatudel — begränsad av två på varandra följande tvärgators utdragna mittlinjer — till allmänt begagnande, då tomter med en sammanlagd längd utmed gatudelen av minst en tredjedel av de därvid befintliga tomtlinjerna bebyggts i enlighet med stadsplanen. Stadsplaneutredningen, som i sitt förslag upptog en med 40 § likalydande paragraf, anförde att man med tomtlinje torde äga jämställa kvarterslinje för byggnadskvarter, oavsett att detta icke undergått tomtindelning. 40 § motsvaras i det remitterade förslaget av förevarande paragraf, som icke undergått annan ändring än den som föranletts av att enligt detta förslag hänsyn icke skall tagas till bebyggandet av andra tomter än sådana som enligt stadsplanen hava utgång till gatan. Då även framdeles i förut berörda hänseende med tomtlinjerna torde böra jämställas gränslinjerna för byggnadskvarter, förordas att ordet »tomtlinjerna» utbytes mot det sistnämnda — jämväl i 51 § i det remitterade förslaget förekommande — uttrycket.

Underrubriken före 56 §.

Lagrådet:

I gällande lag stadgas under rubriken »Om bidrag till stads gatukostnad» i 45—51 §§ om tomtägares skyldighet att till stad utgiva ersättning för gatumark framför tomten och för iordningställande av gata. I sistnämnda avseende gäller enligt 49—51 §§, att bestämmelser kunna meddelas av stadsfullmäktige, vilkas beslut härom i viss omfattning skall underställas Konungens prövning. Dylika bestämmelser benämnas »gatukostnadsbestämmelser». Det remitterade förslaget är uppställt på i sak enahanda sätt: rubriken gäller 56—69 §§, av vilka 67—69 §§ behandla »gatukostnadsbestämmelser». Att på detta sätt termen gatukostnad kommit att beteckna både samtliga kostnader för gata och en viss del av dessa kostnader är ägnat att åstadkomma oklarhet och missförstånd. Lagrådet hemställer därför att såsom rubrik till 56—66 §§ användes »Om ersättning för gatumark» och att reglerna i 67—69 §§ rörande

ersättning för gatas iordningställande få en särskild rubrik »Om ersättning för gatubyggnadskostnad».

56 och 57 §§.

Lagrådet:

I 56 § skiljes mellan »gatumarken utmed tomten», beträffande vilken ersättningskyldigheten regleras i första stycket, och gatumark ingående i »gatukors», varom andra stycket handlar. Uppdelningen återkommer i 57 §. I den föreslagna lagtexten angives ej på annat sätt än genom dessa benämningar vilken gatumark som skall hänföras till den ena eller den andra kategorien. Stadsplaneutredningen har i sina motiv för vissa fall exemplifierat, hur gatukors böra anses avgränsade, men anser några närmare regler härom knappast kunna givas. Departementschefen har förklarat sig icke ha något att erinra mot vad utredningen i detta ämne anfört. Lagrådet vitsordar vanskligheten i att söka lämna exakta definitioner på ifrågavarande begrepp. Tydligt torde vara — vad ock framgår av utredningens framställning — att »gatumarken utmed tomten», exempelvis då tomten ligger i hörnet av två gator med sned korsning, icke alltid behöver begränsas av linjer dragna från tomtens hörn vinkelrätt mot tomtlinjerna. Vad angår gatumarken utmed två varandra angränsande tomter torde man i allmänhet finna, att varje särskild del därav bör anses höra till den av tomterna, till vilken avståndet är kortast.

I 58, 61, 62 och 68 §§ talas om gata med mera »framför» tomt. Härmed torde menas ett område, som är att bestämma på samma sätt som de i 56 § första stycket och 57 § första stycket avsedda områdena, dock så att i de förstnämnda fyra paragraferna åsyftas gatans hela bredd under det att i 56 § första stycket skett en begränsning »intill gatans mitt» och i 57 § första stycket viss annan begränsning. Vid sådant förhållande och då ordet »framför» synes bättre än ordet »utmed» återspegla meningen, torde det vara lämpligt att även i 56 och 57 §§ det förra uttrycket användes.

Justitierådet Lawski och regeringsrådet Kuplenstierna:

Enligt 45 § stadsplanelagen skall — frånsett fall som i detta sammanhang äro utan intresse — då i gata ingår allmän väg eller vägmark, som staden enligt 23 § samma lag nyttjar, vid bestämmandet av tomtägares ersättningskyldighet för gatumark vägen ej inräknas i gatubredden. Såsom av förarbetena framgår innebär detta, att från arealen av gatumarken framför tomt skall avdragas arealen av den i gatumarken ingående vägmarken, varefter tomtägarna å ömse sidor skola ersätta hälften av återstoden intill den gällande högsta bredden, fem fjärdedelar av hushöjden. Till den del gatubredden överstiger fem fjärdedelar av hushöjden kommer i enlighet med det sagda vägmarken ej att tillgodoföras tomtägarna, och om gatans areal uppgår till minst summan av vägens areal och den areal, som motsvarar en bredd av fem fjärdedelar av hushöjden, kommer vägmarken icke att till någon del tillgodoföras tomtägarna.

I utredningens förslag, med vilket 57 § i det remitterade förslaget överensstämmer, har i omnämnda fall tomtägarens ersättningsskyldighet begränsats till värdet av marken utmed tomten intill en bredd, motsvarande hälften av skillnaden mellan gatans hela bredd och bredden av den däri ingående vägen, dock högst fem åttondelar av hushöjden. Av motiveringen framgår icke, att man avsett att beträffande stadens rätt att vid gata, vars bredd överstiger fem fjärdedelar av hushöjden, göra någon ändring i gällande rätt, men en i motiveringen intagen skiss visar, att den föreslagna bestämmelsen för normalfallet enklast kan uttryckas så, att tomtägarens ersättningsskyldighet skall beräknas efter ett lineärt system, enligt vilket på varje punkt vägens halva bredd, räknat utefter en mot tomtens gatulinje vinkelrät linje, skall avräknas från halva gatumarksbredden. Detta innebär, att om vägens på nämnda sätt beräknade bredd på någon punkt överstiger bredden av det gatubälte, som på bredare gator icke skall ersättas av tomtägare, staden icke får tillgodoräkna sig mer än den senare bredden, även om på en annan del av gatumarken vägbredden är mindre än nyssnämnda gatubältes bredd, så att, om nuvarande system tillämpats, vägreolen kunnat i motsvarande omfattning tillgodoräknas staden. Det föreslagna systemet överensstämmer såsom regel med gällande rätt i den mån vägen går i gatans riktning eller icke avviker därifrån mer än att vägens slutpunkter helt falla på gatans sidobegränsningslinjer, men minskar stadens rätt att tillgodoräkna sig vägmarken i den mån vägens slutpunkter träffa tomtlinjerna och vägens riktning avviker från gatans.

Någon anmärkning mot nuvarande system läser icke ha framkommit och utredningen har heller icke antytt, att någon sådan föreligger. Under dylika förhållanden är det svårt att förstå varför utredningen — utan motivering — velat ersätta det nuvarande systemet med ett nytt, som näppeligen medför några praktiska fördelar, men delvis berövar städerna den rätt till gatumarken, som synes böra tillkomma dem emedan vägmarken antingen lösts av städerna eller tillfallit dem i samfärdselns, ej i tomtägarnas intresse. Ändringen medför, att olika principer för vägmarkens tillgodoräknande för staden skola tillämpas beträffande gatumarken framför tomt och beträffande gatukorsen. I fråga om de senare har nämligen utredningen, likvisst utan att beröra förhållandet till gällande regler, föreslagit en bestämmelse som överensstämmer med dessa. Då det i många fall torde erbjuda svårigheter att bestämma gränserna för gatukors, måste det emellertid anses i hög grad önskligt att såvitt möjligt likartade normer komma att gälla för gatukors och annan gatumark.

Det är icke uteslutet att anledningen till utredningens förslag är att det samma ansetts medföra en från formell synpunkt mera konsekvent lösning i vissa undantagsfall, då vägmärk av det ifrågavarande slaget ingår i gatumark, för vilken ersättning skall bestämmas enligt 65 §. Detta spörsmål skall närmare beröras vid sistnämnda paragraf.

I enlighet med det sagda förordas sådan ändring i 57 § första stycket, att tomtägares ersättningsskyldighet enligt 56 § första stycket liksom nu begränsas till värdet av gatumarken framför tomten intill gatans mitt, minskad med halva arealen av vägmarken.

Justitieråden Gyllenswärd och Nissen:

Första stycket i 57 § innefattar en begränsning i den ersättningskyldighet för värdet av gatumark utmed tomt, varom 56 § första stycket handlar. Stadsgandet innebär, att om i gatan ingår allmän väg eller ock väg som staden jämlikt 43 § nyttjar, ersättningskyldigheten icke får överstiga värdet av gatumarken utmed tomten fram till en understundom i krökar gående linje, vars avstånd från tomtlinjen eller dess förlängning vid varje särskild punkt utgör hälften av skillnaden mellan »gatans hela bredd» och »bredden av den däri ingående vägen», dock högst fem åttondelar av den i 56 § första stycket angivna hushöjden. Med »gatans hela bredd» i en viss punkt lärers därvid avses avståndet till gatans motsatta sida, mätt efter en från punkten vinkelrätt mot tomtlinjen — eller om denna är krokig dess tangent — dragen linje samt med »bredden av den däri ingående vägen» längden av den del av sistnämnda linje, som faller inom vägen, varvid naturligtvis beaktas, att i beräkning endast tages gatu- och vägmark liggande framför tomten i den mening vari detta uttryck användes i 56 §. Emellertid torde en gatas bredd ej alltid vara ett entydigt begrepp och uttrycket »bredden av den däri ingående vägen» kan alldeles icke sägas motsvara den avsedda innebörden exempelvis för det fall, åskådliggjort å fig. 9 a i stadsplaneutredningens motiv till 57 §, att vägens kanter äro parallella men vägen skär gatan under sneda vinklar. Den regel stadsgandet vill ge torde — med beaktande jämväl av vad lagrådet ovan anført — kunna uttryckas så, att ingår i gata allmän väg eller ock vägmark som staden jämlikt 43 § nyttjar, skall tomtägarens ersättningskyldighet enligt 56 § första stycket begränsas till värdet av gatumarken framför tomten intill en bredd som för varje punkt av tomtlinjen eller dess förlängning motsvarar hälften av skillnaden mellan avståndet till gatans motsatta sida, mätt efter en mot tomtlinjen eller dess förlängning dragen normal, och längden av den del av normalen som faller inom vägmarken, dock högst fem åttondelar av den i 56 § första stycket angivna hushöjden. Godtages en sådan avfattning av första stycket i 57 §, torde därav förmedlas någon redaktionell jämkning i paragrafens andra stycke.

58 §.

Lagrådet:

När i den föreslagna lagtexten talas om vägmark, för vilken enligt 57 § ersättning ej skall utgå, är det ej fullt tydligt vad därmed åsyftas. 57 § innehåller intet direkt uttalande om att ersättning ej skall utgå för viss vägmark. Tillämpningen av 57 § kan visserligen föranleda minskning av en viss tomts ersättningskyldighet på grund av förekomsten av en allmän väg eller av annan i paragrafens första stycke avsedd vägmark, men minskningen behöver ej motsvara hela vägmarksarealen även om vägen löper på samma sida av gatan som den vid vilken tomten ligger. Lagrådet förordar att åt undantagsregeln i 58 § gives den lydelse, att vägmark som avses i 57 § första styc-

ket icke skall tagas i beräkning. Av innehållet i 57 § tredje stycket framgår utan vidare, att sådan allmän väg som där omnämnes icke avses i första stycket.

62, 64 och 65 §§.

Lagrådet:

Andra och tredje styckena i 64 § reglera förfarandet vid markvärdering ej blott vid sådant bestämmande av den ersättning tomtägare skall gälda för gatumark, som med tillämpning av första stycket sker innan ersättnings-skyldigheten inträtt, utan även i övriga fall av gatumarkersättning. Det synes vid sådant förhållande lämpligt att bryta ut andra och tredje styckena till en särskild paragraf, vilken, om till vinnande i möjligaste mån av oförändrad paragrafnumrering innehållet i förslagets 65 § inrymmes i 64 §, kunde få bliva 65 §. Omflyttningen torde medföra vissa redaktionella jämkningar i lydelsen av den nya 65 §, föranledda av att den skulle komma att direkt åsyfta såväl tomter och tomtägare som kvartersmark och ägare därav.

Justitierådet Lawski och regeringsrådet Kuylenstierna:

Om i 57 § avsedd vägmärk vid bestämmandet av gatumarkersättning skall tagas i beräkning i enlighet med nu gällande regler, såsom vi vid 56 och 57 §§ förordnat, kan i undantagsfall — t. ex. om vägmarken eller gatan ej över allt är lika bred — förekomma, att stad framför viss tomt icke kan tillgodoräkna sig all där förefintlig vägmärk av ifrågavarande slag, medan den framför en närliggande tomt inom kvarteret kan hava att svara för ett så omfattande gatubälte att tillgodoräknande av den mark, som staden sålunda fått utan ersättning tillhandahålla tomtägare, kunnat ske framför den senare tomten. Då samtliga tomtägare inom ett kvarter som regel torde ha nytta av den gatudel, som ligger framför detta, skulle det visserligen vara önskvärt att staden finge tillgodoräkna sig hela vägmarken framför kvarteret i den mån den ej överstiger arealen av det gatubälte staden har att där bekosta. Som emellertid gatumarken framför varje tomt i allmänhet skall ersättas för sig, är ett sådant tillgodoräknande uteslutet. Denna begränsning i stads rätt att tillgodoräkna sig gatumark blir tydligen desto större, ju större antalet tomter vid gatudelen är; skulle kvartersmarken på vardera sidan utgöra allenast en tomt, försvinner begränsningen alldeles.

I ett fall synes enligt gällande rätt någon begränsning icke skola äga rum. I 48 § andra stycket stadsplanelagen stadgas sålunda att uppskattning kan ske av värdet av gatumarken invid kvarter som ej undergått tomtindelning. I sådant fall torde kvarteret bära i sin helhet behandlas såsom en enda tomt och ersättningsbeloppet, sedan tomtindelning skett, fördelas mellan tomtägarna efter storleken av den framför varje tomt liggande gatumarken. Här torde emellertid bära anmärkas att det icke är känt att berörda stadgande tillämpats, och förarbetena beröra icke frågan. Därest emellertid den här förutsatta, med ordalagen och sakens natur överensstämmande tolkningen av 48 § andra stycket stadsplanelagen är riktig, synes intet vara att

erinra mot den där givna lösningen av frågan om ersättningsbeloppets fördelning i det här berörda fallet. 65 §, som i sak överensstämmer med nyssnämnda stadgande, skulle alltså ur nu behandlad synpunkt kunna godtagas, ehuru den ju enligt det remitterade förslaget har en helt annan innebörd. Emellertid synes paragrafen icke ha erhållit en fullt tillfredsställande avfattning, i det att enligt dess ordalydelse ersättningsbeloppet i sin helhet skall fördelas mellan tomtägarna, medan det torde vara avsett att fördelningen sedan tomtindelningen ägt rum skall ske mellan tomtägarna i förhållande till vad som vid tillämpning av 56—59 §§ och 62 § första stycket första punkten skolat belöpa å en var av dem, varefter det på angivet sätt erhållna beloppet eventuellt bör jämkas i enlighet med 60 eller 61 §. Den överföring av innehållet i 65 § till 64 §, som lagrådet i det föregående förordat, föranleder jämväl vissa redaktionella jämkningar av det i 65 § upptagna stadgandet. Det torde sålunda böra uttryckligt angivas, att staden, innan tomtindelning inom visst byggnadskvarter skett, må kunna påfordra bestämmande av den ersättningskyldighet, som jämlikt 56—58 §§ eller 62 § första stycket första punkten kan komma att åläggas blivande tomtägare inom kvarteret. Därefter böra upptagas förut berörda regler om ersättningskyldighetens fördelning mellan tomtägarna, varpå, efter mönstret av 48 § andra stycket stadsplanelagen, bör meddelas ett stadgande om att vad eljest sägs om tomt och tomtägare vid nu ifrågavarande ersättnings bestämmande skall gälla om kvartersmark och ägare av sådan mark. Till vinnande av förenkling i hänvisningarna till 62 § kan tillika andra punkten i denna paragrafs första stycke lämpligen utbrytas till ett särskilt stycke.

Såsom förut antytts innefatta det remitterade förslagets bestämmelser en från formell synpunkt mera konsekvent lösning än gällande rätt av frågan i vad mån vägmark skall tillgodoräknas staden. Förslaget innebär nämligen att tillgodoräknande skall ske i enahanda omfattning vare sig tomtindelning skett eller icke. Denna formella fördel, vilken såsom förut framhållits har betydelse endast för vissa undantagsfall, synes emellertid icke kunna räcka för att motivera ett nytt system, vilket generellt fränkänner staden en rätt till ersättning för gatumark, som staden nu äger och som, med hänsyn till den förut omnämnda grunden till denna rätt, icke skäligen bör berövas staden.

Skulle det emellertid anses nödvändigt att ersättningsbeloppet blir detsamma oavsett om tomtindelning skett och gällande regler förty böra ändras, kan detta lämpligen ske på det sätt, att den av oss föreslagna bestämmelsen om ersättnings fördelning mellan tomtägarna utbytes mot ett stadgande att sedan tomtindelning skett skall, ändå att tomtägarnas sammanlagda ersättningskyldighet skulle minskas, för varje tomtägare ersättningskyldigheten bestämmas efter de i 56—62 §§ stadgade grunderna.

Justitieråden Gyllenswärd och Nissen:

Ett stadgande av det ungefärliga innehåll som givits åt förslagets 65 § erfordras i första rummet för att, när beslut enligt 59 § meddelats för område

vari ingår icke tomtindelad mark, ersättningsskyldigheten för en viss tomt inom området skall kunna fixeras. Denna är ju beroende av den sammanlagda gatumarksersättning, som enligt 56—58 §§, eventuellt även 62 § första stycket första punkten, belöper å hela området. Till skillnad från vad som gäller i det fall som avses i 64 § första stycket kan dylikt bestämmande emellertid ej alltid bliva slutgiltigt. Jämkning enligt 60 § torde nämligen ej, åtminstone ej alltid, kunna ske innan tomtindelning ägt rum. Det torde därför av lagtexten böra framgå att bestämmandet allenast avser den ersättningsskyldighet för värdet av gatumark, som jämlikt 56—58 §§ eller 62 § första stycket första punkten kan komma att åligga blivande tomtägare inom kvarteret. Av samma anledning torde den föreslagna andra punkten i 65 § böra utgå. Däremot lär det vara erforderligt att, förslagsvis som ett nytt tredje stycke i 64 §, intaga en föreskrift, att vid bestämmande enligt andra stycket i paragrafen skall vad i 56—58 §§ samt 62 § första stycket första punkten stadgas om tomt och tomtägare äga motsvarande tillämpning å kvartersmark och ägare av sådan mark. Till vinnande av någon förenkling i nyssberörda hänvisningar till viss del av 62 § kunde den andra punkten i dennas första stycke göras till ett särskilt stycke.

67—69 §§.

Lagrådet:

Av skäl som angivits vid rubriken före 56 § bör i 67 § ordet *gatukostradsbestämmelser* utbytas mot uttrycket *gatubyggnadskostnad*. Härav föranledas jämkningar i 68 och 69 §§.

70 §.

Lagrådet:

Enligt bestämmelserna i första stycket första punkten skall stad kunna i samband med fastställelse av stadsplan få utan ersättning på sig överlåten mark som enligt planen erfordras till gata eller annan allmän plats eller till allmän byggnad. Av motiven framgår att ingen ändring avses i gällande rätts ståndpunkt att äganderätten skall övergå genom Konungens beslut om avståendet. Detta synes dock svårligen kunna utläsas ur lagtexten, enligt vilken Konungen må på ansökan av staden besluta att ägaren skall till staden utan ersättning avslå mark. Ej heller torde det tydligt framgå att fråga är om beslut i samband med fastställande av stadsplan. Större klarhet synes kunna ernås, om meningen i stället uttryckes så att i det här avsedda fallet Konungen må på ansökan av staden vid planens fastställande förordna att marken skall utan ersättning tillfalla staden, i den mån det med hänsyn till i punkten angivna förhållanden prövas skäligt.

Enligt andra punkten i samma stycke skall — under viss förutsättning — första punkten i stycket äga motsvarande tillämpning med avseende å område som redan ingår i stadsplan. Mot ett av stadsplanutredningen föreslaget något längre gående stadgande anförde departementschefen att det vore ägnat att väcka otrygghet hos markägare. Det remitterade förslaget kan

knappast anses ha till fullo undanröjt detta missförhållande. Visserligen begränsas städernas rätt genom stadgandet om motsvarande tillämpning av den i första punkten meddelade föreskriften att mark skall avstås endast i den mån det av Konungen prövas skäligt med hänsyn till den nytta ägaren kan väntas få av planens genomförande och övriga omständigheter. Vad detta skall anses innebära i andra punktens fall synes emellertid mindre tydligt. Till äventyrs kunde däri inläggas den innebörden att hänsyn skall tagas till nyttan av stadsplanens genomförande för markägaren även i den mån denna för länge sedan kommit till uttryck genom inträdd värdeökning. Att åter beröva ägaren denna lär knappast överensstämma med lagförslagets mening. Om däremot stadgandet begränsas att avse endast det fall då stadsplan fastställts före den nya lagens ikraftträdande, torde det framstå såsom klart att vid bedömande av vad som är skäligt den i 162 § uttryckta principen att markägaren ej skall gå förlustig värde som tillkommer honom vid denna tidpunkt skall beaktas. Med denna begränsning av stadgandet skulle de befarade olägenheterna väsentligen reduceras. Av motiveringen framgår att förevarande bestämmelse föreslagits huvudsakligen med tanke på gamla stadsplaner som redan nu fastställts för stora områden men ej genomförts. Enligt nya lagen förutsattes att stadsplaner hädanefter skola fastställas endast för områden vilkas bebyggande förväntas inom en snar framtid. Lagrådet hemställer därför, att stadgandet begränsas att gälla blott områden som stadsplaner lagts före nya lagens ikraftträdande. Vid sådant förhållande synes bestämmelsen böra överflyttas till övergångsbestämmelserna och lämpligen intagas i en ny paragraf efter 164 §. Uppenbart torde vara att en sådan bestämmelse icke skall tillämpas beträffande stadsplan, vid vars fastställande beslut enligt 52 § stadsplaner lagts meddelats.

I tredje stycket av 70 § stadgas att, om synnerliga skäl äro därtill, Konungen äger förordna om ändring i beslut som avses i första stycket efter vad som prövas skäligt. Detta stadgande är hämtat från stadsplaneutredningens förslag och torde utan större svårighet ha kunnat genomföras, om på sätt i detta förslag såsom regel förutsattes äganderätten till den mark Konungens förordnande avsåg skulle övergå till staden först då marken komme att tagas i anspråk för sitt ändamål i enlighet med stadsplanen. När äganderätten såsom enligt det remitterade förslaget tänkes övergå på staden redan genom Konungens ursprungliga beslut, synes däremot en ändring av detta beslut ej böra kunna ske. Väl kan genom nytt beslut en ändrad disposition vidtagas i de förhållanden som reglerats genom det förra beslutet, eventuellt så att den ursprunglige markägaren åter får äganderätt till mark som avståtts till staden genom det förra beslutet, medan staden erhåller annan mark. Men ett återställande av de ursprungliga förhållandena genom det nya beslutet är i regel ej möjligt beträffande den mark som återföres till markägaren, bland annat när tidigare inteckningshavare icke återfå sin säkerhet i denna. Som den föreslagna lagen innehåller andra bestämmelser genom vilka syftet med nu ifrågavarande föreskrift torde kunna i allt väsentligt tillgodoses, bör denna kunna utgå.

Därest det emellertid trots det anförda skulle anses att Konungen vid ändring av stadsplan bör kunna förordna om markbyten i den mån hinder ej föreligger, synes följande böra iakttagas. Förutsättning för sådant förordnande torde böra vara att den mark som skulle beröras därav alltjämt är i den ursprunglige ägarens hand och att förordnandet ej länder till förfång för denne. Vid bedömande om så är fallet måste beaktas bland annat den uppgörelse med inteckningshavare eller andra som markägaren tilläventyrs måste träffa enligt 71 §, så ock hans skyldighet att hålla staden skadeslös, om sådan uppgörelse ej kommer till stånd. På sätt i förslaget förutsättes torde förordnande varom nu är fråga ej böra få meddelas med mindre synnerliga skäl äro därtill. Skulle en lösning i denna riktning finnas lämplig, synes följaktligen stadgandet därom böra få det innehåll, att vid fastställande av ändring av stadsplan Konungen äger på ansökan av staden, om synnerliga skäl äro därtill, förordna att mark som avståtts enligt första stycket skall utbytas mot annan den ursprunglige ägaren tillhörig mark, såvitt det kan ske utan förfång för honom.

71 §.

Lagrådet:

Har Konungen enligt 70 § beslutat att markägare skall till staden utan ersättning avstå viss mark, är det enligt det remitterade förslaget tänkt att äganderätten till marken i och med beslutets meddelande övergår å staden. Däremot avses icke att byggnad, stängsel, växande skog, plantering eller annat som hör till marken skall tillfalla staden utan ersättning; enligt förevarande paragraf är staden nämligen skyldig att lösa dylika tillbehör, om de finnas å marken då denna tages i besittning, och med avseende å inlösen av tillbehören skola på grund av stadgande i 146 § de allmänna bestämmelserna i lagen om expropriation i tillämpliga delar lända till efterrättelse. Förslaget synes alltså förutsätta att äganderätten till tillbehören skall övergå till staden först genom inlösningen därav. Att äganderätten till tillbehören på detta sätt under någon tid skiljes från äganderätten till själva marken torde icke stå i överensstämmelse med hittills vedertagna allmänna grundsatser på förevarande rättsområde, enligt vilka en överlåtelse av visst tillbehör till fast egendom medför allenast obligatoriska verkningar under det att äganderätt till tillbehöret kan uppkomma först genom dess skiljande från fastigheten. Ett dylikt avsteg från hittills gällande principer, vilka ha sin grund i hänsyn till den allmänna omsättningen och fastighetskrediten, synes knappast vara tillrådigt. Om äganderätten övergår å staden i och med att beslutet om markavträde meddelas, lär man därför få anse att staden samtidigt förvärvar även tillbehören; staden bör emellertid åläggas att utgiva ersättning för dessa. Denna ersättning torde böra avse allt som är av beskaffenhet att kunna hänföras till den fasta egendomen och som finnes å marken då den avträdes, således även vad som tillkommit efter det beslutet om markavträde meddelades. Av förslagets ståndpunkt framgår klart, att enligt detsamma markägaren om han så ville skulle vara befogad att, hellre än att avstå till-

behören till staden, bortföra dem. Lagrådet avser icke att åstadkomma någon ändring härutinnan; med äganderättens omedelbara övergång lär en dylik rätt för markägaren icke vara oförenlig. På grund av vad sålunda anförts hemställer lagrådet att åt andra stycket i förevarande paragraf gives ungefärligen den lydelse, att finnes å marken, då den avträdes, byggnad, stängsel, växande skog, plantering eller annat av beskaffenhet att kunna hänföras till den fasta egendomen, skall staden vara skyldig att utgiva ersättning därför.

Ehuru således, därest lagrådets mening godtages, något expropriationsförfarande icke kan anordnas, synes det lämpligt att ersättningens storlek liksom då fråga är om ersättning för gatumark bestämmes av särskild nämnd. Jämväl i fråga om kostnaderna synas reglerna för bestämmande av gatumarkersättning böra gälla. Lagrådet förordar därför, att i fortsättningen av förevarande paragraf stadgas, att kunna parterna ej enas om ersättningens storlek, skall denna bestämmas av nämnd som på endera partens ansökan tillsättes i den ordning lagen om expropriation föreskriver samt att staden skall vidkännas å ömse sidor uppkomna kostnader för bestämmandet, såvitt ej med hänsyn till omständigheterna annat finnes skäligt.

82 §.

Lagrådet:

Förordnande som i förevarande paragraf avses skulle enligt den föreslagna lydelsen kunna givas bland annat om beslut meddelats om anläggande eller utvidgning av statlig eller eljest för allmänt bruk avsedd flygplats. Såvitt de statliga flygplatserna angår torde intet vara att erinra mot stadgandet. I övrigt torde detsamma huvudsakligen kunna få betydelse för kommunala flygplatser. I kap. 8 § 33 förordningen den 26 maj 1922 om luftfart stadgas att för anläggning av flygplats till allmänt bruk erfordras, där annan än staten skall utöva driften, särskilt tillstånd av Konungen. Stadgandet, som tydligen avser bland andra kommunala flygplatser, torde regelmässigt vara att tillämpa även å utvidgning av sådana. Som förty ett av kommunal myndighet meddelat beslut om anläggning eller utvidgning av flygplats till allmänt bruk icke kan verkställas innan särskilt tillstånd utverkats, synes beträffande nu ifrågavarande flygplatser förordnande enligt förevarande paragraf icke böra få givas med mindre beslut meddelats om sådant tillstånd. Vad slutligen angår flygplatser i enskild ägo — med avseende å vilka man knappast kan tala om att beslut om deras anläggande eller utvidgning meddelas — torde dessa kunna inrymmas under samma regel som kommunala flygplatser. Lagrådet förordar en jämkning av paragrafen i enlighet med vad här anförts.

83 §.

Lagrådet:

Om i fastställd generalplan eller stadsplan med hänsyn till anläggning, som avses i 81 § eller i förordnande enligt 82 §, blivit bestämt, att marken skall användas för annat ändamål än enskilt bebyggande, och markens ägare till

följd härav kan nyttja marken allenast på sätt som står i uppenbart missförhållande till det värde marken hade när planen fastställdes respektive antogs, är jämlikt 21 och 48 §§ staden samt jämlikt förevarande paragraf även anläggningens ägare skyldig att lösa marken. Vänder sig markägaren med krav på markens inlösning mot den sistnämnde, lär den icke sedan under åberopande av 21 eller 48 § kunna fordra, att staden löser marken, eller eljest hava något anspråk mot staden. Har åter markägaren riktat sig mot staden, är denna, sedan den löst marken, på grund av stadgande i 84 § berättigad att, såvitt staden kan använda marken allenast på sätt som står i uppenbart missförhållande till den erlagda löseskillingen, fordra ersättning av anläggningens ägare för sin förlust. Som staden kan antagas vanligen få viss nytta av marken och stadens förlust alltså regelmässigt blir mindre än köpeskillingens belopp, blir den kostnad som slutligen drabbar anläggningens ägare mindre än den han får vidkännas, om han själv löser marken, och den högre kostnaden i det sistnämnda fallet uppväges måhända ej alltid av det värde marken i hans hand representerar. Det måste anses olämpligt att markägaren skall kunna på detta sätt efter eget skön avgöra, om staden eller anläggningens ägare skall inlösa marken, och därigenom inverka på de ekonomiska följderna av inlösningen. Om lösningsskyldighet åligger staden har markägaren intet befogat intresse av att sådan skyldighet stadgas även för anläggningens ägare. Det hemställes förty, att den i förevarande paragraf stadgade lösningsskyldigheten för anläggningens ägare icke skall föreligga, därest staden jämlikt 21 eller 48 § är skyldig lösa marken.

Av skäl som inledningsvis berörts hemställes, att i första stycket orden »när nämnda inskränkning i möjligheterna att nyttja marken inträdde» måtte få utgå samt att i slutet av stycket införes ett stadgande att vid bedömning av markens värde hänsyn ej må tagas till värdeminskning, som föranletts av inskränkningen i möjligheterna att nyttja marken.

86 §.

Justitierådet Lawski:

Genom lagen den 12 juni 1942 om fornminnen hava bestämmelser meddelats om skydd för fast fornlämning, varunder även inbegripes så stort område på marken, som tarvas för att bevara fornlämningen och bereda med hänsyn till dess art och betydelse nödigt utrymme däromkring. Bestämmelserna innefatta bland annat förbud att utan tillstånd genom bebyggelse ändra eller skada fornlämningen. I samband med berörda lags tillkomst intogs jämväl i expropriationslagen bestämmelser om rätt till expropriation för att bevara synnerligen märklig fast fornlämning, som ej kan tryggas på annat sätt, eller bereda erforderligt utrymme däromkring. Då mot den avvägning emellan markägare- och kulturintressena, som sålunda helt nyligen kommit till stånd, icke såvitt i förevarande lagstiffringsärendet blivit upplyst någon erinran framkommit, synes anledning saknas att redan nu ändra gällande regler därutinnan — dessa innefatta att byggnad må ske, om fornlämningen innefattar hinder eller olägenhet, som ej står i rimligt förhållande till dess

betydelse, medan förslaget tillåter byggnadsförbud, om ej avsevärt men därigenom tillskyndas markägaren — i vidare mån än som i förslaget skett därigenom att paragrafen gjorts tillämplig å från historisk synpunkt värdefull bebyggelse, vartill fasta fornminnen i vissa fall kunna hänföras. Iakttagas detta, undvikas också risken för kompetenskonflikter, som på grund av det föreslagna stadgandet kunna uppkomma mellan länsstyrelse och de myndigheter, riksantikvarierna och byggnadsstyrelsen, vilka enligt lagen om fornminnen hava att meddela tillstånd till förändring av fast fornlämning. I enlighet med det anförda hemställas, att uttrycket »fornminnen eller andra minnesmärken» utbytes mot orden »eller andra minnesmärken än fasta fornlämningar».

87—89 §§.

Lagrådet:

Medan i 5 § såsom en allmän princip fastslås att det för att mark skall få användas till tätbebyggelse förutsättes, att den vid planläggning prövats från allmän synpunkt lämpad för ändamålet, är syftet med 87 § att beträffande områden i städer och — till följd av hänvisningar i 90 och 91 §§ — även vissa stadsliknande samhällen giva Konungen befogenhet att meddela till och med längre gående föreskrifter i fråga om regleringen av marks användande till sådan bebyggelse. Enligt remissen är härvid i första hand avsett, att Konungen skall använda denna befogenhet på sådant sätt att i byggnadsstadgan upptages en generell föreskrift att byggnadslov — utan vilket i städer och berörda stadsliknande samhällen nybyggnad aldrig får företagas — ej må beviljas för byggnadsföretag inom område för vilket detaljplan icke finnes, såvida företaget är att hänföra till tätbebyggelse. Därest med avseende å visst område härutöver erfordras särskilda bestämmelser för att hindra ej önskvärd tätbebyggelse, skall, heter det, Konungen meddela även sådana. I 88 § stadgas vidare att, om föreliggande behov av mark för tätbebyggelse prövas tills vidare kunna tillgodoses inom område som ingår i stadsplan eller byggnadsplan, Konungen äger beträffande mark utanför sådant område förordna, att den skall tills vidare undantagas från tätbebyggelse. Härjämte finnas i 89 § bestämmelser *dels* i första stycket om rätt att utan hinder av föreskrift enligt 87 § eller förordnande enligt 88 § verkställa nybyggnad för tillgodoseende av jordbrukets, fiskets, skogsskötselns eller därmed jämförligt behov *dels* i andra stycket om rätt för Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer att under närmare angivna förhållanden medgiva undantag från föreskrift eller förordnande som nyss sagts.

En för enskilda rättsägare så ingripande befogenhet som den att Konungen skall äga föreskriva, att å mark, som ej ingår i stadsplan eller byggnadsplan, nybyggnad som innefattar tätbebyggelse icke må företagas, ändå att den vid mera översiktlig planläggning funnits lämpad för sådan bebyggelse, torde böra erhålla formen av en härå riktad uttrycklig bestämmelse i stället för det föreslagna, helt allmänt hållna stadgandet i 87 §, vilket för övrigt knap-

past genom sin avfattning ger någon tydlig anvisning om att det här också kan gälla att skärpa de i 5 § angivna förutsättningarna för tätbebyggelse.

Vad härefter beträffar övriga nu ifrågavarande bestämmelser synes den i 88 § upptagna böra utgå. I stadsplaneutredningens förslag, varifrån bestämmelsen är hämtad och enligt vilket förbud mot tätbebyggelse ej fanns såsom generell föreskrift utan skulle vara möjligt endast för begränsade områden, hade densamma sitt givna berättigande. Med föreskriften i 5 § av departementsförslaget åter, vilken såsom allmän förutsättning uppställer att tätbebyggelse icke får förekomma inom ett område, med mindre det vid planläggning prövats vara lämpat för detta ändamål, synes ifrågavarande stadgande — som avser att temporärt förbud mot tätbebyggelse skulle kunna meddelas beträffande område där berörda allmänna förutsättning för sådan bebyggelse icke är uppfylld — principiellt mindre väl förenligt. Och då meningen angivits vara att med stöd av 87 § införa förbud i byggnadsstadgan mot att överhuvud giva byggnadslov åt tätbebyggelseföretag inom område som ej ingår i stadsplan eller byggnadsplan, framstår det likaledes såsom föga naturligt att beträffande sådant område skulle tillika kunna utfärdas ett allenast tidsbegränsat förordnande om dess undantagande från tätbebyggelse.

Jämväl bestämmelserna i andra stycket av 89 § synas överflödiga. Utan uttrycklig föreskrift torde Konungen äga dispensera från sina med stöd av 87 § meddelade föreskrifter. Likaså läser den i sistnämnda paragraf givna befogenheten kunna begagnas på sådant sätt att Konungen i samband med utfärdandet av själva föreskrifterna i fråga åt länsstyrelse eller annan myndighet uppdrager rätt att medgiva undantag. Att genom särskilt stadgande begränsa Konungens befogenhet i dessa hänseenden synes å andra sidan icke nödigt.

Av att Konungen sålunda får anses berättigad att dispensera från föreskrifter som meddelats enligt 87 § följer emellertid icke — lika litet som av de i departementsförslagets 89 § upptagna bestämmelserna — att Konungen vid medgivande av dylikt undantag skulle äga att i mildrande riktning avvika även från den i lagen uppställda allmänna principen om vad som förutsättes för att mark skall få användas till tätbebyggelse. Rätt för Konungen att under speciella förhållanden besluta om sådan avvikelse torde dock böra finnas. Lämpligt synes i själva verket vara att genom en generell föreskrift överlämna åt Konungen — och, enligt av Konungen meddelade föreskrifter, åt myndighet som Konungen bestämmer — att för särskilt fall giva tillstånd till nybyggnad, som innefattar tätbebyggelse, utan hinder av att förhållande ej föreligger som enligt lagen förutsättes för rätt att använda mark till sådan bebyggelse. En dylik föreskrift läser emellertid ha sin plats bland de för stad och landet gemensamma bestämmelserna, förslagsvis närmast efter stadgandena om regionplan och under särskild rubrik.

I anledning av remissuttalandet att Konungen också bör kunna beträffande visst område meddela särskilda bestämmelser till förhindrande av olämplig tätbebyggelse må här slutligen ifrågasättas huruvida, sedan i bygg-

nadsstadgan generellt föreskrivits att byggnadslov skall vägras för tätbebyggelse inom område utanför stadsplan eller byggnadsplan, något utrymme för dylika särskilda bestämmelser verkligen finnes. Att sådana skulle kunna meddelas med avseende å områden som ingå i stadsplan eller byggnadsplan är icke tänkt. De i remissen angivna exemplen på särskilda bestämmelser synas ock närmast hänföra sig till de grunder som böra komma i betraktande vid själva planläggningen. Att Konungen äger meddela föreskrifter härutinnan följer emellertid redan av stadgandet i 8 §. Till där avsedda tillämpningsföreskrifter torde likaledes vara att hänföra sådana i övrigt erforderliga bestämmelser som angå anmälningsskyldighet och dylikt.

På grund av det anförda hemställles, *dels* att 87—89 §§ måtte utbytas mot ett enda såsom 87 § betecknat stadgande av innehåll att, ändå att mark enligt generalplan eller regionplan avsetts för tätbebyggelse, äger Konungen föreskriva att förrän stadsplan eller byggnadsplan lagts över marken icke må annat än för jordbrukets, fiskets, skogsskötselns eller därmed jämförligt behov å densamma företagas nybyggnad, vilken skulle innefatta sådan bebyggelse, *dels* att efter 135 § under rubriken »Om tillstånd för särskilt fall till tätbebyggelse» införes en ny paragraf, innehållande att utan hinder av att förhållande ej föreligger som enligt denna lag förutsättes för att mark skall få användas till tätbebyggelse äger Konungen och, enligt av Konungen meddelade föreskrifter, myndighet som Konungen bestämmer för särskilt fall giva tillstånd till nybyggnad, vilken innefattar sådan bebyggelse.

90—95 §§.

Lagrådet:

Därest i enlighet med vad lagrådet hemställt 87—89 §§ utbytas mot ett enda såsom 87 § betecknat stadgande, lärer det av praktiska skäl vara befogat att söka genom en uppdelning av vissa av de följande paragraferna få numreringen i möjligaste mån orubbad. Detta synes kunna ske sålunda *att* de två första styckena i 90 § få bilda den nya 88 § och sista stycket i 90 § — med viss redaktionell jämkning — den nya 89 §, *att* 91 § betecknas som 90 § *samt att* de två första styckena i 92 § utbrytas till en särskild paragraf, betecknad 91 §. Härav skulle föranledas jämkningar även i 92 §, som komme att bestå endast av paragrafens nuvarande sista stycke, samt i 93—95 och 105 §§.

101 §.

Lagrådet:

I vad mån giltighetstiden för ett med stöd av förevarande paragraf meddelat förbud må av länsstyrelsen utsträckas utan att underställning sker är med den föreslagna ordalydelsen av paragrafen ej alldeles klart. Av stadsplanutredningens motiv jämte departementschefens uttalanden i remissprotokollet synes framgå, att underställning skulle behöva ske först då en sammanlagd giltighetstid av åtta år överskrides. Det torde icke vara lämpligt att låta ett förlängningsbeslut gälla längre tid än tre år. Paragrafens avsedda innebörd

med nämnda jämkning synes lämpligen böra komma till uttryck på det sätt att i paragrafens andra punkt stadgas, att länsstyrelsen ock må förlänga förbudets giltighetstid med högst tre år i sänder men att beslut härom skall underställas Konungens prövning, om sammanlagda giltighetstiden kommer att överstiga åtta år.

105 §.

Lagrådet:

Angående viss redaktionell jämkning i denna paragraf hänvisas till vad ovan under 90—95 §§ anförts.

106 §.

Lagrådet:

Enligt 92 § första stycket äger Konungen, i samband med förordnande att byggnadslagens bestämmelser för stad skola äga motsvarande tillämpning för tätare befolkad ort på landet, meddela det förbud mot nybyggnad inom området som föranledes av omständigheterna. Bestämmelsen, vilken överensstämmer med gällande rätt, har till syfte att hindra nybyggnad av beskaffenhet att försvåra genomförandet av den stadsplan som skall bliva gällande för det nybildade municipalsamhället.

Efter mönstret av nämnda bestämmelse har länsstyrelsen i andra stycket av förevarande paragraf erhållit befogenhet att på eget initiativ meddela förbud mot nybyggnad utan länsstyrelsens tillstånd då fråga väckts om antagande eller ändring av stadsplan för tätare befolkad ort inom kommun på landet. Det torde vara uppenbart, att i dylika fall motsättningar kunna uppstå mellan länsstyrelsen och kommunen och att i följd därav här avsett förbud kan komma att gälla under till och med ännu längre tid än nybyggnadsförbud, som länsstyrelsen må meddela då fråga väckts om byggnadsplan. Beträffande olägenheterna av att sådant förbud ej begränsats i avseende å tiden hänvisas till stadsplaneutredningens motivering till 115 § i utredningens förslag. På grund av det anförda hemställas, att tiden för förbudet begränsas på det sätt lagrådet förordat beträffande förbud som länsstyrelsen jämlikt 101 § må meddela mot nybyggnad då fråga väckts om fastställelse av generalplan eller om ändring av sådan plan. Förbudet kommer härigenom att, om lagrådets hemställan vid 108 § vinner bifall, bliva tidsbegränsat på samma sätt som förbud mot nybyggnad i anledning av väckt fråga om byggnadsplan.

107 §.

Lagrådet:

I första stycket föreskrives att, om tätbebyggelse uppkommit eller kan väntas inom nära förestående tid uppkomma å ort på landet och omständigheterna ej föranleda till upprättande av stadsplan, länsstyrelsen skall för reglering av bebyggelsen upprätta och fastställa byggnadsplan för orten. Någon möjlighet till undantag från denna regel stadgas ej. Emellertid förutsät-

ter lagförslaget bl. a. att jordbruks- och liknande bebyggelse som innebär tätbebyggelse skall kunna företagas utan detaljplanläggning. Förevarande bestämmelse bör därför ej vara ovillkorlig. Enligt stadsplaneutredningens förslag skulle byggnadsplan fastställas, därest plan funnes erforderlig för närmare reglering av bebyggelsen. Lagrådet hemställer, att här på motsvarande sätt stadgas att länsstyrelsen skall, under angivna betingelser i övrigt, där det finnes erforderligt, upprätta och fastställa byggnadsplan för orten.

108 §.

Lagrådet:

Vad lagrådet under 101 § anfört äger motsvarande tillämpning å förevarande paragraf. Lagrådet hemställer därför, att denna får undergå enahanda jämkning.

111 §.

Lagrådet:

I fråga om gäldandet av kostnaderna för byggnadsplans upprättande föreslås enligt första stycket av paragrafen, att dessa — efter avdrag av sådant statsbidrag som ej är avsett att utgå direkt till enskild markägare — till en början skola efter närmare angiven grund fördelas mellan kommunen, å ena, samt markägarna, å andra sidan. Sedan härigenom den andel bestämts som skall bäras av kommunen, sker fördelningen av återstående kostnader mellan markägarna inbördes. I första hand skall därvid fördelningsgrunden vara den areal byggnadsmark som enligt planen tillkommer var särskild markägare, dock att — när bebyggelsen är olikartad inom planområdet — hänsyn skall tagas jämväl till denna. Ytterligare föreskriver emellertid stadgandet att, därest särskilda omständigheter föranleda att vad som enligt denna fördelningsgrund belöper å viss markägare icke står i skäligt förhållande till den nytta han har av planen, beloppet skall jämkas med hänsyn därtill. Av stadsplaneutredningens betänkande, som innehöll motsvarande föreskrift och till vilket remissen i denna del hänvisar, framgår att meningen är att vid en dylik jämkning den del av kostnaderna från vilken vederbörande markägare bör befrias skall kunna icke blott läggas på andra markägare enligt den i stadgandet angivna grunden utan — i den mån detta icke skäligen låter sig göra — även föranleda ökning av kommunens bidragsskyldighet. Denna stadgandets innebörd kommer knappast till klart uttryck genom den föreslagna lagtexten. För vinnande av erforderlig tydlighet hemställs, att sista punkten uti ifrågavarande stycke måtte erhålla den lydelsen att, därest särskilda omständigheter föranleda att vad sålunda — d. v. s. vid tillämpning av det i stadgandets första och andra punkter angivna förfarandet — belöper å viss markägare icke står i skäligt förhållande till den nytta han har av planen, skall vid bestämmandet av kommunens och de särskilda markägarnas bidragsskyldighet hänsyn tagas därtill.

Enligt andra stycket i paragrafen skola de uti första stycket givna be-

stämmelserna i princip gälla även vid ändring av byggnadsplan. Avvikelse från denna huvudregel skall emellertid äga rum, om ändringen vidtagits på grund av förhållande som inträffat efter planens fastställande. För sådant fall stadgas, att kostnaden skall bestridas av den som föranlett behovet av ändringen, varvid om flera äro ansvariga för kostnaden denna skall fördelas mellan dem efter vad som prövas skäligt. Tydligt är, att enligt denna regel markägare går fri från deltagande i kostnaden när ändringen vidtagits helt utan hans föranledande. Härjämte framhålles i motiven att, då exempelvis ändringen är en följd av att ny allmän väg skall dragas över området, kostnaden skall gäldas av staten, till vilken — i egenskap av väghållare — anledningen till ändringen är att hänföra. Icke heller å kommun skall således i nyssnämnda fall någon betalningsskyldighet kunna läggas. Å andra sidan lär av stadgandet följa att, om en markägare genom utövning av lovlig verksamhet å sin fastighet ger anledning till att byggnadsplanen ändras, t. ex. i fråga om någon trafikled, han ådrager sig skyldighet att gälda kostnaden för ändringen, även om han för egen del varken begärt eller ens önskar den. Att med legitim användning av en fastighet förknippa påföljd av detta slag — närmast jämförlig med skadestånd — synes icke lämpligt. Antagandet av en dylik föreskrift skulle innebära, att för ett speciellt område infördes en regel som till sin principiella grund näppeligen har någon motsvarighet inom lagstiftningen i övrigt. Övervägande skäl synas i själva verket tala för att bidragsskyldighet överhuvud icke skall kunna åläggas annan markägare än den som påkallat planändringen. Föreskrift om undantag härutinnan från huvudregeln torde därför böra meddelas. I detta sammanhang lär ock bliva nödvändigt att — i viss överensstämmelse med remissförslagets föreskrift uti sista punkten av förevarande stycke — stadga, att den inbördes fördelningen mellan flera markägare, som påkallat planändring, skall verkställas, icke enligt huvudregelns grunder utan efter skälighetsprövning. I vidare mån än nu sagts torde emellertid någon avvikelse från förfarandet enligt huvudregeln icke böra stadgas. Tillräcklig anledning synes ej föreligga att enbart av den orsak att initiativet till en planändring utgått från annan än kommunen fritaga denna från skyldigheten att med hänsyn till sitt intresse av ändringen och eljest relevanta omständigheter bidra till kostnaden för densamma. Vål skulle då frågan om gäldande genom statsmedel av kostnad för planändring här lämnas oreglerad. Något behov av särskild föreskrift i detta hänseende synes dock ej föreligga; är i visst fall skäligt att statsmedel ställas till förfogande för ändamålet, lär avgörandet därom böra träffas i annan ordning än genom beslut enligt förevarande lag. På grund av det anförda hemställles, att det i andra stycket får heta *att* vad i första stycket stadgas skall äga motsvarande tillämpning beträffande ändring av byggnadsplan, *att* bidragsskyldighet dock ej må åläggas annan markägare än den som påkallat ändringen *samt att*, om ändringen påkallats av flera markägare, fördelningen mellan dem skall ske efter vad som prövas skäligt.

113 §.

Lagrådet:

I anslutning till vad lagrådet förordat beträffande 70 § hemställes dels att i lagtexten inryckes föreskrift att länsstyrelsens förordnande enligt första stycket av förevarande paragraf må meddelas endast vid byggnadsplanens fastställande, dels att det i samma stycke upptagna stadgandet i vad angår redan fastställd byggnadsplan begränsas att avse det fall, att fastställelsen skett redan när byggnadsplanen träder i kraft, och överföres till den nya paragraf i övergångsbestämmelserna som förordats under 70 §.

Vidkommande den i tredje stycket föreslagna möjligheten för länsstyrelsen att förordna om ändring i beslut som avses i första stycket finner lagrådet det med hänsyn till rättssäkerheten knappast försvarligt att områdets ägare skall behöva när som helst riskera ändring till sin nackdel i förhållanden som han med fog kunnat förutsätta som definitivt reglerade. Där emot synes anledning föreligga att i samband med ändring av byggnadsplan låta länsstyrelsen företaga ändring som icke är till förfång för ägaren. Den nya förutsättning bör fattas så, att förfång inträffar, om ej den nytta ändringen medför är minst så stor som den ytterligare uppoffring som lägges å markägaren. Även om stadgandet begränsas på detta sätt, synes det, särskilt med hänsyn till de fall då ändringen innefattar att mark som upplåtits skall utbytas mot annan, motiverat att bibehålla den i förslaget upptagna bestämmelsen att ändringen ej bör göras utan synnerliga skäl.

Lagrådet förordar alltså, att första stycket i förevarande paragraf så ändras att, om byggnadsplan lägges över område i en ägares hand, länsstyrelsen må vid byggnadsplanens fastställande förordna på sätt i den remitterade texten föreslås, att tredje stycket i samma paragraf får den lydelse att, om synnerliga skäl äro därtill, länsstyrelsen må i samband med ändring av byggnadsplan besluta jämkning i förordnande som avses i första stycket, såvitt det kan ske utan förfång för ägaren, samt att såsom ett andra stycke i en ny 165 § upptages en bestämmelse av innehåll att, om i byggnadsplan som fastställts före den nya lagens ikraftträdande ingår område i en ägares hand, skall vad i 113 § stadgas om upplåtande av mark äga motsvarande tillämpning.

115 §.

Lagrådet:

Att viss mark i fall som avses i 112 och 113 §§ skall upplåtas med allenast nyttjanderätt läser i första hand bero på att vid byggnadsplan icke finnes något rättssubjekt, till vilket äganderätten kan överlämnas. Bakom stadgandena i nämnda paragrafer ligger tanken, att markägaren principiellt är skyldig att avstå marken såsom ersättning för den fördel han vinner genom planens genomförande. Skulle markexploator, där stadsplan genomföres, fortfarande äga mark i sådan omfattning att 70 § blir tillämplig, kan han förpliktas att avstå äganderätten till den mark som han förut jämlikt 112 eller 113 § fått upplåta med nyttjanderätt. Under sådana förhållanden kan det

knappast anses befogat, att markägaren i andra fall, då stadsplan kommer till stånd, skall vara berättigad till ersättning för marken, låt vara att gottgörelsen enligt förslagets ersättningsregler skall beräknas med hänsyn till den förefintliga nyttjanderätten. Skulle sedermera marken genom ändring av stadsplan bliva avsedd för byggnadsändamål och kommunen eller samhället ha underlåtit att i enlighet med förut gällande stadsplan lösa marken, vill det för övrigt synas, som om reglerna i 44, 46 och 47 §§ skulle medföra att ersättningen blir relativt betydande, vilket är så mycket mindre motiverat som kommunen eller samhället vid stadsplaneändring av nu berörd art kan bliva nödsakad att på annat håll lösa gatemark enligt förslagets vanliga lösningsregler.

Till de olägenheter som de föreslagna bestämmelserna medföra kommer, att det då stadsplan genomföres och än mer då stadsplaneändring sker kan hava förflutit synnerligen lång tid från byggnadsplanens fastställande. Det är möjligt, att ingen vet vem som dåmera är ägare till marken, eftersom ex-ploatören, i motsats till de i 43 § avsedda vägmarksägarna i allmänhet, sedan årtionden kan hava avhänt sig all tomtmark inom stadsplanen, och man i regel icke kan vänta, att fastighetsboken skall giva upplysning om succession i äganderätten till sådan mark som den ifrågavarande. Det kan då inträffa, att lösningsförfarandet resulterar i att lösenbeloppet bestämmes och nedsättes för att därefter, sedan den föreskrivna preskriptionstiden gått till ända, åter tillfalla kommunen eller samhället.

Till motverkande av de olägenheter och inkonsekvenser de föreslagna reglerna innebära hemställes att, förslagsvis i ett andra stycke av förevarande paragraf, intages ett stadgande att, om stadsplan lägges över mark som avses i 112 eller 113 §, Konungen må på ansökan av kommunen eller samhället förordna, att marken utan ersättning skall tillfalla kommunen eller samhället. Marken blir då efter stadsplanelägningen i huvudsak jämställd med mark, som avstås enligt 70 §, men i förekommande fall skall beträffande gatemarksersättning 61 § tillämpas.

Framhållas må, att på grund av hänvisningar på andra ställen i lagen den nu föreslagna bestämmelsen blir tillämplig även då område inom kommun på landet sedan byggnadsplan fastställts överflyttas till stad eller municipalsamhälle.

116 §.

Lagrådet:

Av skäl som inledningsvis berörts hemställes, att i första stycket orden »det värde marken hade då byggnadsplanen fastställdes» utbytas mot uttrycket »markens värde» samt att stycket kompletteras på enahanda sätt som föreslagits beträffande 21 § första stycket.

122 §.

Regeringsrådet Kuylenstierna:

I departementschefens motivering till de i 86 § upptagna bestämmelserna om byggnadsförbud till skydd för naturskönhet m. m. framhålles vikten av

att vid meddelande av sådant förbud varsamhet iakttages. Garanti härutinnan vinnes enligt 86 § bl. a. genom att prövningen lägges i Konungens hand. Det förutsättes också att Konungen i allmänhet skall inhämta yttrande från sakkunnig myndighet eller sammanslutning.

När det nu föreslås att beträffande landet motsvarande befogenhet skall tillkomma länsstyrelsen i stället för Konungen, motiveras detta med att det på landet är länsstyrelsen som har den huvudsakliga befattningen med planväsendet. Då det vid förbud av ifrågavarande slag i första hand ej gäller planfrågor utan allmänna förordnanden, synes nämnda förhållande dock ej tillräckligt motivera att svagare garanti för en försiktig och enhetlig tillämpning uppställes än beträffande städerna. Det kan väl antagas att just på landsbygden skyddsbehovet blir särskilt framträdande och att där synnerligen svåra avvägningar kunna bli av nöden. Jag förordar alltså, att förordnande som i förevarande paragraf avses skall ankomma på Konungen i stället för på länsstyrelsen.

Justitierådet Lawski:

Under åberopande av vad jag anfört vid 86 § hemställer jag, att orden »fornminnen och andra minnesmärken» utbytas mot orden »eller andra minnesmärken än fasta fornlämningar».

123—125 §§.

Lagrådet:

Stadgandena utgöra för den egentliga landsbygdens del en motsvarighet till de beträffande stad — och indirekt även samhällen som avses i 90 och 91 §§ — föreslagna bestämmelserna i 87—89 §§. I första hand åsyfta de således att säkerställa upprätthållandet av den i 5 § angivna allmänna principen i fråga om vad som förutsättes för att mark skall få användas till tätbebyggelse. På sätt redan under sistnämnda paragraf påpekats är emellertid avsikten ytterst att, utan tillgripande av generellt koncessionstvång, tätbebyggelse skall kunna hindras inom område som ännu icke varit föremål för detaljplanläggning. Vål har vad i sistnämnda del tillämnas ej kommit till uttryck i själva den föreslagna lagtexten. I 123 § anges sålunda det förbud och de föreskrifter länsstyrelsen skall kunna meddela ha till ändamål endast att förekomma tätbebyggelse inom område på landet, som från sundhetssynpunkt, med hänsyn till samfärdseln, vattenförsörjning eller avlopp eller eljest från allmän synpunkt ej är lämpat för sådan bebyggelse. Av åtskilliga uttalanden i remissen (se särskilt s. 270 och 286) framgår likväl att, sedan länsstyrelsen beträffande visst område, som ej ingår i stadsplan eller byggnadsplan, meddelat förbud som nyss sagts, förhandsprövning skall äga rum och därvid tillstånd vägras till företag som är att hänföra till tätbebyggelse. Kompletterande föreskrifter i detta hänseende har man tänkt låta inflyta i byggnadsstadgan. Under hänvisning till vad tidigare anförts rörande avfattningen av 87 § förordar lagrådet, att de uttryck i 123 §, som anknyta till den i 5 § omnämnda förutsättningen för rätt till tätbebyggelse, uteslutas. Härigenom

skulle länsstyrelsens befogenhet att ingripa till förekommande av ej önskvärd tätbebyggelse vidgas till att omfatta också fall där visserligen nämnda förut-sättning är för handen men detaljplanläggning ännu ej skett. I samband här-med lärer — av skäl motsvarande dem som i det föregående åberopats be-träffande den tillämnade föreskriften i 88 § — det föreslagna stadgandet i 124 § böra utgå. Till undvikande av rubbning i paragrafföljden torde i stället undantagsbestämmelsen i 125 § första stycket kunna, efter erforderlig jäm-kning, betecknas såsom 124 §. Då det alltjämt synes lämpligt att genom ut-trycklig föreskrift närmare reglera länsstyrelsens rätt att medgiva undantag från förbud eller föreskrift som utfärdats med stöd av 123 §, torde slutligen det föreslagna stadgandet i 125 § andra stycket böra, likaledes med veder-börliga jämkningar, bibehållas.

På grund av det anförda hemställes, *dels* att det i 123 § får heta, att till förekommande av tätbebyggelse inom område, som ej ingår i stadsplan eller byggnadsplan, äger länsstyrelsen meddela det förbud mot nybyggnad och de föreskrifter i övrigt som för ändamålet finnas erforderliga, *dels* att såsom 124 § upptages bestämmelsen, att förbud eller föreskrift som i 123 § sägs ej må avse bebyggelse för jordbrukets, fiskets, skogsskötselns eller därmed jämförligt behov, *dels* att i 125 § måtte bibehållas andra stycket av samma paragraf i förslaget med de jämkningar som föranledas av att i stadgandet angivna undantag skola avse endast förbud eller föreskrift som meddelats enligt 123 §.

126—128 §§.

Lagrådet:

Upprättandet av regionplan är enligt det remitterade förslagets innebörd beroende på beslut av Konungen, som enligt 126 § tredje stycket bestä-mmer, i vilka hänseenden gemensam planläggning skall äga rum, och en-ligt 128 § förordnar om bildande av regionplaneförbund. Ett bestämmande av förstnämnda slag förutsätter eller kanske snarare måste innefatta, att re-gionplan skall upprättas. Förslagets uppställning inger lätt den uppfattningen, att det här är fråga om två särskilda åtgärder av Konungen. Detta lärer dock ej kunna vara meningen. Är det bestämt att och i vilka hänseenden region-plan skall upprättas, måste av beslutet härom utan vidare kunna utläsas vilka kommuner och samhällen som skola ingå i förbundet, och sådan utredning som omtalas i 128 § behövs icke för att förordnande om bildande av förbundet skall kunna meddelas. Denna utredning måste i själva verket avse frågan huruvida och i vilka hänseenden regionplan skall upprättas. Det synes därför följdriktigare om i viss anslutning till stadsplaneutredningens förslag regler motsvarande 126 § sista stycket och 128 § sammanfördes i en ny 127 § av det innehåll *att*, om fråga väckts om upprättande av regionplan, länsstyrelsen skall efter erforderlig utredning överlämna handlingarna i ärendet jämte eget yttrande till Konungen, *att* Konungen därefter bestämmer, huruvida regionplan skall finnas, angående regionplaneområdets omfatt-ning och i vilka hänseenden gemensam planläggning skall äga rum *samt att*

vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning med avseende å upphävande eller ändring av vad sålunda bestämts. I en ny 128 § kunde därefter utan saklig ändring upptagas att, om Konungen förordnat att regionplan skall finnas, för handläggning av frågor rörande planen de kommuner och samhällen som beröras av denna skola bilda regionplaneförbund, varefter skulle som ett andra stycke följa, med någon redaktionell jämkning, andra punkten i förslaget 127 §. Sedan Konungen meddelat beslut enligt den nu föreslagna 127 § torde, särskilt om i detta beslut på sätt lagrådet nyss förordnat regionplaneområdets omfattning uttryckligen skall angivas, något ytterligare förordnande av Konungen om bildande av regionplaneförbund ej vara erforderligt, utan länsstyrelsen skulle ha att omedelbart med tillämpning av 16 och 17 §§ lagen om kommunalförbund och 129 § byggnadslagen gå i författning om förbundsordnings upprättande och bestämma tiden, då förbundet skall träda i verksamhet. På motsvarande sätt skulle, om Konungen enligt 127 § tredje stycket upphävt eller ändrat bestämmelser om regionplan och till följd därav regionplaneförbund skall upplösas, viss medlem utträda eller ny medlem intagas, länsstyrelsen utan vidare ha att vidtaga erforderliga åtgärder.

Då någon tvekan kunde uppstå, huruvida den i andra stycket av den av lagrådet föreslagna 128 § upptagna hänvisningen till lagen om kommunalförbund komme att få avseende även å utredningen om upprättande av regionplan, läser i ett tredje stycke i 128 § böra stadgas, att angående utredning varom sägs i 127 § skall gälla vad i sistnämnda lag stadgas om där avsedd utredning. Härigenom skulle jämväl frågan om kostnaden för utredningen bliva klargjord.

129 §.

Lagrådet:

Som ändring i förbundsordningen liksom enligt lagen om kommunalförbund lämpligen bör kunna komma till stånd på samma sätt som förbundsordningen upprättas, torde andra punkten i andra stycket av denna paragraf få utgå och i stället efter ordet »förbundsordningen» i samma styckes första punkt insättas orden »eller ändring av denna».

130 §.

Lagrådet:

Därest de av lagrådet förordade ändringarna i 126—128 §§ genomföras, torde som följd härav i förevarande paragraf orden »bildande av regionplaneförbund» böra ersättas med orden »upprättande av regionplan».

135 §.

Regeringsrådet Kuylenstierna:

Medan enligt stadsplaneutredningens förslag åtgärd enligt denna paragraf skulle kunna företagas endast där märkligt men ej tillskyndas markens ägare, skall enligt det remitterade förslaget åtgärden kunna vidtagas om därigenom ej avsevärt men tillskyndas markägaren eller, därest så sker, om skä-

lig ersättning gives. Enligt ett uttalande av stadsplaneutredningen utgick denna ifrån såsom självklart att någon ersättning för det intrång, som kunde komma att åsamkas markägare, icke behövde ifrågakomma. Det remitterade förslaget anknyter i viss mån till den form som föreslagits i 86 och 122 §§ rörande förbud mot nybyggnad för att skydda natursköna områden, historiskt eller konstnärligt värdefull bebyggelse m. m. Den intagna ståndpunkten har departementschefen motiverat med att fall ej sällan kunde förekomma, då intresset av att regionplan iakttages vore så stort att kommun eller annan, exempelvis det organ som företräder vägväsendet, ville ersätta markägaren. Denna motivering ger i och för sig ingen anledning till erinran. Men vid bedömande av förslaget härutinnan måste beaktas att fråga ofta är om prövning i helt andra sammanhang än dem, som regleras i byggnadslagstiftningen, och av myndigheter — mestadels administrativa — för vilka planfrågor vanligen äro och ersättningsfrågor kunna vara helt främmande. Det synes därför rådligt att ej gå så långt som skett i departementsförslaget utan att nöja sig med en föreskrift att, om nybyggnad eller schaktning, fyllning, trädfällning eller annan därmed jämförlig åtgärd inom regionplaneområde är beroende på prövning av myndighet, denna skall tillse att, i den mån det kan ske utan men för markens ägare och utan hinder av gällande stadsplan, byggnadsplan eller fastställd generalplan, åtgärden vidtages på sådant sätt att icke därigenom markens användning för i regionplanen avsett ändamål försvåras. Förbehållet i denna formulering beträffande respekterande av stadsplan, byggnadsplan och fastställd generalplan innefattar ingen saklig olikhet mot departementsförslaget utan allenast ett förtydligande.

136—138 §§.

Lagrådet:

Om lagrådets under 87—89 §§ gjorda hemställan om införande av en ny paragraf efter 135 § bifalles, torde lämpligen — jämte det nuvarande 136 § betecknas som 137 § — nuvarande 137 § få ingå som ett första stycke i 138 §, varav skulle föränledas en jämkning i hänvisningen i den nya 137 § till vissa följande paragrafer.

141 §.

Lagrådet:

Såsom bestämmelsen i andra stycket avfattats kommer densamma mot vad som åsyftats icke att omfatta inlösen av mark inom köping eller municipal-samhälle. För att bestämmelsen skall erhålla avsedd generell giltighet kan lämpligen såsom förutsättning för andra styckets tillämplighet angivas, att fråga är om inlösen, av anledning varom förmåles i 46 eller 47 §, av mark som ingår i tomt.

142 §.

Lagrådet:

I 35 § stadsplanelagen regleras det fall att stad skall lösa fastighet med därå befintliga byggnader m. m. För att redan från början få fram ett mark-

värde, vilket kan i framtiden läggas till grund för beräkning av gatumarkersättning från tomtägare, skall enligt nämnda stadgande särskilt värde redovisas för själva marken. Stadsplaneutredningen anför att detta stadgande uppgives understundom tillämpas på ett sätt som medför att å marken uppförda byggnader, vilka tillika med marken skola lösas av staden, bliva för högt värderade, varför staden nödgas för marken jämte byggnader betala ett lösenbelopp som är oskäligt stort i förhållande till den gatumarkersättning staden sedermera kan tillerkännas. Förhållandet exemplifieras med att å fastigheten finnas byggnader vilka visserligen ännu ej äro uttjänta men dock kunna antagas ha endast en kort återstående livslängd. Det framhålles att byggnadernas värde ej alltid bör bestämmas med hänsyn till den avkastning de för det dåvarande lämna.

En tankegång liknande den som sålunda framförts av stadsplaneutredningen lärer ligga till grund för stadgandet i punkt 5 av anvisningarna till 10 § kommunalskattelagen om redovisning av särskilt byggnadsvärde vid fastighetstaxering. Detta skall i normala fall utföras, ej med det belopp som vid uppskattning av allenast byggnaden skall tillkomma denna, utan med det belopp som utgör skillnaden mellan fastighetens allmänna saluvärde i dess helhet och markvärdet. Med markvärde förstås enligt samma paragraf värdet av marken med bortseende från därå befintliga träd och anläggningar. Rätteligen torde detta värde böra beräknas med hänsyn till framtida avkastning vid förmånligaste bebyggelse och i övrigt rationell användning.

Det synes emellertid svårt att förstå att en sådan ändring i tillämpningen av ifrågakvarande bestämmelser som stadsplaneutredningen åsyftat skall kunna vinnas genom den redovisning av olika värden som nu föreslås med särskild uppskattning av byggnader, stängsel, växande skog, plantering och annat som hör till marken. Snarare synes kunna befaras att en sådan specifikation av flera värden leder till en alltför hög värdering av dessa tillgångar, d. v. s. en sådan alltför låg värdering av marken, som man velat förekomma. Att angiva hur en fastighets hela värde rätteligen bör fördelas på olika däri ingående tillgångar torde för övrigt ofta te sig som en tämligen hopplös uppgift. I varje fall synes nyttan av en sådan redovisning med hänsyn till syftet därmed icke stå i rimligt förhållande till svårigheterna att genomföra den. Det förefaller överhuvud ej möjligt att utan rätt detaljerade regler i lagtexten ange hur man bör förfara för att nå fram till det rätta värdet å marken, men den gällande lydelsen synes vara att föredraga framför den nu föreslagna. Lagrådet hemställer därför, att förevarande paragraf avfattas i överensstämmelse med 35 § stadsplanelagen med allenast den ändring att orden »växande skog» införas efter ordet »stängsel».

143 och 144 §§.

Lagrådet:

Till klargörande av att bestämmelserna i första punkten av 143 § skola gälla även samhällen som avses i förslagets 90 och 91 §§ synes åt stadgandet lämpligen kunna givas den avfattningen att, om kommun eller samhälle vill lösa i

enskild väg ingående mark som enligt denna lag må tagas i anspråk och nyttjas till trafikled eller annan allmän plats, vid expropriationsersättnings bestämmande hänsyn skall tagas till denna rätt. Av enahanda skäl böra på övriga ställen i paragraferna där det talas om stad eller annan kommun i stället stadgandena få avse kommun eller samhälle.

146 §.

Lagrådet:

Stadgandet i denna paragraf skulle enligt det remitterade förslaget få tillämpning vid inlösnings dels av byggnad enligt 44 § första stycket dels ock av byggnad, stängsel, växande skog, plantering eller annat enligt 71 § andra stycket. Därest vad lagrådet under sistnämnda paragraf föreslagit vinner beaktande, kommer 146 § att få avseende endast å inlösen av byggnad i fall som i 44 § första stycket sägs. Med hänsyn härtill förordas, att vad som i den föreslagna lagtexten följer efter ordet »byggnad» får utgå, varjämte det torde böra angivas vad stadgandet sålunda avser. Då vidare föreskrifterna i de föreslagna 139—143 §§ icke kunna få någon tillämpning i detta fall, hemställas, med erinran om vad lagrådet under 136—138 §§ förordat, att i inledningen till paragrafen »136—145 §§» utbytes mot »137, 138, 144 och 145 §§».

149 och 150 §§.

Lagrådet:

Med hänsyn till avfattningen av 95 § torde municipalfullmäktiges beslut i de i paragraferna avsedda ämnena böra nämnas vid sidan av stadsfullmäktiges och kommunalfullmäktiges beslut däri.

165—169 §§.

Lagrådet:

Lagrådets under 70 och 113 §§ gjorda hemställan om upptagande av en ny 165 § torde medföra omnummerering av förslagens 165—169 §§.

Hänvisningen i den föreslagna 167 § till stadgandet i 109 § innebär, att avstyckningsplaner, vilka äro gällande vid lagens ikraftträdande, skola ha samma bebyggelsereglerande verkan som byggnadsplan. Följaktligen torde det även vara avsett att inom område, för vilket avstyckningsplan sålunda gäller, tätbebyggelse skall kunna äga rum utan hinder av att områdets lämplighet för sådan bebyggelse ej prövats vid planläggning enligt byggnadslagen. Nämnda förhållande synes böra angivas i paragrafen. Å andra sidan lär därvid möjlighet böra hållas öppen för Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer att förordna om undantag. Eftersom icke heller godkännande av avstyckningsplan innefattat något bedömande av spörsmålet om områdets lämplighet för tätbebyggelse, skulle nämligen eljest genomförandet av en ändamålsenlig planering kunna försvåras, t. ex. i fall där avstyckningsplaner godkänts för alltför stora områden.

Lagrådet hemställer alltså, att såsom ett nytt första stycke i nu ifrågavarande paragraf införes en bestämmelse därom att utan hinder av vad eljest i

denna lag är stadgat må, där ej Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer annorlunda förordnar, tätbebyggelse äga rum inom område, för vilket avstyckningsplan gäller vid denna lags ikraftträdande, *samt att* därefter får såsom andra stycke i paragrafen följa det i departementsförslaget upptagna stadgandet att med avseende å sådan plan skall vad i 109 och 110 §§ sägs äga motsvarande tillämpning.

2. Förslaget till lag angående ändring i lagen den 30 juni 1943 om allmänna vägar.

Lagrådet:

I anslutning till vad lagrådet uttalat i sitt inledande yttrande beträffande förslaget till byggnadslag hemställes, att i 33 a § första stycket orden »när förbudet blev gällande» få utgå.

Jämväl i 50 § bör ordet »stadsplanelagen» utbytas mot ordet »byggnadslagen».

Förslaget i 65 § om särskild ordning för meddelande av och besvär över vissa beslut av länsstyrelse medför att den i 66 § givna allmänna bestämmelsen rörande besvär över sådan myndighets beslut måste begränsas till att avse allenast andra fall än de sålunda särskilt reglerade. Lagrådet hemställer därför, att i 66 § efter ordet »må» införas orden »där ej i 65 § första stycket är annorledes stadgat».

Av vad här förordats föränledes jämväl ändring i ingressen.

3. Förslaget till lag angående ändring i lagen den 3 september 1939 om enskilda vägar.

Lagrådet:

Vid avfattningen av 1 § tredje stycket bör iakttagas, att det där stadgade undantaget från lagens tillämpning måste ha avsetts att gälla varje område, för vilket stadsplan fastställts. Då sådant område enligt förslaget till byggnadslag kan finnas ej blott i stad och stadsliknande samhälle som avses i 90 och följande paragrafer i nämnda förslag utan även i vanlig landskommun, lära några särskilda slag av samhällen icke böra nämnas.

Jämväl i 91 § fjärde stycket bör ordet »stadsplanelagens» utbytas mot ordet »byggnadslagens», varav föränledes jämkning i ingressen.

4. Förslaget till lag om ändrad lydelse av 33 § civilförsvarslagen den 15 juli 1944.

Lagrådet:

Förslaget lämnas utan erinran.

Ur protokollet:

Ake Mossler.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementensärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 28 februari 1947.

N ä r v a r a n d e:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, MOSSBERG, WEIJNE.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets den 15 februari 1947 avgivna utlåtande över den 8 november 1946 till lagrådet remitterade förslag till

- 1) *byggnadslag*;
- 2) *lag angående ändring i lagen den 30 juni 1943 (nr 431) om allmänna vägar*;
- 3) *lag angående ändring i lagen den 3 september 1939 (nr 608) om enskilda vägar*; och
- 4) *lag om ändrad lydelse av 33 § civilförsvarlagen den 15 juli 1944 (nr 536)*.

Efter redogörelse för utlåtandet anför föredraganden följande.

Såsom jag framhöll vid remissen till lagrådet är det en genomgående princip i den nya byggnadslagen, att mark ej må exploateras för tätbebyggelse utan att den befunnits ur allmän synpunkt lämpad för ändamålet. Härav ansågs följa, att om någon hindrades att använda sin mark för tätbebyggelse, ersättning ej skulle utgå för det värde marken kunde ha för sådan användning. Lagrådet har uttalat, att den genom 5 § indirekt uttryckta regeln, att tätbebyggelsevärde ej skulle få uppkomma i avseende å annan mark än sådan som vid planläggning prövats lämpad för ändamålet, icke syntes kunna godtagas för såvitt den komme i strid med ekonomiska normer som övade inflytande på fastighetsmarknaden. Om sålunda ett område vore beläget intill en tätort och övervägande skäl talade för att tätorten komme att utvidgas till att omfatta området på sådant sätt, att större eller mindre del därav måste komma att bli föremål för tätbebyggelse, syntes det uteslutet att hänsyn därtill icke toges vid frivilliga försäljningar av till området hörande mark redan innan frågan om planering av marken vore aktuell. Det förefölle uteslutet att genom lagstiftning fastslå, att den värdestegring som vid en blivande planering med all säkerhet komme att konstateras skulle vara helt reserve-

rad för den som vore ägare till marken vid tidpunkten för planläggningen. Med de föreslagna bestämmelserna borde någon sådan värdestegring emellertid icke kunna uppkomma, när det vore fråga om mark som måste antagas aldrig kunna godtagas för tätbebyggelse, och värdestegringen i övrigt bliva relativt blygsam på grund av risken att marken med hänsyn exempelvis till försvars-, samfärdsels- eller naturskyddsförhållanden ej komme att få användas för tätbebyggelse eller att marken för längre eller kortare tid undantoges från sådan bebyggelse. Det måste också antagas, att om vid den första planläggningen marken funnes icke lämpad för tätbebyggelse, en av utsikten till sådan bebyggelse föranledd värdestegring komme att, såsom grundad på oriktig bedömning, falla bort. Den begränsning av värderingens omfattning som sålunda måste göras och som innebure, att någon motsättning icke finge uppkomma mellan det under hänsynstagande till byggnadslagsstiftningen bestämda marknadsvärdet och det värde som skulle tillämpas vid tvångsinlösen, syntes näppeligen stå i strid med den lydelse 5 § erhållit. Under förutsättning att värderingen hade den innebörd som här antagits syntes någon principiell invändning mot densamma icke kunna göras. Med framhållande, att den omständigheten att mark enligt generalplan avsatts för tätbebyggelse vore ägnad att i den allmänna marknaden medföra en värdestegring, även om marken temporärt undantagits från tätbebyggelse, har lagrådet vidare givit uttryck för den uppfattningen, att en sådan värdestegring borde beaktas vid beräkning av expropriationsersättning.

Jag ansåg mig vid remissen till lagrådet ej böra framlägga något förslag till bestämmelser rörande den närmare regleringen av de värderingsspörsmål, som berörts i lagrådets utlåtande, när jag förutsatte att dessa frågor skulle prövas i samband med den revision av expropriationslagstiftningen som enligt meddelade direktiv ankommer på markutredningen. Lagtexten upptager också allenast i 162 § en uttrycklig bestämmelse om betydelsen av tätbebyggelsevärde ur markvärderingssynpunkt. Förslag om närmare värderingsregler vid expropriation torde enligt vad jag erfarit vara att förvänta redan innevarande år.

Förutsättning för skyldighet för kommun eller samhälle att lösa mark eller att utgiva ersättning för intrång på grund av att ägarens föfoganderätt över marken inskränkts genom planläggning är enligt 21, 22, 48 och 116 §§ i det remitterade förslaget, att ägaren kan nyttja marken allenast på sätt som står i uppenbart missförhållande till markens värde vid tiden för planens fastställande respektive antagande. En liknande bestämmelse har upptagits i 83 § för det fall att med hänsyn till försvaret eller luftfarten bebyggelse ej tillåtes i den omfattning eller på det sätt som eljest kunnat medgivas. Mot dessa bestämmelser har lagrådet anfört erinringar. Lagrådet har därvid uttalat, att vissa olägenheter som vore förenade med de föreslagna bestämmelserna lättast syntes kunna undvikas genom att i 21, 22, 48 och 116 §§ markens värde icke hänfördes till tidpunkten för vederbörande plans antagande eller fastställande utan i stället där intoges föreskrift att vid bedömandet av markens värde hänsyn ej finge tagas till värdeökning som upp-

kommit i följd av planläggningen samt att 83 § underginge jämkning av motsvarande innebörd.

Enligt lagrådets förslag skulle varje värdeökning som ej föränledes av planläggningen komma ägaren till godo. Detta synes mig icke kunna godtagas. Ett sådant resultat skulle ej heller överensstämja med vad lagrådet jämväl yttrat om det riktiga i att markägaren icke finge åtnjuta en fördel som helt föränletts av vederbörande kommun eller samhälle. Har värdeökningen t. ex. föränletts av att bättre kommunikationer anordnats genom det allmännas försorg, synes detta ej böra medföra att kommunens eller samhällets lösnings- och ersättningskyldighet ökas. Jag vill icke bestrida att vad lagrådet i sin kritik av förslaget anfört om förändringar i jordbruksvärdet kan ha sitt teoretiska berättigande. Med hänsyn till att även glesbebyggelsevärde regelmässigt lär komma i betraktande torde dock förändringarna i jordbruksvärdet sakna praktisk betydelse i detta sammanhang. Jag anser mig sålunda böra vidhålla den princip för bestämmande av lösnings- och ersättningskyldighet som kommit till uttryck i det remitterade förslaget. Med hänsyn till vad lagrådet anfört mot att vid stadsplan antagandet men vid generalplan och byggnadsplan fastställandet tagits till utgångspunkt för bedömandet av fråga om lösnings- och ersättningskyldighet torde emellertid bestämmelserna härom böra jämkas något. I envar av 21, 22, 48 och 116 §§ byggnadslagen torde därvid böra föreskrivas, att prövningen av fråga, om ägare på grund av inskränkning i förfoganderätten över mark till följd av planläggning kan nyttja marken allenast på sätt som står i uppenbart missförhållande till markens värde, skall ske med hänsyn till markens »tidigare värde». Härigenom torde med tillräcklig tydlighet angivas, att bedömningen skall ske med utgångspunkt från markens värde före planläggningen. En förhöjning i värdet som t. ex. efter det stadsplan antagits men innan den fastställts inträtt på grund av planläggningen bör ej komma i betraktande. Bestämmelserna i 83 § byggnadslagen och 33 a § lagen om allmänna vägar torde böra jämkas på liknande sätt.

Beträffande de i det remitterade förslaget upptagna bestämmelserna om stadspaneläggning utan municipalbildning har en av lagrådets ledamöter anfört, att möjligheten till en rättvis fördelning av kostnaderna för stadsplans genomförande oftast komme att bli sämre beaktad vid en stadspaneläggning utan municipalbildning, samt därför framhållit angelägenheten av att utredning snarast igångsattes rörande möjligheten av en finansiering i ökad utsträckning genom speciella bidrag och avgifter. I anledning härav vill jag framhålla, att möjligheten att vid sidan av bestämmelserna i byggnadslagen och vattenlagen uttaga bidrag av fastighetsägarna till bestridande av kommuns kostnader för tillgodoseende av tätortsbehov torde komma att utredas av 1946 års vatten- och avloppssakkunniga.

Stadgandet i 5 § andra stycket byggnadslagen om att för marks användning till tätbebyggelse förutsättes, att den vid planläggning enligt nämnda lag prövats från allmän synpunkt lämpad för ändamålet, har av lagrådet förordats skola jämkas till utmärkande av att bestämmelsen ej gäller bebyg-

gelse för tillgodoseende av jordbrukets, fiskets, skogsskötselns eller därmed jämförligt behov. Stadgandet synes dock med hänsyn till dess principiella innebörd böra avse all bebyggelse. Detta torde emellertid icke behöva medföra onödiga svårigheter för sådan jordbruksbebyggelse, som undantagsvis står på gränsen till tätbebyggelse eller som eljest ej behöver regleras. Erforderliga undantagsbestämmelser för jordbruksbebyggelsen ha upptagits i ett inom departementet utarbetat förslag till ny byggnadsstadga.

Enligt 20 § stadsplanelagen må schaktning, fyllning, trädfällning eller annan därmed jämförlig åtgärd icke vidtagas inom område som ingår i stadsplan eller stomplan, såvida åtgärden uppenbarligen är av beskaffenhet att kunna väsentligt försvåra områdets användande för avsett ändamål. I 17 och 40 §§ i det remitterade förslaget har med avseende å område, som ingår i fastställd generalplan eller stadsplan, upptagits ett likartat förbud mot dylika åtgärder med den skillnaden att ordet »uppenbarligen» strukits. Lagrådet har hemställt, att paragraferna måtte avfattas i överensstämmelse med gällande lag. Vål kan det för markägaren i vissa fall vara tveksamt, huruvida åtgärd som avses med förbudet är lovlig eller ej. För straffpåföljd vid överträdelse av förbudet förutsättes emellertid även enligt det remitterade förslaget i subjektivt hänseende att ägaren känt till de omständigheter som göra åtgärden ägnad att väsentligt försvåra områdets användning för avsett ändamål. Skillnaden mellan den i remissprotokollet föreslagna och den av lagrådet förordade lydelsen av förevarande paragrafer är vid sådant förhållande icke av någon större betydelse. Det synes mig emellertid icke tillräckligt motiverat, att för straffpåföljd vid överträdelse av förbudet fordra bevisning om att ägaren insett att åtgärden »uppenbarligen» är av nyssnämnda beskaffenhet. Den i remissprotokollet förordade lydelsen av nu berörda paragrafer torde därför böra bibehållas.

Tre av lagrådets ledamöter ha framhållit, att — utöver de i 32 § i förslaget angivna undantagen från markägares skyldighet att bekosta av honom själv påkallad ändring i tomtindelning — fall kunde förekomma, då dylik skyldighet skäligen ej borde föreligga. Som lagen icke bör utesluta möjligheten för markägaren att på stadens bekostnad få till stånd tomtindelningsändring, även om denna icke omedelbart föranletts av någon av staden vidtagen åtgärd, synes paragrafen böra jämkas på sätt nämnda ledamöter förordat. En av lagrådets ledamöter har ansett kostnaden för en av markägare påkallad tomtindelningsändring böra fördelas mellan tomtägare som ha nytta av förrättningen. Införandet av en dylik ganska svårtillämpad regel om fördelning av kostnaden torde emellertid, då kostnaden för tomtindelningsändring i regel är mycket liten, icke vara tillräckligt motiverat.

Vad lagrådet anfört vid 50 §, vid underrubriken före 56 § samt vid 56 och 57 §§ torde böra iakttagas.

Om i gata ingår allmän väg eller sådan vägmark, som stad enligt 23 § stadsplanelagen nyttjar, skall med visst undantag enligt 45 § samma lag vid bestämmandet av tomtägares ersättningsskyldighet för gatumark vägen ej inräknas i gatubredd. I stadsplaneutredningens förslag, med vilket 57 § första stycket i det remitterade förslaget överensstämmer, har i nämnda fall

tomtägarens ersättningskyldighet begränsats till värdet av marken utmed tomten intill en bredd, motsvarande hälften av skillnaden mellan gatans hela bredd och bredden av den däri ingående vägen, dock högst fem åttondelar av hushöjden. Två av lagrådets ledamöter ha framhållit att någon anmärkning mot den nuvarande bestämmelsen i förevarande hänseende ej framkommit och att förslaget utan att medföra några praktiska fördelar i vissa fall kunde beröva städerna den rätt till gatumark som syntes böra tillkomma dem. Dessa ledamöter ha vidare påpekat att ändringen medförde, att olika principer för vägmarkens tillgodoräknande för staden skulle tillämpas beträffande gatumarken framför tomt och beträffande gatukorsen. Dessa ledamöters hemställan om en återgång till gällande lag på denna punkt torde böra beaktas.

Vad lagrådet erinrat under 58, 62, 64 och 65 §§ torde böra iakttagas. Vid den omredigering av bestämmelserna i 65 § i förslaget, som blir en följd härav, torde böra uttryckligen angivas att stad, innan tomtindelning inom visst byggnadskvarter skett, må kunna påfordra bestämmande av den ersättningskyldighet, som jämlikt 56—58 §§ eller 62 § första stycket första punkten kan komma att åläggas blivande tomtägare inom kvarteret. I anslutning härtill bör, i enlighet med vad som är avsett med förslaget och i överensstämmelse med vad två av lagrådets ledamöter förordat, stadgas att ersättningsbeloppet skall, sedan tomtindelning skett, fördelas mellan tomtägarna jämlikt 56—59 §§ eller 62 § första stycket första punkten, varefter det på angivet sätt erhållna beloppet eventuellt bör jämkas i enlighet med 60 eller 61 §. Vidare torde, såsom nyssnämnda ledamöter tillika förordat, särskild föreskrift böra meddelas om att vad eljest sägs om tomt och tomtägare vid nu ifrågasvarande ersättnings bestämmande skall gälla om kvartersmark och ägare av sådan mark. Till vinnande av förenkling i hänvisningarna till 62 § bör andra punkten i denna paragrafs första stycke lämpligen utbrytas till ett särskilt stycke.

Vad lagrådet påpekat vid 67—69 §§ torde böra beaktas.

Mot det av lagrådet föreslagna förtydligandet av 70 § första stycket första punkten har jag icke något att erinra. Stadgandet i andra punkten av sistnämnda paragraf har lagrådet ansett böra begränsas att gälla blott områden som stadsplanelagts före nya lagens ikraftträdande samt överflyttas till övergångsbestämmelserna och intagas i en ny paragraf efter 164 §. Syftet med stadgandet har varit att det skulle kunna komma till användning med avseende å sådana före den nya lagens ikraftträdande stadsplanelagda områden, där exploatering ännu icke kommit till stånd. Då avsikten är att framdeles fastställa stadsplaner endast för mera begränsade områden, som under en snar framtid kunna förväntas bli exploaterade, torde beträffande områden, för vilka stadsplan fastställles efter den nya lagens ikraftträdande, något behov att meddela förordnande enligt 70 § icke komma att föreligga annat än i samband med plans fastställande. Med hänsyn härtill vill jag icke motsätta mig lagrådets hemställan beträffande stadgandet i 70 § första stycket andra punkten.

Lagrådet har vidare uttalat den uppfattningen att stadgandet i 70 § tredje

stycket om jämkning av förordnande enligt paragrafens första stycke borde utgå. Till stöd härför har bland annat anförts, att lagen innehölle andra bestämmelser genom vilka syftet med stadgandet torde kunna i allt väsentligt tillgodoses, och att ett återställande av de ursprungliga förhållandena genom det nya beslutet i regel ej vore möjligt beträffande den mark som återfördes till markägaren, bland annat enär tidigare inteckningshavare icke återfinge sin säkerhet i denna. Smärre ändringar i stadsplan torde emellertid lätt kunna påkalla jämkning i de genom förordnandet uppkomna äganderättsförhållandena. En sådan jämkning synes enklast kunna genomföras genom en ändring av själva förordnandet. Den omständigheten att inteckningshavarna icke utan sammanläggning kunna återfå sin säkerhet i den mark, som återställes, torde ej behöva medföra någon olägenhet. Jag anser därför att i samband med fastställelse av ändring av stadsplan möjlighet att jämka det tidigare förordnandet bör finnas. Lagrådet har uttalat, att förutsättning för en sådan jämkning i allt fall borde vara att den mark som berördes därav alltså vore i den ursprungliga ägarens hand. Det är väl uppenbart, att en jämkning i regel icke kan ske, om vad som efter förordnandet återstår av det ursprungliga markinnehavet uppdelats på smärre tomter som försålts till olika ägare. Har däremot en dylik uppdelning och försäljning ej ägt rum, lär den omständigheten att markinnehavet övergått till ny ägare icke behöva utgöra något hinder för en jämkning av förordnandet. Förutsättning härför bör dock, såsom lagrådet jämväl framhållit, vara att jämkningen kan ske utan förfång för ägaren. Stadgandet torde i enlighet med det anförda böra få det innehållet att Konungen äger vid fastställande av ändring av stadsplan på ansökan av staden, om synnerliga skäl äro därtill, förordna att mark som avståtts enligt första stycket skall utbytas mot annan mark, såvitt det kan ske utan förfång för ägaren.

Lagrådets erinringar vid 71 och 82 §§ torde böra iakttagas. Såsom lagrådet funnit bör den i 83 § stadgade lösningsskyldigheten för ägaren av där avsedd anläggning begränsas till sådana fall, där icke skyldighet jämlikt 21 eller 48 § föreligger för staden att lösa marken.

En av lagrådets ledamöter har vid 86 och 122 §§ hemställt, att uttrycket »fornminnen eller andra minnesmärken» måtte utbytas mot orden »eller andra minnesmärken än fasta fornlämningar». Som bestämmelserna i fornminneslagen icke bereda skydd mot olämplig bebyggelse i närheten av fast fornlämning på samma sätt som de i förslaget upptagna föreskrifterna, anser jag mig icke kunna biträda nyssnämnda hemställan.

Vid remissen till lagrådet framhöll jag vid behandlingen av 87 §, att i byggnadsstadgan borde till förekommande av olämplig tätbebyggelse upptagas föreskrift om att byggnadslov icke finge beviljas byggnadsföretag inom område, för vilket detaljplan ej funnes, om företaget vore att hänföra till tätbebyggelse. Som nybyggnad inom städer och stadslänkande samhällen ej finge företagas utan byggnadslov, skulle man härigenom få goda möjligheter att förhindra ej önskvärd tätbebyggelse. Jag förordade därför upptagande i 87 § byggnadslagen av en bestämmelse, som gäve Kungl. Maj:t befogenhet

att utfärda en sådan generell föreskrift som nyss nämnts. Kungl. Maj:t borde därjämte äga befogenhet att, om så erfordrades med avseende å visst område, meddela de särskilda bestämmelser, som kunde vara ägnade att ytterligare säkerställa att olämplig tätbebyggelse förhindrades. Lagrådet har mot bestämmelsen i 87 § erinrat, att en för enskilda rättsägare så ingripande befogenhet som den att Kungl. Maj:t skulle äga föreskriva att å mark, som ej inginge i stadsplan eller byggnadsplan, nybyggnad som innefattade tätbebyggelse icke finge företagas, ändå att den vid mera översiktlig planläggning funnits lämpad för sådan bebyggelse, borde erhålla formen av en härå riktad uttrycklig bestämmelse i stället för det föreslagna, helt allmänt hållna stadgandet i 87 §, vilket för övrigt knappast genom sin avfattning gäve någon tydlig anvisning om att det här också kunde gälla att skärpa de i 5 § angivna förutsättningarna för tätbebyggelse. Lagrådet hemställde därför, att stadgandet måtte givas det innehåll att Konungen, ändå att mark enligt generalplan eller regionplan avsetts för tätbebyggelse, ägde föreskriva, att förrän stadsplan eller byggnadsplan lagts över marken det icke finge annat än för jordbrukets, fiskets, skogsskötselns eller därmed jämförligt behov å densamma företagas nybyggnad, vilken skulle innefatta sådan bebyggelse. Om ett sådant stadgande upptoges i lagen, erfordrades enligt lagrådets mening icke bestämmelserna i 88 §. Då Kungl. Maj:t icke utan uttrycklig föreskrift kunde anses ha befogenhet att dispensera från den i lagen uppställda allmänna principen om vad som förutsattes för att mark skulle få användas till tätbebyggelse, hemställde lagrådet om införande av en ny paragraf, innehållande att utan hinder av att förhållande ej föreläge som enligt byggnadslagen förutsattes för att mark skulle få användas till tätbebyggelse ägde Kungl. Maj:t och, enligt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter, myndighet som Kungl. Maj:t bestämde för särskilt fall medgiva tillstånd till nybyggnad, vilken innefattade sådan bebyggelse.

Lagrådet har utgått från att stadgandet i 5 § andra stycket utgör tillräckligt skydd mot uppkomsten av tätbebyggelse inom område, som ej ingår i stadsplan eller byggnadsplan och som ej heller vid mera översiktlig planläggning förklarats lämpat för sådan bebyggelse. Det stadgande som lagrådet förordat skola upptagas såsom 87 § avser därför endast område, som i generalplan eller regionplan förklarats lämpat för tätbebyggelse men för vilket detaljplan ännu ej fastställts. Då emellertid stadgandet i 5 § kan befaras i tillämpningen icke utgöra tillräckligt skydd mot uppkomsten av olämplig tätbebyggelse, och då det kan anses tveksamt, om bestämmelsen i 8 §, såsom lagrådet föutsatt, ger Kungl. Maj:t befogenhet att meddela erforderliga kompletterande föreskrifter till förekommande av dylik bebyggelse, synes uttrycklig föreskrift om sådan befogenhet böra upptagas i lagen. Det i 87 § i det remitterade förslaget upptagna stadgandet torde dock i anledning av vad lagrådet anfört böra förtydligas till utmärkande av att befogenheten för Kungl. Maj:t att meddela föreskrifter i förevarande hänseende avser jämväl område, som vid mera översiktlig planläggning funnits lämpat för tätbebyggelse men för vilket detaljplan ännu icke fastställts. Detta synes bäst kunna

ske genom att stadgandet får det innehåll att Kungl. Maj:t till förekommande av tätbebyggelse inom område, som ej ingår i stadsplan eller byggnadsplan, äger meddela de föreskrifter som för ändamålet må finnas erforderliga. Jag framhöll vid remissen, att det kunde göras gällande, att något särskilt förordnande enligt 88 § om undantagande av mark från tätbebyggelse ej erfordrades, eftersom tillstånd till byggnadsföretag, som vore att hänföra till tätbebyggelse, ej skulle få lämnas utan att (detalj-)planläggning skett och att tätbebyggelse sålunda skulle utan meddelande av särskilt förbud kunna hindras genom att sådan planläggning förvägrades. Jag ansåg dock av vissa angivna skäl möjlighet böra finnas att förordna om temporärt förbud mot tätbebyggelse. Med hänsyn till vad lagrådet anfört vill jag dock icke motsätta mig att stadgandet i 88 § får utgå. Såsom lagrådet funnit torde några bestämmelser om befogenhet för Kungl. Maj:t att dispensera från föreskrift som meddelats enligt 87 § ej erfordras. Med hänsyn härtill torde även stadgandet i 89 § andra stycket kunna utgå. En bestämmelse, motsvarande 89 § första stycket, synes lämpligen böra upptagas i 87 §. Mot den av lagrådet föreslagna bestämmelsen om befogenhet för Kungl. Maj:t att meddela dispens från stadgandet i 5 § andra stycket har jag icke något att erinra.

Vad lagrådet anfört vid 90—95, 101, 105 och 106 §§ torde böra iakttagas.

I anledning av vad lagrådet anfört vid 107 § vill jag framhålla, att byggnadsplan i regel alltid bör upprättas, om tätbebyggelse inom en ort uppkommit eller kan förväntas uppkomma inom nära förestående tid. Det är dock givet, att sådan plan icke nödvändigt behöver upprättas, om tätbyggelsen är av mycket ringa omfattning och icke kan förväntas komma att ökas. I dylika fall kan en reglering av bebyggelsen genom planläggning vara tämligen överflödig. Stadgandet i 107 § första stycket torde därför böra jämkas i huvudsaklig överensstämmelse med vad lagrådet förordat.

Vad lagrådet erinrat vid 108 § torde böra beaktas.

Såsom lagrådet funnit torde stadgandet i 111 § första stycket sista punkten om fördelning i visst fall av kostnad för upprättande av byggnadsplan böra förtydligas. I överensstämmelse med vad lagrådet ansett torde stadgandet böra innehålla, att om särskilda omständigheter föranleda att den kostnad som vid tillämpning av styckets första och andra punkter belöper å viss markägare icke står i skäligt förhållande till den nytta han har av planen, beloppet skall jämkas samt kommunens och övriga markägares bidrag bestämmas med hänsyn härtill.

Enligt bestämmelserna i andra stycket av nyssnämnda paragraf skola föreskrifterna i dennas första stycke äga motsvarande tillämpning beträffande ändring av byggnadsplan; dock att, om ändring vidtages på grund av omständighet som inträffat efter planens fastställande kostnaden skall bestriidas av den som föranlett behovet av ändringen. Lagrådet har uttalat, att den angivna undantagsregeln innebure att på ett speciellt område infördes en regel som till sin principiella grund icke hade någon motsvarighet inom lagstiftningen i övrigt samt hemställt att regeln ersattes av en bestämmelse om att bidragsskyldighet ej finge åläggas annan markägare än den som påkallat

ändringen. Det kan emellertid icke vara skäligt, att den som påkallat ändringen alltid skall betungas med hela kostnaden, i den mån densamma icke skall gäldas av stat eller kommun. Ändring som begäres av en markägare är ofta till lika stor fördel för andra markägare. Det synes riktigare, att kostnaden, till den del den ej bör falla å stat eller kommun, bestrides av den eller de markägare som ha nytta av ändringen, oavsett vem som föranlett eller påkallat ändringen. Undantagsregeln i andra stycket synes därför böra utgå. Föreskrifterna i första stycket skola följaktligen utan inskränkning gälla även ändring av byggnadsplan.

Vad lagrådet yttrat vid 113 § synes böra beaktas. Den ändring som lagrådet förordat vid 115 § synes ändamålsenlig.

En av lagrådets ledamöter har hemställt, att förordnande som avses i 122 § skall ankomma på Kungl. Maj:t i stället för på länsstyrelsen. Tillräckliga skäl att i denna del frångå förslaget synas mig dock icke föreligga.

De ändringar av 123—130 §§, om vilka lagrådet hemställt, torde böra vidtagas. De erinringar mot bestämmelserna i 135 §, som anförts av en av lagrådets ledamöter, har jag däremot icke ansett mig kunna biträda.

Den förut omnämnda bestämmelsen om befogenhet för Kungl. Maj:t att meddela dispens från stadgandet i 5 § andra stycket torde, såsom lagrådet förordat, böra upptagas i en ny paragraf efter 135 §. I anledning härav torde 136 § i det remitterade förslaget böra betecknas som 137 § samt 137 § i nyssnämnda förslag böra ingå såsom ett första stycke i 138 §.

Lydelsen av 141 § andra stycket torde böra jämkas i huvudsaklig överensstämmelse med vad lagrådet förordat.

Vad lagrådet yttrat vid 142—144, 146, 149, 150 samt 165—169 §§ torde böra iakttagas. Likaså synes vad lagrådet uttalat beträffande förslagens uppställning i allmänhet böra beaktas.

Såsom lagrådet funnit torde ordet »stadsplanelagen» i 50 § lagen om allmänna vägar böra utbytas mot ordet »byggnadslagen». Den av lagrådet föreslagna ändringen av 66 § lagen om allmänna vägar torde böra vidtagas. Därvid synes dock lämpligt, att stadgandet i 65 § andra stycket samma lag överflyttas till och inarbetas i 66 §. Nu angivna ändringar föranleda även ändring i ingressen till lagen angående ändring i lagen om allmänna vägar.

Vad lagrådet anført beträffande förslaget till lag angående ändring i lagen om enskilda vägar torde böra beaktas.

Jämväl vissa andra redaktionella jämkningar av lagförslagen torde böra vidtagas.

I enlighet med vad sålunda anförts ha förenämnda lagförslag överarbetats inom justitiedepartementet.

Föredraganden hemställer härefter, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå riksdagen att antaga förslagen till

- 1) *byggnadslag*;
- 2) *lag angående ändring i lagen den 30 juni 1943 (nr 431) om allmänna vägar*;

3) *lag angående ändring i lagen den 3 september 1939 (nr 608) om enskilda vägar;*

4) *lag om ändrad lydelse av 33 § civilförsvarslagen den 15 juli 1944 (nr 536);* ävensom i statsrådsprotokollet för den 8 november 1946 omförmält förslag till

5) *lag angående ändrad lydelse av 8 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar.*

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Karl Gustaf Grönhagen.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Proposition	1
Författningsförslag:	
Byggnadslag	2
Lag angående ändring i lagen om allmänna vägar	32
Lag angående ändring i lagen om enskilda vägar	35
Lag om ändrad lydelse av 33 § civilförsvarslagen	37
Lag angående ändrad lydelse av 8 § lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar	38
Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden för den 8 november 1946	39
<i>Inledning</i>	40
<i>Allmänna synpunkter på ny byggnadslagstiftning</i>	44
Stadsplaneutredningen	44
Kommunindelningskommittén	50
Yttranden över stadsplaneutredningens förslag	53
Departementschefen	72
<i>Regionplan</i>	84
Stadsplaneutredningen	84
Yttrandena	89
Departementschefen	96
<i>Generalplan</i>	100
Stadsplaneutredningen	100
Yttrandena	103
Departementschefen	109
<i>Stadsplan</i>	112
Stadsplaneutredningen	112
Yttrandena	113
Departementschefen	114
<i>Byggnadsplan</i>	115
Stadsplaneutredningen	115
Yttrandena	125
Departementschefen	138
<i>Utomplansbestämmelser</i>	146
Stadsplaneutredningen	146
Yttrandena	147
Departementschefen	148
<i>Vissa åtgärder till förekommande av olämplig bebyggelse</i>	149
Stadsplaneutredningen	149
Yttrandena	152
Departementschefen	155

	Sid.
Förslaget till byggnadslag	160
<i>Inledande bestämmelser</i>	160
<i>Bestämmelser för stad</i>	164
Om generalplan	164
Om stadsplan	180
Om stadsplans upprättande och antagande	180
Om tomtindelning	188
Om förbud mot nybyggnad m. m.	199
Om avstående av mark	208
Om upplåtande av gata eller annan allmän plats	222
Om bidrag till gatukostnad	225
Särskilda bestämmelser om marks avstående och iordningställande i vissa fall ..	245
Om underhåll av gata m. m.	251
Om ersättning för skada vid stadsplans genomförande	252
Om tillämpning i vissa fall av byggnadsplan	252
Om utomplansbestämmelser	253
Om förbud mot bebyggelse till hinder för försvaret eller luftfarten	253
Om särskilda åtgärder i vissa fall för reglering av bebyggelsen	262
<i>Bestämmelser för vissa stadsliknande samhällen</i>	265
<i>Bestämmelser för landet</i>	266
Om generalplan på landet	266
Om stadsplan på landet	273
Om byggnadsplan	274
Om utomplansbestämmelser på landet	283
Om förbud mot bebyggelse på landet till hinder för försvaret eller luftfarten	284
Om särskilda åtgärder i vissa fall för reglering av bebyggelsen på landet ...	285
<i>Gemensamma bestämmelser för stad och landet</i>	286
Om regionplan	286
Om bestämmande och erläggande av lösen	290
Om ansvar, handräkning och fullföljd av talan m. m.	291
Allmänna bestämmelser	295
<i>Övergångsbestämmelser</i>	299
Förslaget till lag angående ändring i lagen om allmänna vägar	304
Förslaget till lag angående ändring i lagen om enskilda vägar	316
Förslaget till lag om ändrad lydelse av 33 § civilförsvarslagen och förslaget till lag angående ändrad lydelse av § 8 lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar	318
Bilaga: De till lagrådet remitterade författningsförslagen	320
Lagrådets yttrande	365
Utdrag av protokollet för justitiedepartementsärenden för den 28 februari 1947	401